

Małgorzata Gębka-Wolak

3

UCZEŃ Z UKRAINY
W LABORATORIUM MOWY

УЧЕНЬ З УКРАЇНИ
В ЛАБОРАТОРІЇ МОВИ

Składnia
języka polskiego
Синтаксис
польської мови

Ilustracje:

Małgorzata Starszak-Szulc

JĘZYKOLANDIA
LABORATORIUM MOWY

МОВОЛАНДІЯ
МОВНА ЛАБОРАТОРІЯ

NAUKA DLA
SPOŁECZEŃSTWA

Konsultacja merytoryczna

Anna Żurek, Katarzyna Stankiewicz

Projekt okładki, rysunki i skład

Małgorzata Starszak-Szulc

Wydanie

Fundacja Wspierania Myśli Polskiej
Lublin 2024

ISBN: 978-83-972142-4-8

Projekt pn. „Integracja przez język. Platforma dla nauczycieli pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy”, przyjęty do finansowania w drodze konkursu na realizację projektów w ramach programu pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa”, ogłoszonego komunikatem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 lipca 2021 r., numer rej. NdS/552155/2022/2022.

<http://integracja.fwmp.pl>

Małgorzata Gębka-Wolak

UCZEŃ Z UKRAINY
W LABORATORIUM MOWY

УЧЕНЬ З УКРАЇНИ
В ЛАБОРАТОРІЇ МОВИ

Część 3
Składnia języka polskiego

Частина 3
Синтаксис польської мови

JĘZYKOLANDIA
LABORATORIUM MOWY

МОВОЛАНДІЯ
МОВНА ЛАБОРАТОРІЯ

Ilustracje:
Małgorzata Starszak-Szulc

WPROWADZENIE

Książka „Uczeń z Ukrainy w laboratorium mowy”, zwana w skrócie „Językolandią”, zawiera zestaw materiałów, których celem jest wsparcie nauczycieli języka polskiego pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy w zakresie nauczania gramatyki języka polskiego w szkole podstawowej w klasach IV-VIII. Z opracowania mogą także korzystać uczniowie polscy.

Aby wzmocnić motywację do nauki, opracowanie zostało zaprojektowane jako opowieść z krainy Językolandii, w której mieści się Laboratorium Mowy. Czworo dzieci – Wiktoria i Artem z Ukrainy oraz Maja i Patryk z Polski – zwiedza laboratorium i w kolejnych pomieszczeniach słucha opowieści o języku oraz wykonuje zadania. Różnorodne ćwiczenia i pomysłowe opracowanie graficzne pozwalają lepiej przyswoić i utrwalić wiadomości.

Trzecia część zestawu to „Składnia języka polskiego”. Uczniowie odwiedzają laboratoria pani Składni i pana Zdania. Poznają tam najważniejsze informacje o budowie zdania pojedynczego i złożonego. W rozdziale 1. systematyzujemy wcześniej wprowadzone informacje o związkach składniowych (zgoda, rząd, przynależność) leżących u podstaw budowania grup rzeczownikowych i czasownikowych. W rozdziałach 2. i 3. przedstawiamy główne (podmiot, orzeczenie) oraz poboczne (dopełnienie, okolicznik, przydawka) części zdania pojedynczego. Z kolei w rozdziale 4. zapoznajemy z budową zdania złożonego podrzędnie, a w 5. – zdania złożonego współrzędnie. Na końcu zestawu, w rozdziale 6. zamieszczamy ćwiczenia utrwalające wcześniej poznane wiadomości. Całość zamyka Klucz zawierający odpowiedzi do zadań. Nad ukraińskimi tłumaczeniami czuwała prof. Alla Kravchuk z Katedry Filologii Polskiej Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki we Lwowie.

W opracowaniu zastosowano szereg rozwiązań ułatwiających uczniom przyswajanie gramatyki. Część teorii jest prezentowana w postaci schematów i tabel. Każde wprowadzane zagadnienie gramatyczne jest ilustrowane przykładami użycia, a następnie utrwalane w ćwiczeniach. Polecenia do ćwiczeń są formułowane w prosty sposób. Dodatkowo są opatrywane ikonkami sugerującymi typ aktywności wymaganych od uczniów. Do ćwiczeń są ponadto dodawane wzory ich wykonywania.

Małgorzata Gębka-Wolak
(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

SPIS TREŚCI:

POZNAJMY SIĘ	7
CO MAM ZROBIĆ?	10
SKŁADNIOLANDIA	12
W laboratoriach pani Składni i pana Zdanie	
1. JAK PRACUJE PANI SKŁADNIA?	13
Poznajemy związki składniowe	
2. FABRYKA ZDAŃ POJEDYNCZYCH – SPOTKANIE PIERWSZE	31
Poznajemy typy zdań oraz podmiot i orzeczenie	
3. FABRYKA ZDAŃ POJEDYNCZYCH – SPOTKANIE DRUGIE	46
Poznajemy dopełnienie, okolicznik i przydawkę	
4. FABRYKA ZDAŃ ZŁOŻONYCH – SPOTKANIE PIERWSZE	64
Poznajemy zdania złożone podrzędnie	
5. FABRYKA ZDAŃ ZŁOŻONYCH – SPOTKANIE DRUGIE	79
Poznajemy zdania złożone współrzędnie	
6. KONTROLA JAKOŚCI	91
Powtarzamy wiadomości o budowie zdań	
KLUCZ DO ZADAŃ	102

ЗМІСТ

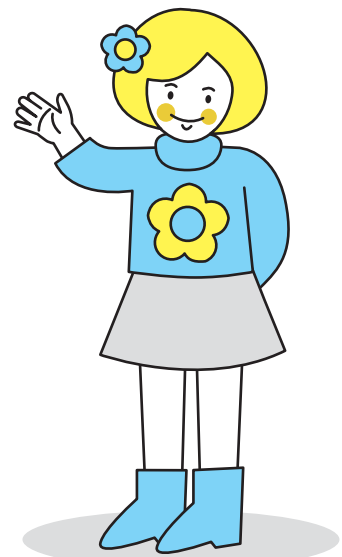
ДАВАЙТЕ ПОЗНАЙОМИМОСЯ	7
ЩО Я ПОВИНЕН ЗРОБИТИ?	10
СИНТАКСОЛАНДІЯ	12
У лабораторіях Синтаксису і Речення	
1. ЯК ПРАЦЮЄ СИНТАКСИС?	13
Вивчаємо синтаксичні зв'язки	
2. ФАБРИКА ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ – ПЕРША ЗУСТРІЧ	31
Вивчаємо типи речень і підмет та присудок	
3. ФАБРИКА ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ – ДРУГА ЗУСТРІЧ	46
Вивчаємо додаток, обставину і означення	
4. ФАБРИКА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ – ПЕРША ЗУСТРІЧ	64
Вивчаємо складнопідрядні речення	
5. ФАБРИКА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ – ДРУГА ЗУСТРІЧ	79
Вивчаємо складносурядні речення	
6. КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ	91
Повторюємо відомості про будову речень	
КЛЮЧІ ДО ЗАВДАНЬ	102

POZNAJMY SIĘ!

ДАВАЙТЕ ПОЗНАЙОМИМОСЯ

Maja, Wiktoria, Artem i Patryk uczą się w szkole podstawowej nr 10 w Toruniu. W nagrodę za zwycięstwo w konkursie ortograficznym zostali zaproszeni przez profesor Mówkę i Jej Zespół do Językolandii, nowoczesnego laboratorium, w którym poznają gramatykę języka polskiego. Dzieci są bardzo podekscytowane, cieszą się z wycieczki. No może trochę żałują, że nie pojechali do Legolandu. Tutaj też może być ciekawie!

Maja
uczennica
klasy V

Patryk
uczeń
klasy IV

**Wiktoria
(Вікторія)**
uczennica
klasy IV

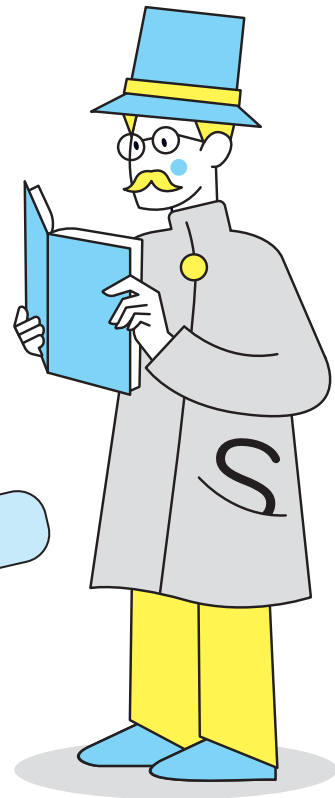

**Artem
(Артем)**
uczeń
klasy VI

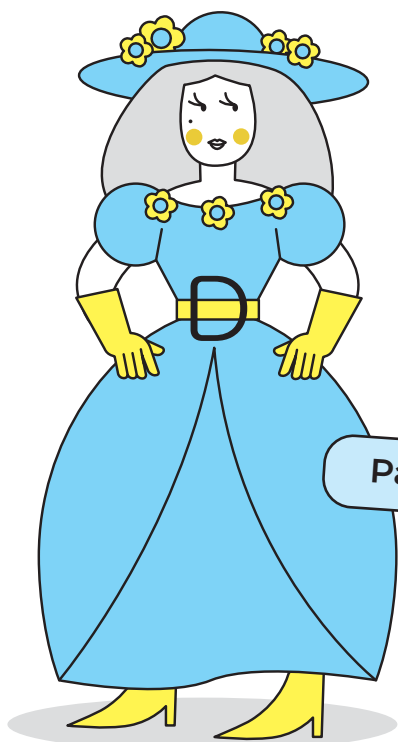
Мая, Вікторія, Артем і Патрик вчатьсЯ в середній школі № 10 у Торуні. У нагороду за перемогу в орфографічному конкурсі професор Мовочка і її Колектив запросили дітей до Моволандії, сучасної лабораторії, в якій вивчають граматику польської мови. Діти дуже схвильовані, вони радіють такій екскурсії. Ну, може, трохи шкодують, що не поїхали до Леголенда. Але тут теж може бути цікаво!

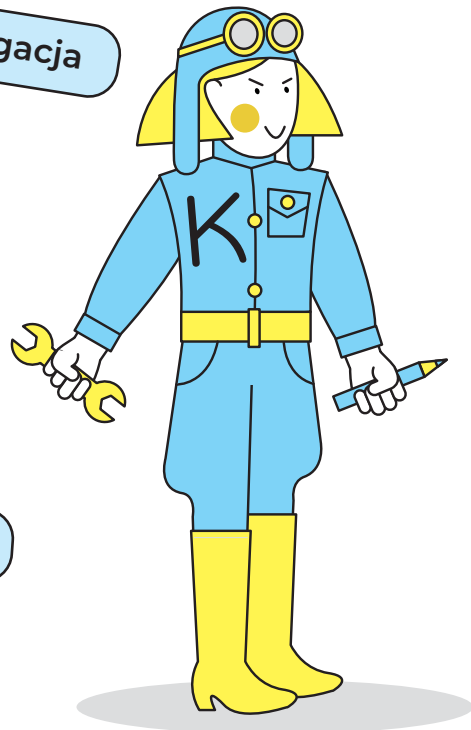
Pan Słownik

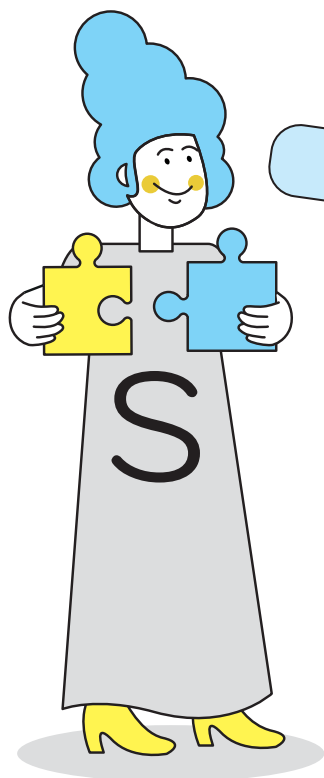

Pani Konjugacja

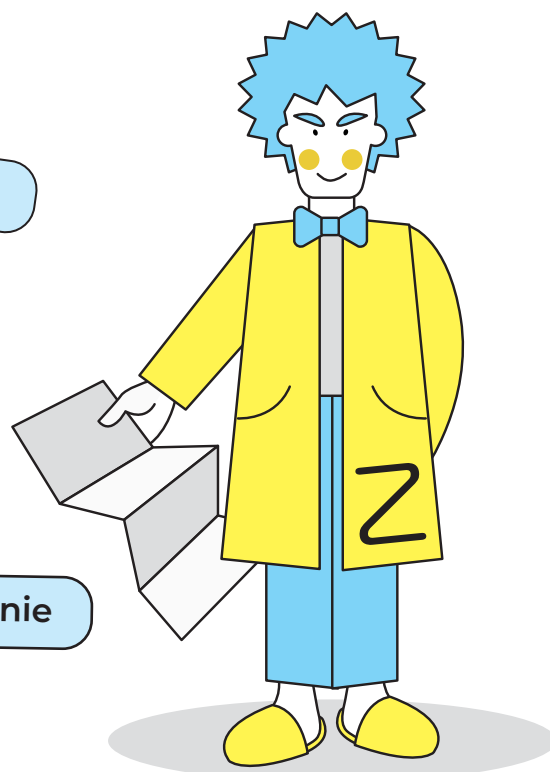

Pani Deklinacja

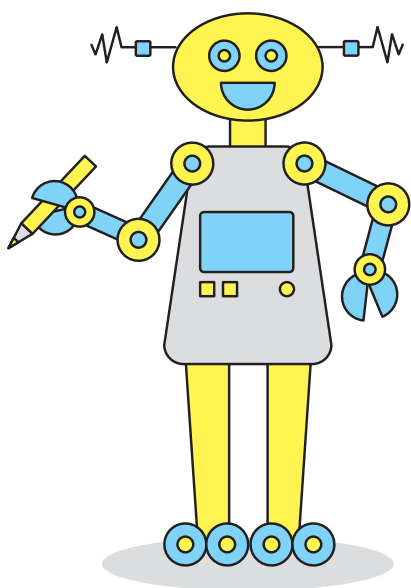

Pani Składnia

Pan Zdanie

Pola
robot humanoidalny,
sztuczna inteligencja

Ty
Narysuj siebie
lub wklej zdjęcie.
Wpisz swoje imię.

CO MAM ZROBIĆ?

ЩО Я ПОВИНЕН ЗРОБИТИ?

CZYTAM TEKST.
Я ЧИТАЮ ТЕКСТ.

ODPOWIADAM NA PYTANIA.
Я ВІДПОВІДАЮ НА ЗАПИТАННЯ.

PISZĘ - ROBIĘ ZADANIA.
Я ПИШУ – Я ВИКОНУЮ ВПРАВИ.

**CZYTAM, SZUKAM INFORMACJI,
PORÓWNUJĘ INFORMACJE.**
**Я ЧИТАЮ, ШУКАЮ ІНФОРМАЦІЮ,
ПОРІВНЮЮ ІНФОРМАЦІЮ.**

POŁA MA GŁOS.
CZYTAM I ZAPAMIĘTUJĘ INFORMACJE.
Я ЧИТАЮ І ЗАПАМ'ЯТОВУЮ ІНФОРМАЦІЮ.

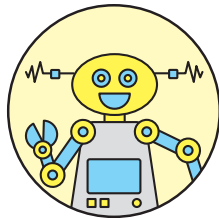
SŁOWNICZEK POLI.
**CZYTAM I ZAPAMIĘTUJĘ WYRAZY
OPISUJĄCE, JAK JEST ZBUDOWANY JĘZYK.**
**Я ЧИТАЮ І ЗАПАМ'ЯТОВУЮ СЛОВА,
ЯКІ ОПИСЮЮТЬ, ЯК ЗБУДОВАНА МОВА.**

JĘZYKOLANDIA

Laboratorium mowy

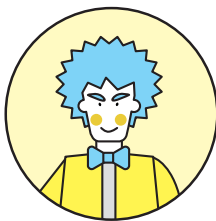

RECEPCJA

SŁOWNIKOLANDIA

Laboratorium
Pana Słownika

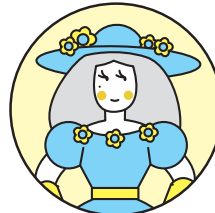

SKŁADNIOLANDIA

Fabryka
Zdań

FLEKSOLANDIA

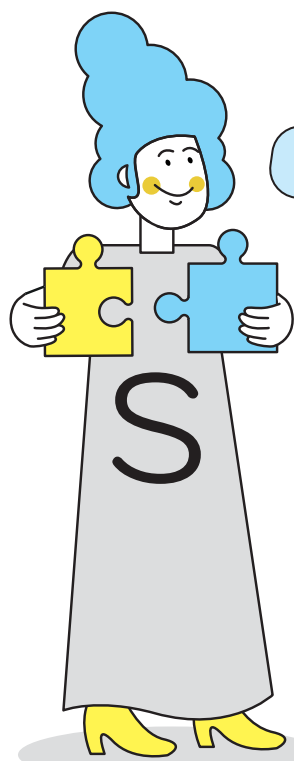

ZESTAW III

КОМПЛЕКТ III

W LABORATORIACH
PANI SKŁADNI I PANA ZDANIE

У ЛАБОРАТОРІЯХ
СИНТАКСИСУ І РЕЧЕННЯ

Pani Składnia

Pan Zdanie

1. JAK PRACUJE PANI SKŁADNIA? Poznajemy związki składniowe

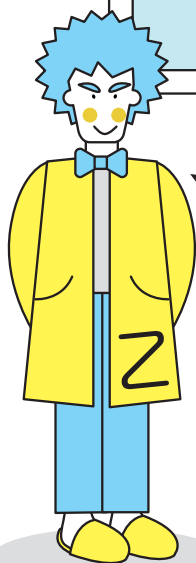
1. ЯК ПРАЦЮЄ СИНТАКСИС? Вивчаємо СИНТАКСИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ

SKŁADNIOLANDIA Fabryka zdań

Witajcie
w Składniolandii!
Pozwólcie, że się
przedstawimy. Jestem
Sławomira Składnia.

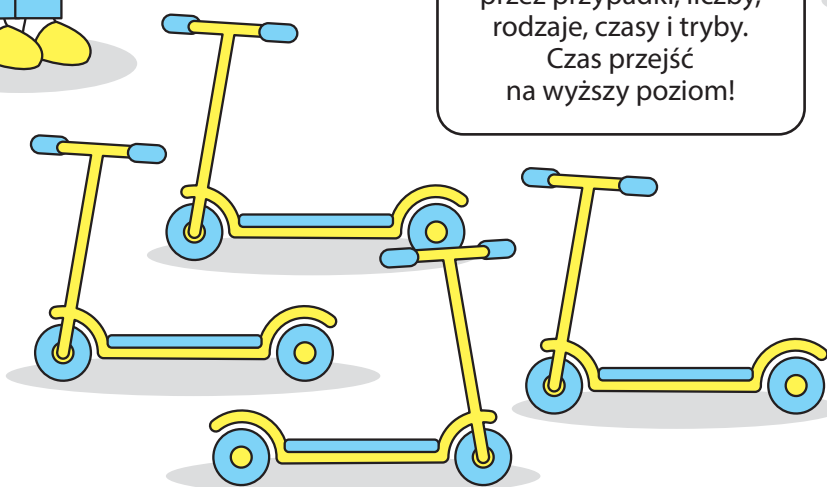
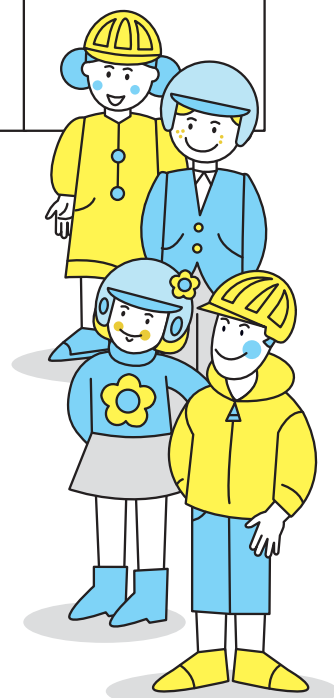

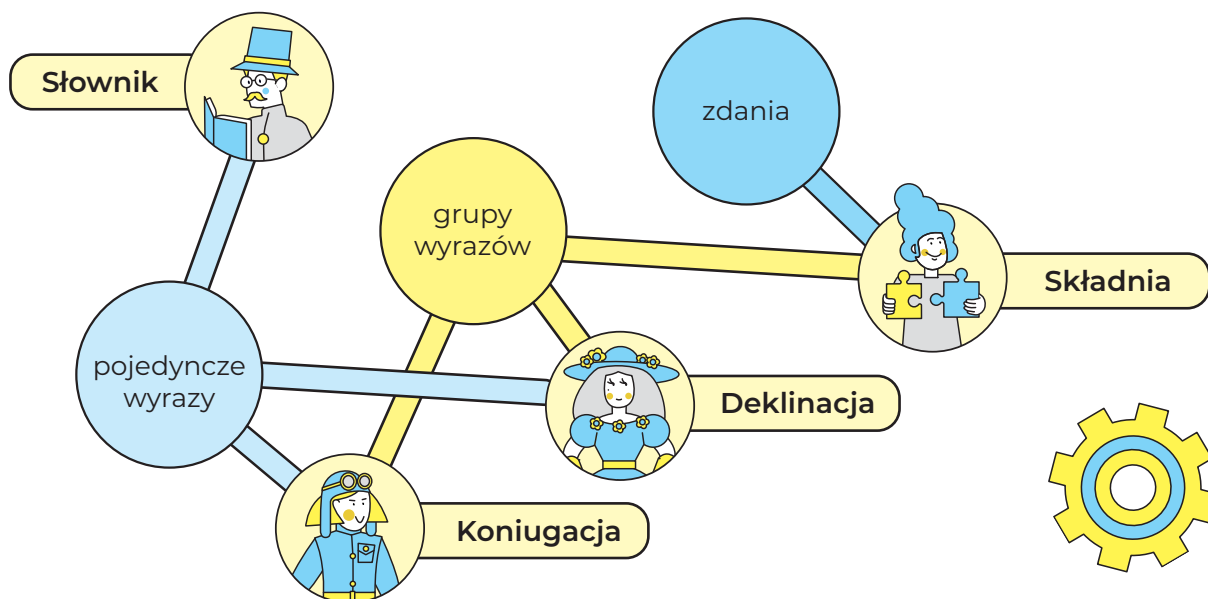
Dzień dobry! Nam także
miło Państwa poznać.
Bardzo nas ciekawi, co się
dzieje za drzwiami
z napisem Składniolandia.

Zbigniew
Zdanie.
W Językolandii
nazywają
nas pani
Składnia i pan
Zdanie. Miło
nam Was
poznać!

W laboratoriach
pana Słownika, pani
Deklinacji i pani
Koniugacji poznaliście
części mowy
i ich cechy gramatyczne.
Dowiedzieliście się,
że są wyrazy odmienne
i nieodmienne.
Poznaliście odmianę
przez przypadki, liczby,
rodzaje, czasy i tryby.
Czas przejść
na wyższy poziom!

Jesteście w **Fabryce zdań**. Tutaj łączymy pojedyncze wyrazy w grupy, czyli tworzymy związki wyrazowe, inaczej mówiąc – związki składniowe, np. *interesująca gra, awaria samochodu, dwa laptopy, na basenie*. Pani Składnia objaśni Wam zasady budowania składniowych związków wyrazowych. W moim laboratorium poznacie mechanizmy budowania zdań, czyli grup wyrazów, w których jest co najmniej 1(jeden) czasownik w formie osobowej, np. *Gram w grę, Jesteśmy na basenie, a za godzinę będziemy w domu*.

pojedyncze wyrazy

grupy wyrazów tworzące związek składniowy

setki, ludzie, lata, w, dawny, dawna, czas, rok, setka, dawnych, myśleć, myślimy, czasach, że, płaski, płaskie, być, Ziemia, płaski, myśleli, jest, są, ludzi, płaska...

setki ludzi, setka ludzi, ludzie są, Ziemia jest, płaska Ziemia, ludzie myśleli, ludzie są...

Związek wyrazowy, związek składniowy = połączenie wyrazów, wyrazy te tworzą całość znaczeniową, dostosowują się do siebie także pod względem formy (budowy)

Zadanie 1.
Podane grupy wyrazów wpisz
do dobrej kolumny tabeli.

Przed setkami lat wyobrażano sobie, że Ziemia jest płaska, a gdyby była kulą, ludzie żyjący po przeciwnej stronie by pospadali. W rzeczywistości tak się nie dzieje, gdyż na każde ciało działa siła ciężkości związana z grawitacją. Jest to siła, z jaką Ziemia przyciąga wszystko, co znajduje się na niej lub w jej pobliżu.

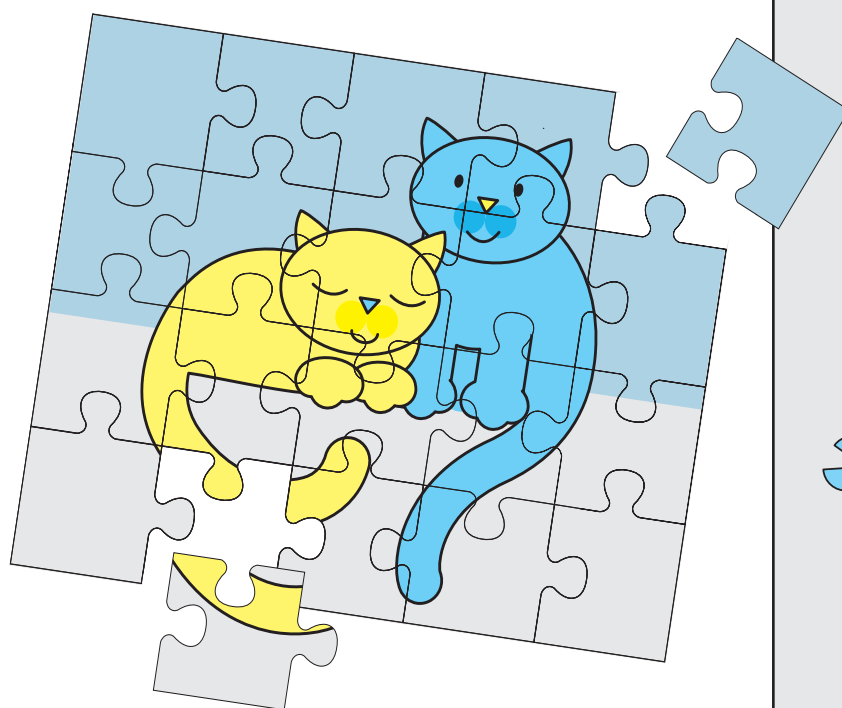
[Tekst pochodzi z: <https://zpe.gov.pl/a/dlaczego-jablko-spada-na-ziemie/DCGoCcm0o>]

setkami lat, przed lat, lat wyobrażano, wyobrażano sobie, Ziemia jest, jest płaska, była kulą, gdyby kulą, kulą ludzie, ludzie żyjący, żyjący stronie, przeciwnej stronie, ludzie by pospadali, stronie by pospadali, nie dzieje się, każde ciało, działa siła ciężkości, działa grawitacją, Ziemia przyciąga, Ziemia wszystko, przyciąga wszystko, jej pobliżu

Tworzą związek składniowy	Nie tworzą związku składniowego
setkami lat,	przed lat, lat wyobrażano,

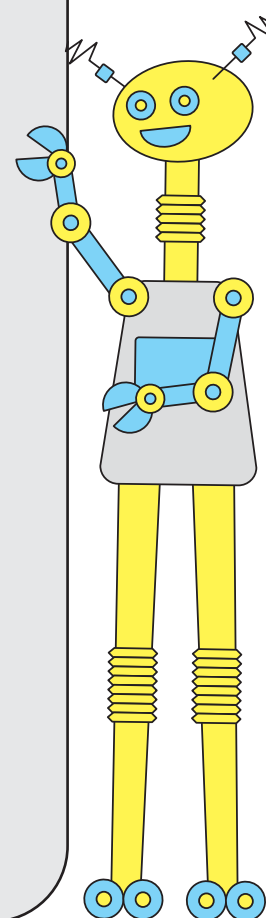

Kiedy pracujecie w grupie na lekcji, musicie przestrzegać określonych zasad. Na przykład, gdy nauczyciel lub nauczycielka mówi i wyjaśnia, co macie zrobić, Wy słuchacie. Pytania możecie zadawać dopiero wtedy, gdy przestanie mówić. Potem, gdy już zaczynacie pracę w grupie, dzielcie się zadaniami, ale gdy ktoś czegoś nie umie zrobić, pomagacie mu. Podobnie jest w gramatyce. Pojedyncze wyrazy łączymy w grupy, przestrzegając określonych zasad gramatycznych. Przypomina to układanie puzzli. Puzzle dodajemy do siebie tak, by pasował i obrazek, i wypustki.

Puzzle łączymy tak, by zgadzał się obrazek — w języku wyrazy łączymy w **grupy (związki składniowe)** tak, by miały sens (znaczenie), dopasowujemy treść, bo chcemy o czymś coś powiedzieć. Tworzymy związek znaczeniowy (semantyczny).

Puzzle łączymy tak, by pasowały do siebie wypustki — w języku łączymy wyrazy tak, by pasowały do siebie **części mowy**. Dopasowujemy także do siebie formy wyrazów odmiennej. W ten sposób tworzymy związki formalne.

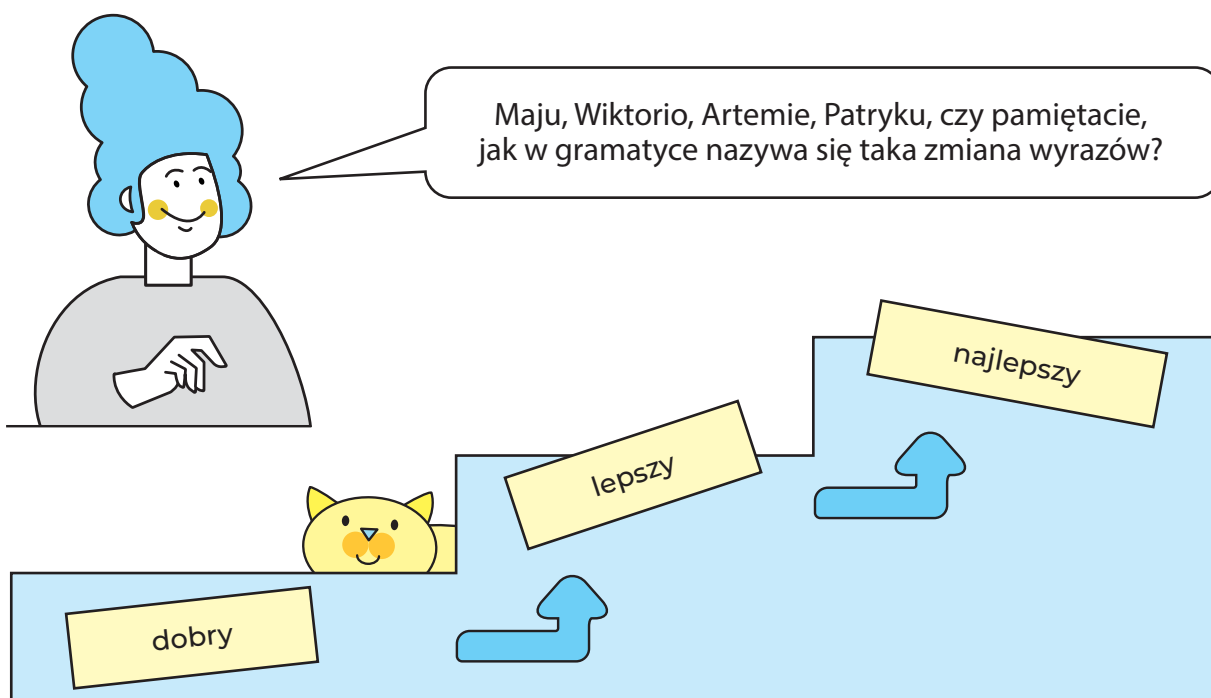
Zadanie 2.

Skreśl wyrażenia, które nie mają sensu, czyli nie tworzą związku semantycznego. Uzupełnij wniosek.

szybko rower, szybko jedzie, szybko naprawiony, szybko poruszający się, szybko samochód, późno godzina, późno przyszłam, późno przysłany, późno lato, lepiej napisać, lepiej list, lepiej napisany, lepiej piszący, dobrze mówię, dobrze język, dobrze znam, dobrze mówiący, najlepiej przygotowany, najlepiej przyjaciel, najlepiej odpowiedzieliśmy, najlepiej odpowiedź

Wniosek: Przysłówki (np. szybko, późno, lepiej, dobrze) łączą się z¹ i imiesłowami przymiotnikowymi, a nie łączą się z².

Tak, pani Składnio! To jest **stopniowanie**.

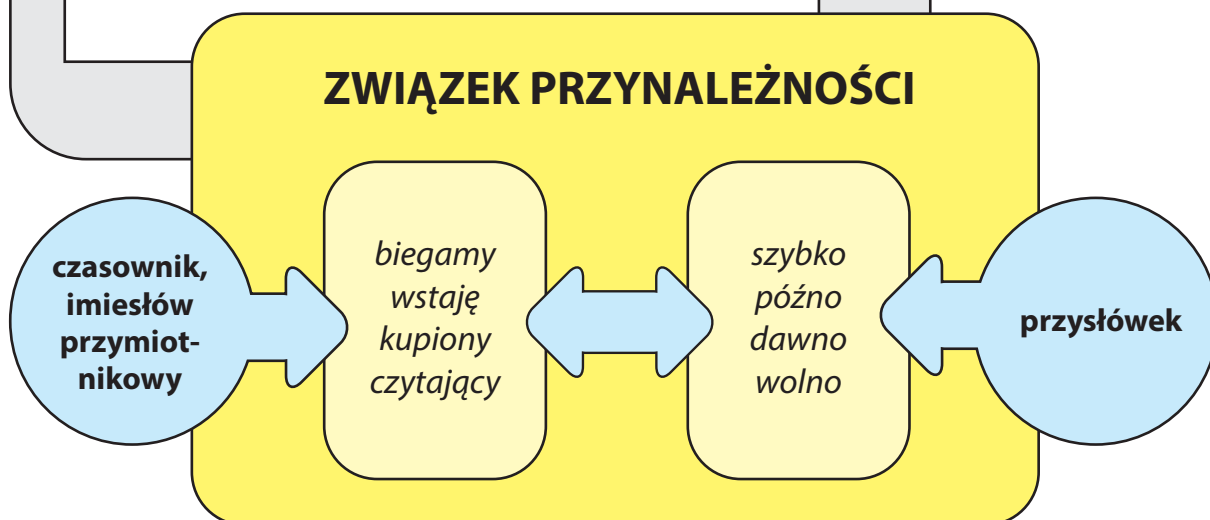
Świetnie! Przypomnijmy sobie, jak się stopniuje przysłówki.

Zadanie 3.
Uzupełnij tabelę.

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień
szybko	
.....	wolniej
.....	najpóźniej
wcześnie
.....	dalej
.....	najgorzej

Przysłówki są wyrazami nieodmiennymi. Nie odmieniają się przez przypadki, liczby, rodzaje, osoby, czasy czy tryby. Łączą się z czasownikami lub imiesłowami przymiotnikowymi, do których pasują znaczeniowo (jak kawałki obrazka układanych puzzli). Tworzą z nimi **związki przynależności**.

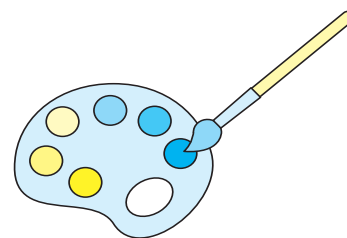
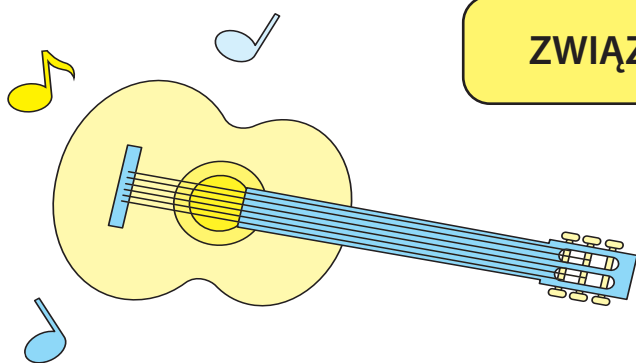
Zadanie 4.

Uzupełnij tabelę przysłówkami: świetnie, szybko, znakomicie, fantastycznie, ślicznie, doskonale, chętnie, nieźle, dobrze.

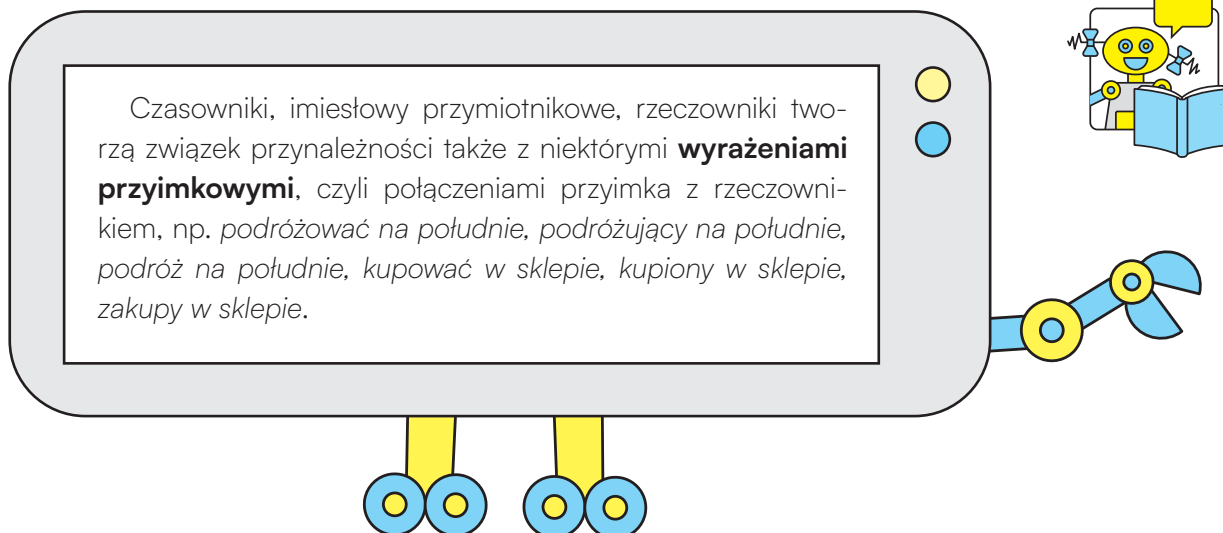
W czym Maja jest mistrzynią? W czym Artem jest mistrzem?	
Maja świetnie	gra na gitarze
.....	tańczy
.....	śpiewa
.....	pływa
.....	maluje
.....	jeździ na rolkach
.....	uczy się
.....	gra w gry
.....	biega

ZWIĄZEK PRZYNALEŻNOŚCI

**A Ty w czym jesteś mistrzynią / mistrzem?
Powiedz, co robisz doskonale, świetnie,
nieźle, dobrze i bardzo dobrze?**

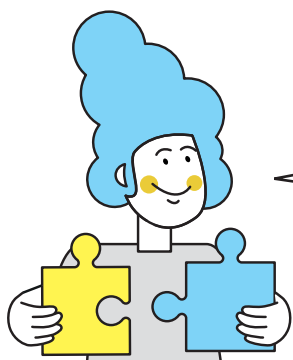

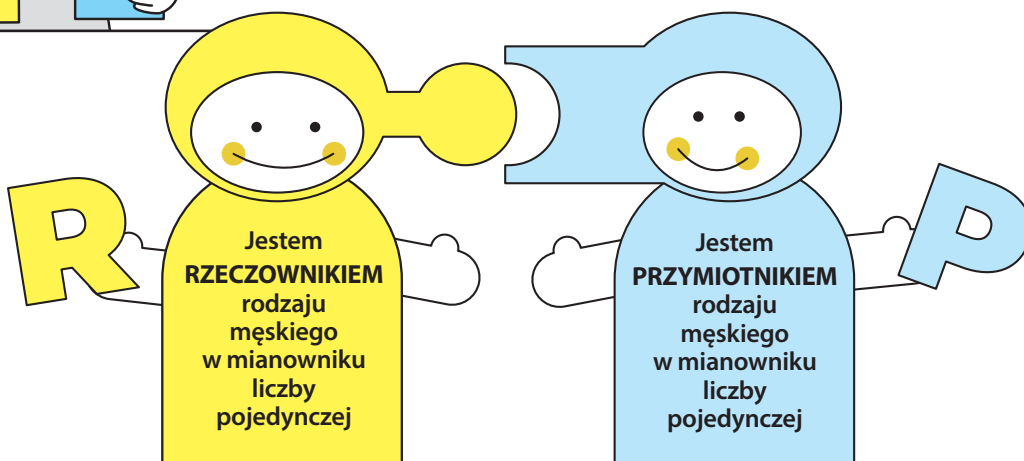
Zadanie 5.
Wpisz czasownik, imiesłów przymiotnikowy lub rzeczownik.

chodzę na piłkę nożną	chłopiec <u>chodzący</u> na piłkę nożną	chodzenie na piłkę nożną
rodzina wyjeżdża na wakacje	rodzina wyjeżdżająca na wakacje na wakacje
uczniowie w internacie	uczniowie w internacie	mieszkanie w internacie
koleżanki w parku	koleżanki spotykające się w parku w parku

Gdy w grupy łączymy wyrazy odmienne, dopasowujemy ich przypadek, rodzaj, liczbę lub osobę.

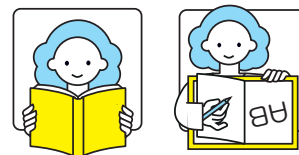

Połączę się z przymiotnikiem rodzaju męskiego w mianowniku liczby pojedynczej	Połączę się z rzeczownikiem rodzaju męskiego w mianowniku liczby pojedynczej
<i>samochód</i>	<i>sportowy</i>
<i>autobus</i>	<i>miejski</i>
<i>samolot</i>	<i>pasażerski</i>
Twoje przykłady:	
.....
.....
.....

O wyrazach, które mają taki sam przypadek, rodzaj, taką samą liczbę, mówimy że są połączone **związkiem zgody**. Przypomina to na przykład śniadanie, podczas którego wszyscy domownicy jedzą to samo. Cała rodzina je jajecznicę i kanapki z serem oraz pije kakao.

Zadanie 6.
Wpisz dobre formy przymiotników i zaimków przymiotnych.

Tęcza jest jednym z (najpiękniejszy)⁰ **najpiękniejszych** zjawisk, jakie można obserwować na niebie. Dawniej wierzono, że jeśli dojdzie się do (taki)¹ miejsca, gdzie tęcza styka się z ziemią, to odnajdzie się (zakopany)² skarb. Niestety, jest to tylko legenda. W dodatku takiego miejsca nie ma! Wbrew pozorom tęcza nie dotyka ziemi w ogóle. A jak to się dzieje, że widzimy barwy? Otóż każdy przedmiot albo sam świeci, albo pochłania bądź odbija światło. Na przykład książkę o (czerwony)³ okładce widzimy dzięki temu, że pochłonięła ona większość światła, z wyjątkiem barwy (czerwony)⁴, która została odbita i trafiła do (nasz)⁵ oka. Czerwona barwa zwraca uwagę i budzi niepokój. Dzieje się tak m.in. dlatego, że kojarzy nam się z zagrożeniem, np. z krwawieniem. Dlatego kolor (czerwony)⁵ często wykorzystuje się jako ostrzegawczy. Na (cały)⁶ świecie czerwone światło na drodze oznacza sygnał „stop”. Szlabany na przejazdach (kolejowy)⁷ także maluje się na czerwony kolor, by były lepiej widoczne.

[Tekst pochodzi ze strony: <https://zpe.gov.pl/a/spektakl-na-niebie/Ddiy02fcu>]

**Wypisz z tekstu grupy:
przymiotnik / zaimek + rzeczownik:**

najpiękniejszych zjawisk,

.....

.....

.....

.....

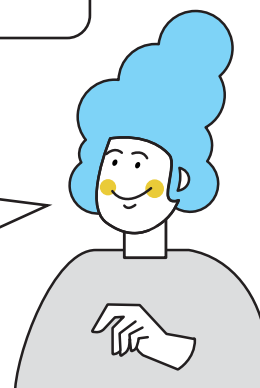
Zobacz, że przypadek, liczba i rodzaj przymiotników są takie same,
jak przypadek, liczba i rodzaj rzeczowników.
Przymiotniki i rzeczowniki są połączone związkiem zgody.

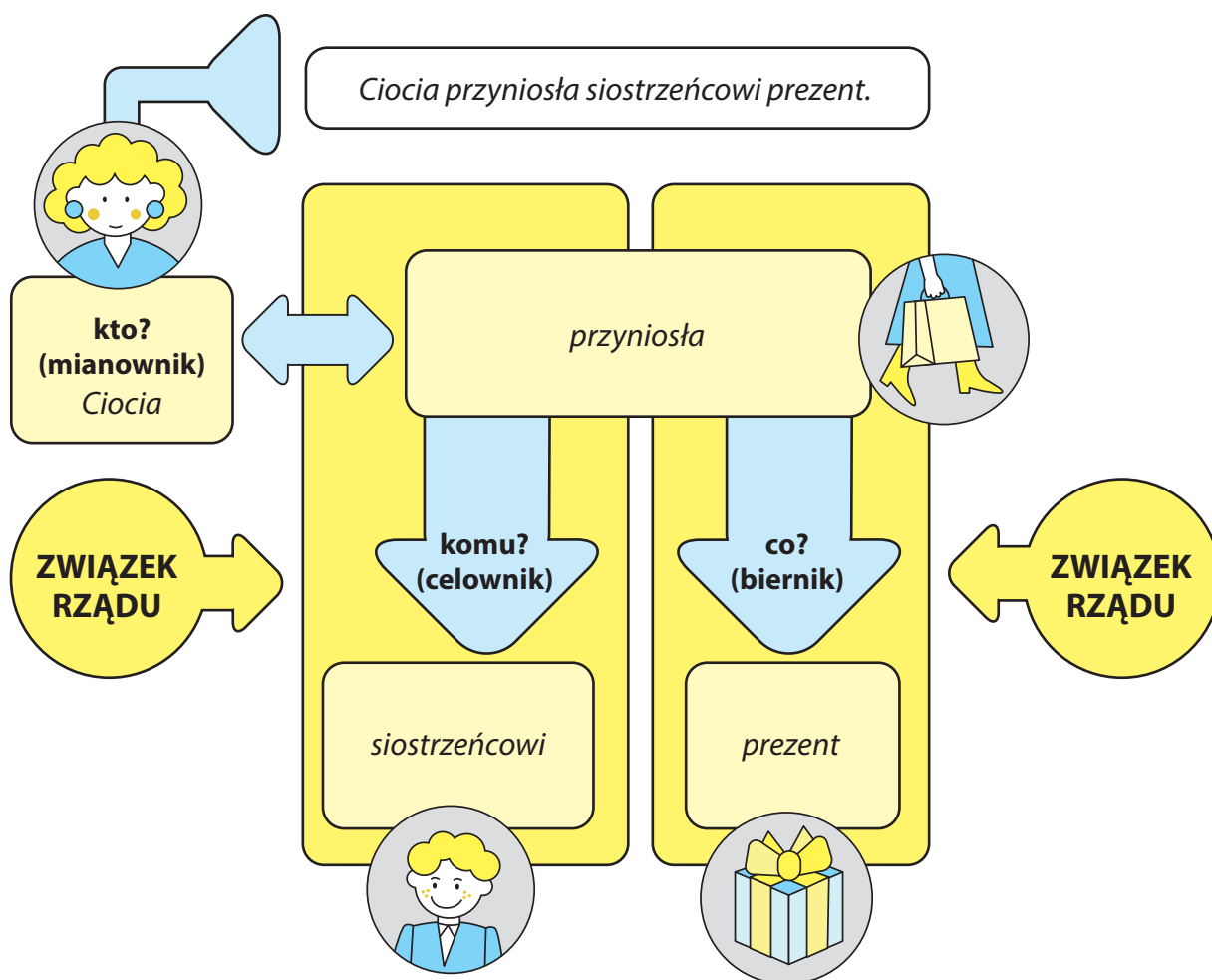
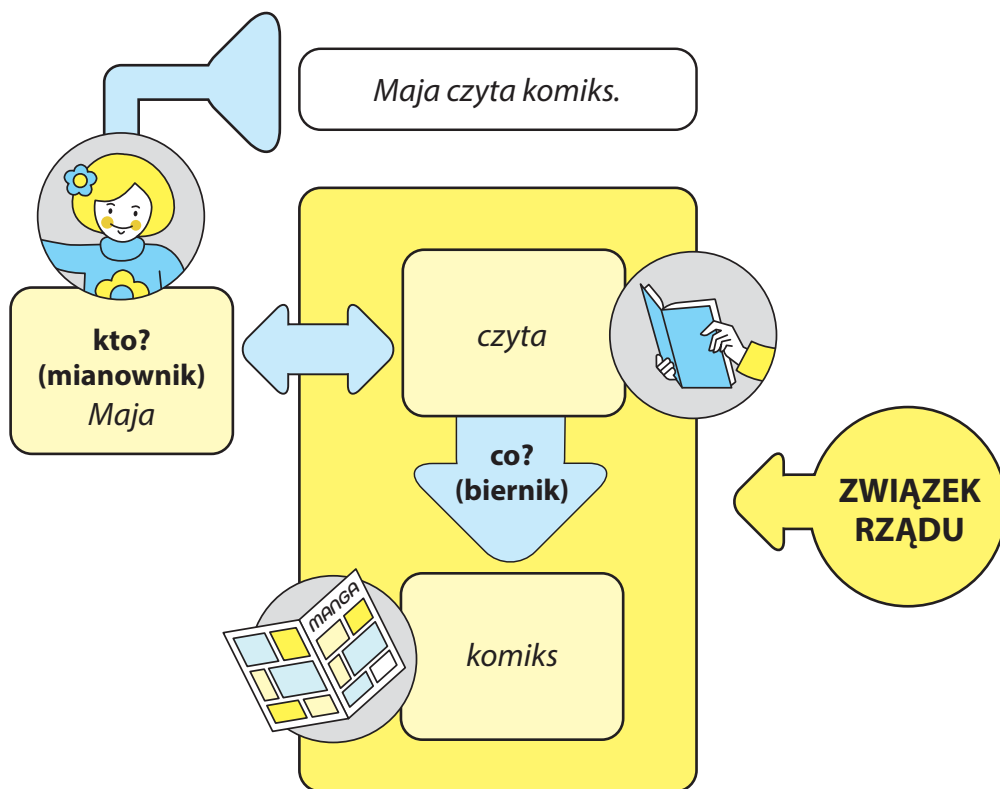
**Czy potrafisz podać, w jakim przypadku
i w jakiej liczbie są wypisane grupy
przymiotnikowo-rzeczownikowe?
Spróbuj samodzielnie zrobić to zadanie.
Swoje odpowiedzi sprawdź z tymi,
które są w „Kluczu do zadań”.**

Pani Składnio, a gdyby podczas śniadania
mama powiedziała, że dzieci mają zjeść
zupę mleczną, a tylko ona będzie jadła
jajecznicę, to już chyba nie będzie zgoda?

Nie, Wiktorio! To będzie wymaganie,
a w gramatyce – **związek rządu**.
Tak jest w połączeniach czasownika z rzeczownikiem.
Czasownik nie odmienia się przez przypadki,
ale chce (wymaga), żeby rzeczowniki,
z którymi się łączą, miały odpowiedni przypadek.

Zadanie 7.
Wpisz dobre formy rzeczowników
i zaimków rzeczownych.

Wyobraź sobie, że wyjazd na wakacje wygląda tak: pakujesz (walizka)⁰ walizkę⁰ lub (plecak)⁰ plecak⁰, następnie razem z rodziną udajecie się na dworzec kolejowy. Tam czekacie na peronie, wypatrując dowolnego (pociąg)¹ jadącego w wybranym przez was kierunku. Nie wiecie, kiedy może przyjechać, ani kiedy dotrzecie na miejsce. Taka podróż prawdopodobnie będzie dla was bardzo męcząca. Żeby uniknąć (niepewność)² i długiego (oczekiwanie)³, należy skorzystać z rozkładu jazdy, lotów czy rejsów. Można (one)⁴ znaleźć na każdym dworcu i lotnisku. Oznaczone są na nich godziny przyjazdu i odjazdu pociągu lub autobusu, a w przypadku samolotu – przylotu i odlotu. Znając (one)⁵, można dokładnie zaplanować swoją (podróż)⁶. W układaniu trasy i określaniu czasu przejazdu bardzo pomocne są też internetowe wyszukiwarki połączeń. (Plan)⁷ dnia trzeba przestrzegać. Jeśli zaplanujesz, że o 18.00 wychodzisz z psem na spacer, to nie odkładaj (to)⁸ na później. Trzymaj się swojego (plan)⁹, nawet jeśli to oznacza, że musisz przerwać (zabawa)¹⁰. Równie ważne jest określenie, ile czasu zajmie ci wykonanie danej czynności. Na początku zmierz, jak długo na przykład odrabiasz prace domowe. Dzięki temu będziesz wiedzieć, ile czasu poświęcić na naukę w swoim planie dnia. Warto od razu na różne czynności przeznaczyć nieco więcej czasu niż faktycznie ci one zajmują. Jeśli na przykład codziennie odrabiasz (lekcja – liczba mnoga)¹¹ przez średnio 45 minut, zaplanuj sobie na tę czynność (godzina)¹². Jeśli skończysz szybciej, zyskasz dodatkowy czas wolny.

[Tekst pochodzi ze strony: <https://zpe.gov.pl/a/plan-dnia/D1BBUKeWQ>]

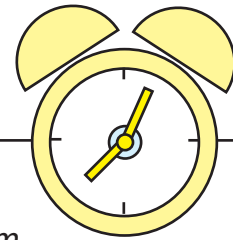

Zadanie 8.

Powiedz, dlaczego warto korzystać z rozkładów jazdy pociągów i autobusów.

Przedstaw (ustnie) plan swojego jednego dnia w tygodniu: co robisz? Ile czasu Ci to zajmuje?

*wstawać, myć się, czesać się, ubierać się,
iść do szkoły, jechać autobusem / samochodem,
wchodzić do szkoły/ do klasy, wychodzić ze szkoły/ z klasy,
uczyć się (czego) polskiego/ matematyki..., odpowiadać na pytania,
robić ćwiczenia, rozwiązywać zadania, pisać w zeszytach, czytać
przebierać się w szatni, ćwiczyć na sali gimnastycznej, słuchać, wracać do domu,
spotykać się ze znajomymi, rozmawiać na czacie, iść na trening/ na spacer,
pomagać w domu, oglądać film, czytać książkę, słuchać muzyki,
odwiedzić dziadków, odrabiać lekcje, grać w grę, szykować się do snu, iść spać...*

Zadanie 9.

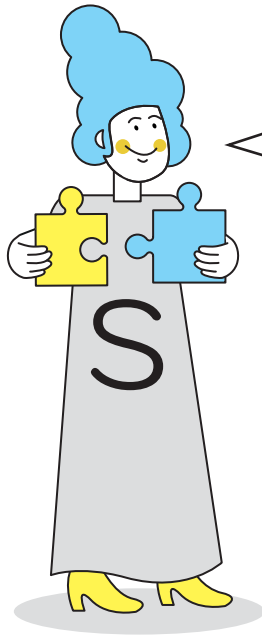
Przepisz grupy czasownik + rzeczownik z zadania 7.

0. pakujesz walizkę, pakujesz plecak
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.

Te czasowniki z rzeczownikami są połączone związkiem

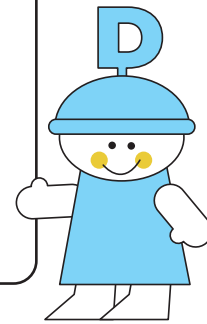

Związek rzędu jest także między dwoma rzeczownikami.

Rzeczownik wymaga od innego rzeczownika przypadku, najczęściej dopełniacza (kogo? czego?):
*szklanka (czego?) herbaty,
kawalek (czego?) chleba,
butelka (czego?) wody,
narty (kogo?) skoczka,
zeszyt (kogo?) ucznia.*

Moi Drodzy, podajcie podobne przykłady!

Przykłady Mai:

*torebka mamy,
buty brata,
zabawka dziecka,
pies sąsiadów*

Przykłady Wiktorii:

*lekcja geografii,
adres szkoły,
dyrektor szkoły,
gabinet pedagoga*

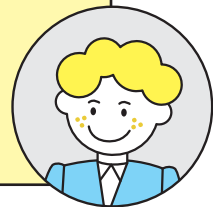

Przykłady Artema:

*urodziny kuzynki,
monitor komputera,
karetka pogotowia,
plan dnia*

Przykłady Patryka:

*czytanie książki,
słuchanie muzyki,
obserwacja ptaków*

Twoje przykłady:

.....

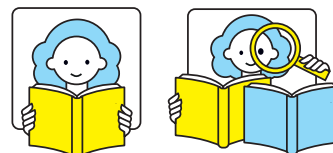
.....

.....

.....

.....

Zadanie 10.
Podkreślone wyrazy wpisz do dobrej kolumny tabeli.

Sen jest podstawowym sposobem na odpoczynek, podczas którego nasz organizm odnawia siły. W tym czasie wszystkie narządy, np. serce czy mózg, zwalniają tempo pracy i odpoczywają. Zbyt krótki sen powoduje rozkojarzenie i rozdrażnienie, przez które mogą ucierpieć nasze relacje z innymi osobami. Ponadto niewyspany człowiek staje się bardziej podatny na choroby i ma kłopoty z zapamiętywaniem nowych informacji. Warto więc dobrze się wyspać każdej nocy, aby następnego dnia mieć dobry humor i dużo siły do nauki, która na pewno będzie przyjemniejsza i łatwiejsza. Im człowiek jest starszy, tym mniej snu potrzebuje. Niemowlęta przesypiają co najmniej 16 godzin w ciągu doby, młody człowiek w twoim wieku powinien spać około 9 godzin. Dorośli śpi przeciętnie około 8 godzin na dobę, zaś osoby starsze często sypiają zaledwie 5–6 godzin. Odpoczywamy nie tylko nocą podczas snu, ale również w ciągu dnia, wykonując czynności, które sprawiają nam przyjemność. Czytanie książek, rozmowy z przyjaciółmi czy oglądanie telewizji to odpoczynek bierny, podczas którego nie ruszamy się zbyt intensywnie. Sen czy krótkie drzemki to również formy wypoczynku biernego. Innym rodzajem odpoczynku jest odpoczynek aktywny, czyli wymagający ruchu. Mimo że uprawianie sportu może wydawać się przeciwieństwem odpoczynku, w rzeczywistości pozwala na rozwinięcie sprawności i wytrzymałości. Ponadto wysiłek fizyczny zapewnia mocny i głęboki sen. Odpoczywać aktywnie powinny w szczególności osoby, które wykonują pracę umysłową – a więc i ty, ponieważ nauka również jest taką pracą.

*odpoczywać
= wypoczywać*

*podatny na choroby
= często choruje
łatwo się zaraża*

[Tekst pochodzi ze strony:
<https://zpe.gov.pl/a/odpoczynek/DRIAVL1Lg>]

Związek zgody	Związek rządu	Związek przynależności
<u>podstawowym sposobem,</u>	<u>odnawia siły,</u>	<u>bardziej podatny,</u>

Zadanie 11.

Przeczytaj jeszcze raz tekst z zadania 10.

Ustal, czy podane informacje są prawdziwe (P) czy fałszywe, czyli nieprawdziwe (F).

1.	Podczas snu nasz organizm się regeneruje.	P
2.	Serce i mózg to organy wewnętrzne człowieka.
3.	Najkrócej śpią młodzi ludzie.
4.	Sen, oglądanie telewizji i rozmowy z innymi osobami są formami odpoczynku biernego.
5.	Uprawianie sportu jest wysiłkiem fizycznym.
6.	Im jesteśmy starsi, tym dłużej śpimy.

Zadanie 12.

Połącz wyrażenia mające podobne znaczenie

1	Za krótki sen powoduje rozdrażnienie.	A	Człowiekowi trudniej coś zapamiętać.
2	Narządy zwalniają tempo.	B	Niemowlęta śpią przez 16 godzin lub więcej.
3	Człowiek ma kłopoty z zapamiętaniem informacji.	C	Kiedy czytamy książki lub rozmawiamy ze znajomymi, jest nam przyjemnie.
4	Niemowlęta przesypiają co najmniej 16 godzin.	D	Narządy pracują wolniej.
5	Czytanie książek, rozmowy ze znajomymi sprawiają nam przyjemność.	E	Osoba, która za krótko śpi, może być zdenerwowana i zła na inne osoby.

Odpowiedzi:

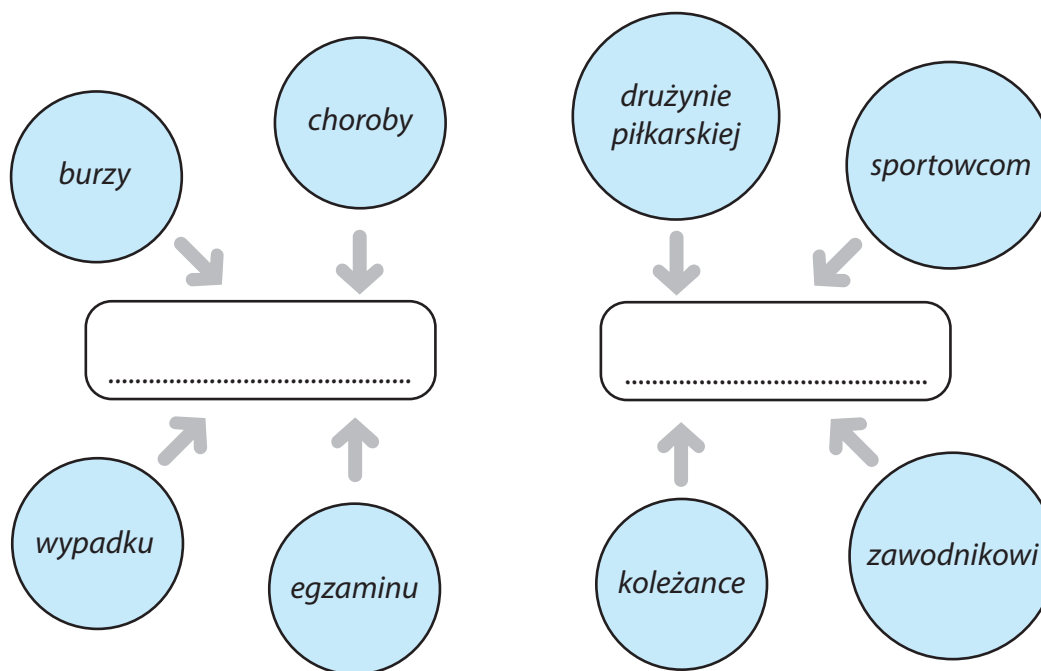
1	2	3	4	5
.....	D

Zadanie 13.

Wybierz z ramki i wstaw dobry czasownik.

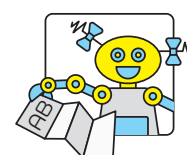

znam, kibicuję, czytam o, obserwuję, boję się, interesuję się, lubię

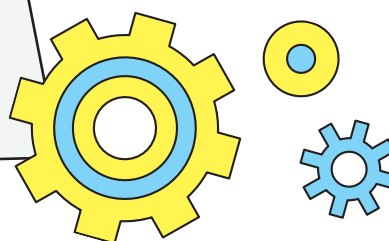

Wpisane czasowniki tworzą z rzeczownikami związek

Słowniczek Poli

składnia	синтаксис
zdanie	речення
związek zgody	узгодження
związek rządu	керування
związek przynależności	прилягання

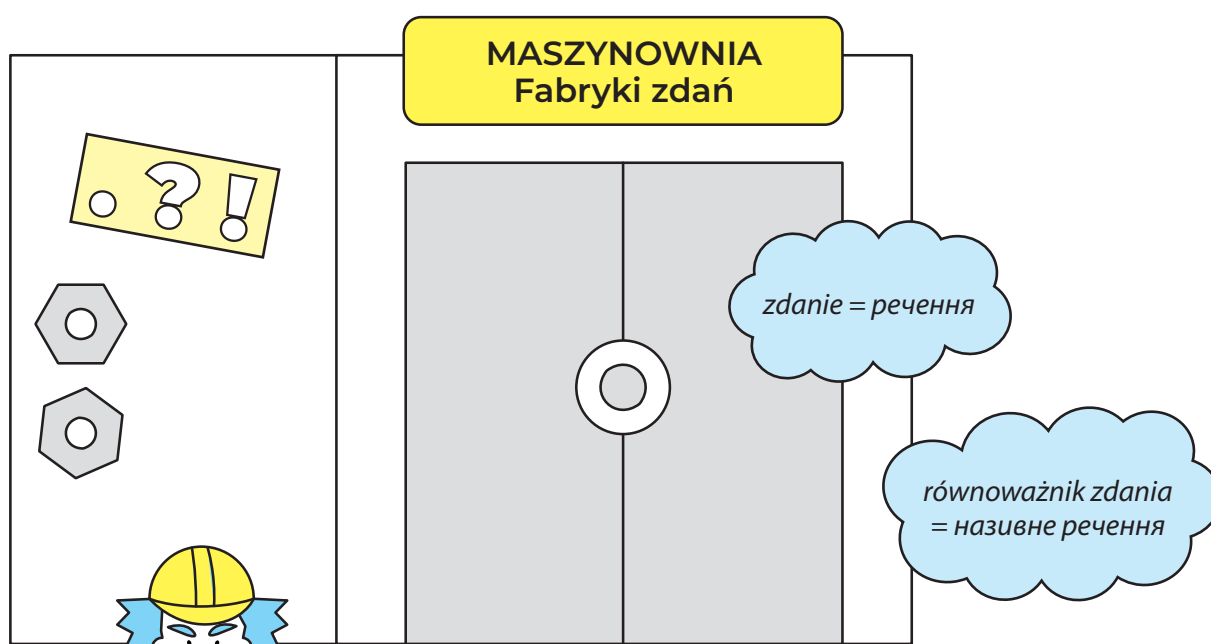

2. FABRYKA ZDAŃ POJEDYNCZYCH – SPOTKANIE PIERWSZE

Poznajemy typy zdań oraz podmiot i orzeczenie

2. ФАБРИКА ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ – ПЕРША ЗУСТРІЧ

Вивчаємо типи речень і підмет та присудокзв'язки

Moi Drodzy, proszę załóżcie kaski.
Wchodźcie do pomieszczenia, w którym pracują
maszyny. To właśnie tutaj produkujemy zdania.

Przed nami pierwsza maszyna. Oddziela **zdania**
od wyrażień, które są **równoważnikami zdań**.
Zdanie zaczyna się od wielkiej litery, a kończy
kropką (pytajnikiem lub wykrzyknikiem).
W zdaniu jest co najmniej 1 (jeden) czasownik
w pierwszej, drugiej lub trzeciej osobie.
W równoważniku zdania nie ma
osobowej formy czasownika.

Wokół ciemno i cisza.
Chmury przykryły księżyc.
Obok domu stoi kilka osób. Chyba pięć.
Są niespokojne. Na coś czekają.
Słyszę płacz dziecka i szczekanie psa.
Znowu cisza. Nagle włączono muzykę.

Równoważnik zdania

Wokół ciemno i cisza.
Chyba pięć.
Znowu cisza.
Nagle włączono muzykę.

Zdanie

Chmury **przykryły** księżyc.
Obok domu **stoi** kilka osób.
Są niespokojne.
Na coś **czekają**.
Słyszę płacz dziecka i szczekanie psa.

Twój przykład:

Twój przykład:

Zadanie 1.
Wstaw podane czasowniki w dobre miejsca.

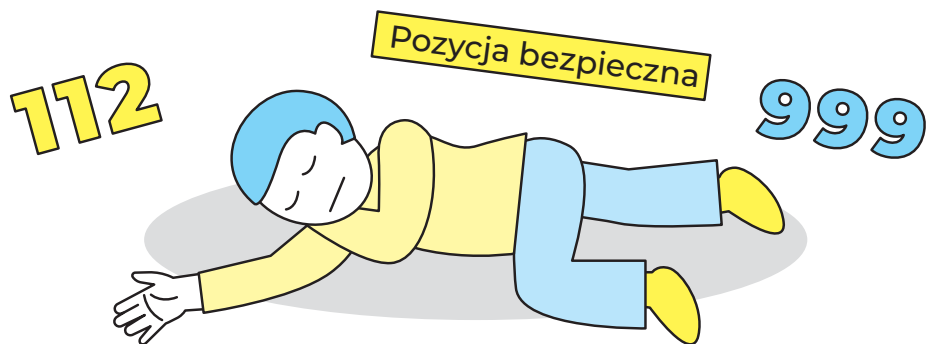

*opisz, ułóż, sprawdź, zbadaj, zapytaj, zadzwoń, zapisz,
oddychać, Rozejrzyj się, znajduje się, choruje*

Najpierw**zbadaj**.....⁰ teren.¹ po okolicy. Upewnij się, że udzielenie pierwszej pomocy nie będzie niebezpieczne dla ciebie. Twoje bezpieczeństwo jest równie ważne, jak osoby poszkodowanej. W kolejnym kroku² stan osoby poszkodowanej. Delikatnie potrząśnij poszkodowanym i wydaj krótkie polecenia, by przekonać się, czy reaguje. Jeżeli poszkodowany jest przytomny,³, co się stało i co mu dolega. Dopytaj, czy jest na coś uczulony, czy bierze jakieś leki, czy na coś⁴ – zapamiętaj te informacje lub je⁵, by w razie utraty przytomności poszkodowanego przekazać je medykom. Kiedy cokolwiek Cię zaniepokoi,⁶ pod numer 999 lub 112 i⁷ dyspozytorowi całą sytuację. To on podejmie decyzję, czy potrzebna jest pomoc medyczna. Gdy poszkodowany jest nieprzytomny, potrzebna będzie Ci pomoc. Każda dodatkowa para rąk przyda się do opanowania sytuacji. Wskaż konkretną osobę, która⁸ blisko Ciebie i powiedz jej, aby przygotowała telefon. Jeżeli osoba jest przytomna, ale oddycha,⁹ ją w pozycji bezpiecznej. Kiedy nie wiesz, czy wskutek wypadku doszło do urazu kręgosłupa, udroźnij drogi oddechowe (odegnij głowę do tyłu), tak aby poszkodowany mógł swobodnie¹⁰. Cały czas trzymaj głowę osoby poszkodowanej, aby nie doszło do ich ponownego zablokowania. Sprawdzaj co minutę, czy stan osoby poszkodowanej nie uległ zmianie.

[Zasady pierwszej pomocy ze strony:
<https://upacjenta.pl/poradnik/pierwsza-pomoc-krok-po-kroku-sprawdz-jak-nalezyc-jej-udzielic-w-prawidlowy-sposob>]

Zadanie 2.
Ułóż zdania w dobrej kolejności.

- A. Wołaj o pomoc.
- B. Oceń sytuację.
- C. Postępuj zgodnie ze stanem poszkodowanego.
- D. Zbadaj teren.
- E. W razie potrzeby udroźnij (oczyść) drogi oddechowe poszkodowanego i sprawdź oddech.
- F. Wezwij fachową pomoc medyczną.

1	2	3	4	5	6
D

Zdania budujemy w różnych celach. Gdy chcemy o czymś powiedzieć, przekazać informację o kimś lub o czymś, budujemy **zdania oznajmujące**. Kończymy je najczęściej kropką — *Koncert rozpocznie się za pięć minut*. Na końcu zdania oznajmującego może być wykrzyknik — znak emocji (strachu, radości, złości) osoby, która mówi — *Bardzo się cieszę!* Zdania, które są pytaniem i kończą się pytajnikiem, nazywamy **zdaniami pytającymi** — *Kiedy zacznie się koncert?* **Zdania rozkazujące** to głównie polecenia i prośby. Polecenia często podkreśla wykrzyknik postawiony na końcu zdania — **Zadzwoń pod numer alarmowy!** Zdania rozkazujące to zdania z czasownikiem w trybie rozkazującym — *sprawdź, opisz, ułóż, pomóżcie, przeczytajcie*.

Zadanie 3.

Z tekstu z zadania 1. wypisz dwa zdania rozkazujące i zamień je na zdania oznajmujące. Zamień czasownik w trybie rozkazującym na czasownik w trybie oznajmującym.

Zdania rozkazujące	Zdania oznajmujące
Najpierw zbadaj teren.	Najpierw zbadam teren.
.....
.....
.....
.....

Zadanie 4.

Jesteś reporterem/reporterką. Masz przeprowadzić wywiad ze znanym sportowcem/znaną sportsmenką, osobą, która skończyła Twoją szkołę. O co go/ją zapytasz? Napisz pięć pytań.

N O T E S R E P O R T E R A

Imię i nazwisko:

Uprawiana dyscyplina sportu:

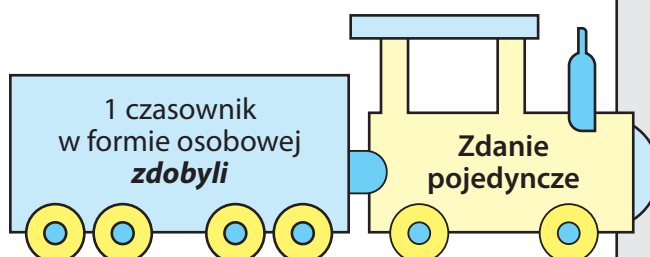
Twoje pytania:

1.
2.
3.
4.
5.

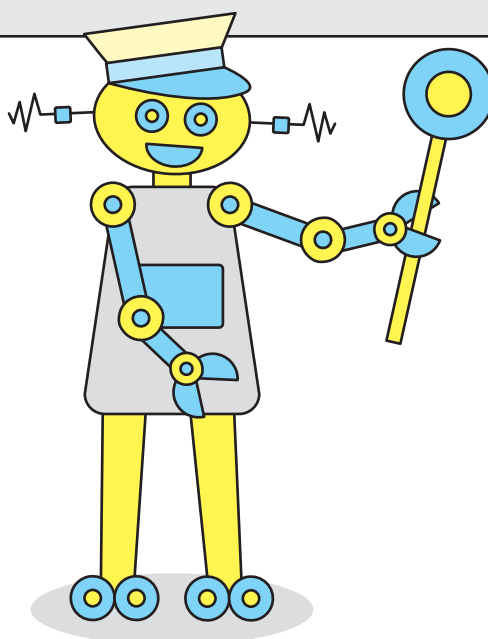
Zdania, w których jest jeden czasownik osobowy, nazywamy **zdaniami pojedynczymi**.

*Polscy olimpijczycy w startach na letnich i zimowych igrzyskach **zdobyli** ponad 300 medali.*

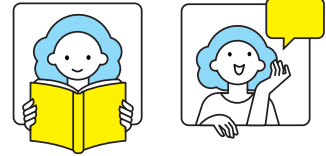

Zdania, w których jest więcej osobowych czasowników, nazywamy **zdaniami złożonymi**.

Biegaczka narciarska Justyna Kowalczyk aż pięciokrotnie **stawała** na podium olimpijskim, ale **ma** jedno złoto mniej niż skoczek narciarski Kamil Stoch.

Zadanie 5.
Przeczytaj tekst i odpowiedz na pytania.
Podkreśl zdania złożone.

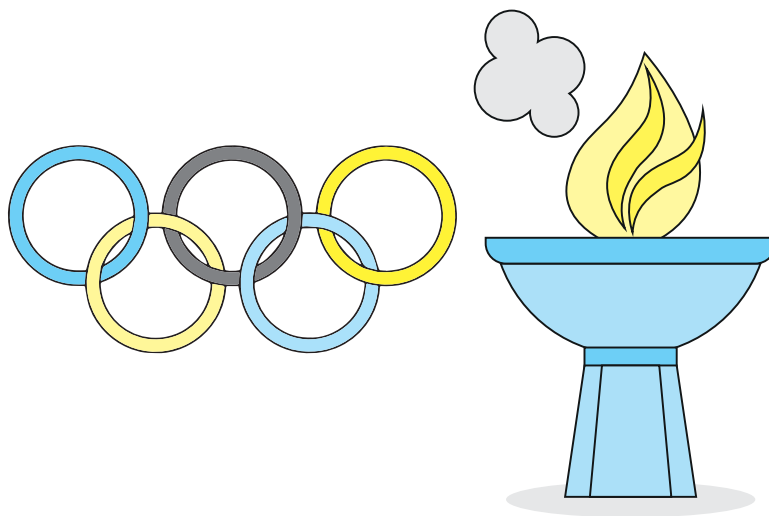
Igrzyska olimpijskie, zarówno te letnie, jak i zimowe, są największą międzynarodową imprezą sportową angażującą cały świat. Starożytne igrzyska odbywały się do 394 roku naszej ery, kiedy to zostały zakazane jako pogański zwyczaj. Idea nowożytnych igrzysk olimpijskich narodziła się w głowie Francuza Pierre'a de Coubertina w 1888 roku. Coubertin był historykiem i pedagogiem, zafascynowanym starożytną ideą igrzysk. Dzięki majątkowi Coubertina został utworzony Międzynarodowy Komitet Olimpijski, którego celem miała być organizacja igrzysk i czuwanie nad uczciwością zawodników. Pierwsze igrzyska nowożytne rozegrano dopiero w 1896 roku w Atenach. W 1913 r. Pierre de Coubertin ustanowił symbol pięciu kół olimpijskich. Po raz pierwszy flaga została wciągnięta na maszt podczas igrzysk w Antwerpii w 1920 roku. Ceremonia zapalenia znicza olimpijskiego miała miejsce po raz pierwszy w 1928 roku podczas igrzysk w Amsterdamie, a zwyczaj przenoszenia ognia z Olimpii został zapoczątkowany w 1936 roku (od igrzysk w Berlinie).

[Na podstawie tekstu ze strony: <https://wartowiedziec.pl/serwis-glowny/styl-zycia/19940-fakty-i-ciekawostki-olimpijskie-cz1>]

- 1) Dlaczego w starożytności zakazano urządzania igrzysk?
- 2) Kto wpadł na pomysł powrócenia do organizowania igrzysk olimpijskich?
- 3) Od kiedy igrzyskom olimpijskim towarzyszy symbol pięciu kół? Podaj rok i miejsce igrzysk.
- 4) Na jakich igrzyskach olimpijskich po raz pierwszy zapalono znicz olimpijski?

Których zdań jest w tekście więcej – pojedynczych czy złożonych?

Odpowiedź:

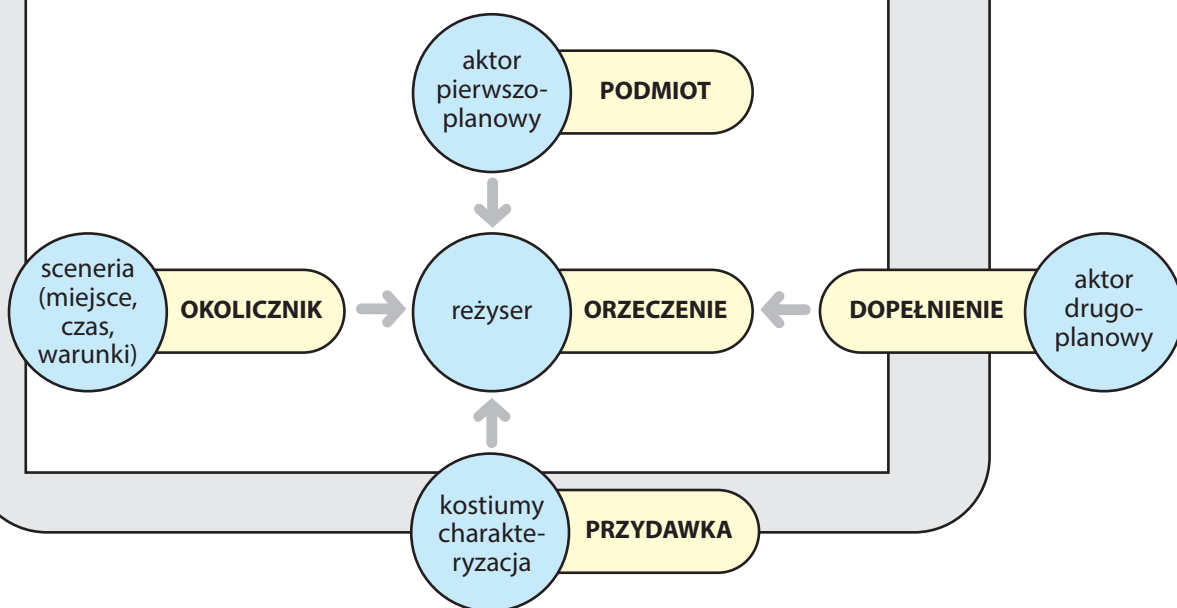
Moi Drodzy,
budowanie zdań
przypomina
powstawanie filmu.

Jak to? Co ma film
do gramatyki?

Film jest tworzony przez grupę ludzi. Jedną z najważniejszych osób jest reżyser, który ma pomysł na opowiedzenie jakiejś historii za pomocą obrazów, muzyki, słów. Reżyser tworzy zespół osób i kieruje ich pracą. W zespole są też aktorzy, którzy wcielają się w role postaci z opowiadanej historii. Film mówi o ludziach, rzeczach, przekazuje jakąś treść. Fachowo mówi się, że film ma fabułę. Zdania także o czymś mówią, przekazują treść. Zdania mają też swojego reżysera i aktorów. Zespół budujący zdanie nazywa się **częściami zdania**. Części zdania to role (funkcje), jakie mają do zagrania części mowy. Wyjaśni Wam to Pola.

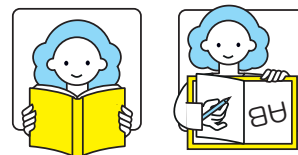
Jest pięć (5) części zdania: **orzeczenie, podmiot, dopełnienie, okolicznik, przydawka**. Najważniejsze jest orzeczenie. Orzeczeniem jest czasownik (orzeczenie proste), np. *śpi, uczy się, daje*, lub czasownik z innym wyrazem (orzeczenie złożone), np. *jest uczniem, była wesoła*.

O **orzeczenie** pytamy jak o czasownik: *co robi?, co się z nim dzieje?, w jakim jest stanie?* Orzeczenie przypomina reżysera filmowego. Jest centralną częścią zdania, przekazuje najważniejszą treść i dobiera sobie współpracowników, czyli inne części zdania.

Najważniejszym współpracownikiem orzeczenia jest **podmiot**. Podmiot nazywa wykonawcę czynności wyrażonej w orzeczeniu. Może także nazywać rzecz lub sytuację, o której coś mówi orzeczenie. O podmiot pytamy jak o rzeczownik w mianowniku: *kto?, co?*

Zadanie 6.
Wpisz rzeczowniki i zaimki (podmioty)
w dobre miejsca.

ktoś, Uczniowie, samorząd, ktoś, zima, wszyscy, ferie, młodzież, niektórzy

Zbliżają się⁰ **ferie** zimowe.¹ się cieszą, bo jest to czas wolny od zajęć szkolnych, czas swobody i radości. Jak na razie² nie rozpieszczą nas swoimi urokami, ale cały czas mamy nadzieję, że wkrótce, choć na chwilę do nas zawita. Być może³ ferie spędzi poza domem. Może⁴ wyjedzie w góry, a⁵ inny do babci.⁶ spędzą ferie z rówieśnikami w miejscu zamieszkania. Tak czy inaczej ważne, aby⁷ dobrze się bawili. Musicie jednak pamiętać, aby ten wesoły czas spędzić bezpiecznie, z rozwagą i rozsądkiem. Dla uczniów naszej szkoły⁸ szkolny przygotował specjalny apel na temat zasad bezpiecznego zachowania się w czasie ferii zimowych.

[Tekst pochodzi ze strony: <https://zpe.gov.pl/a/spektakl-na-niebie/Ddiy02fcu>]

Podmioty, które wpisałeś do tekstu, to rzeczowniki w mianowniku, zaimki rzeczowne i przymiotne w mianowniku. Czy rozpoznajecie zaimki?

Tu wpisz podmioty wyrażone zaimkiem:

.....

.....

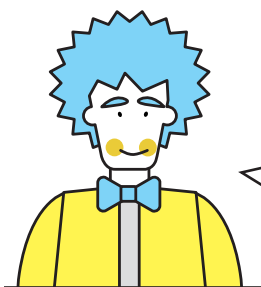
Zadanie 7.
Przeczytaj bajkę Ignacego Krasickiego. Uzupełnij tabelę, wpisując podmiot lub orzeczenie.

Oryginalny tekst bajki Ignacego Krasickiego <i>Potok i rzeka</i>	Tekst łatwiejszy do zrozumienia wersja z: https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5
Potok szybko bieżący po pięknej dolinie Wymawiał wielkiej rzece, że pomału płynie. Rzekła rzeka: „Nim zejdą porankowe zorza, Ty prędko, ja pomału wpadniemy do morza”.	Potok i rzeka płynęły razem w dolinie. Potok śmiał się z rzeki: „Płyniesz bardzo powoli”. Rzeką odpowiedziała: „Ty płyniesz bardzo szybko. Ja płynę powoli. Ale do rana i ty, i ja wpadniemy do morza”.
Podmiot – <i>kto? co?</i>	Orzeczenie – <i>co robi?</i>
..... potok i rzeka płynęli
..... śmiał się
..... rzeka
..... płyniesz
..... płynę
..... i ty, i ja

potok i rzeka
= струмок і річка

Podmiotem może być pojedynczy wyraz lub wyrazy połączone spójnikiem typu **i, oraz, lub, albo, ale, więc**, np.: *potok i rzeka, i ty, i ja, mama lub tata, po lekcjach, czyli o czternastej*. Takie połączenia nazywamy **szeregami**. Jeśli takie połączenie pełni rolę podmiotu, jest to **podmiot szeregowy**.

Zadanie 8.
Dopasuj podmioty szeregowe do orzeczeń.

1	dąb i sosna	A	idą (do domu)
2	aktor oraz aktorka	B	kwitną (na polu)
3	autobus lub tramwaj	C	rosną (w lesie)
4	siostra i brat	D	jedzie (na dworzec)
5	maki lub chabry	E	dojrzewają (w czerwcu)
6	truskawki i poziomki	F	grają (w teatrze)

Odpowiedzi:

1	2	3	4	5	6
C

Proszę pana, czy podmiot jest w każdym zdaniu?

Nie, Patryku, nie ma zdania bez orzeczenia, ale są zdania bez podmiotu. Podmiot może być domyślny. Jest w pierwszym zdaniu, a w kolejnych go nie ma, bo z pierwszego zdania wiemy, o kim lub o czym mówimy.

Człowiek życzliwy jest miły dla innych.

Podmiot

[kto? człowiek] Lubi pomagać innym ludziom.

Podmiot domyślny

Zwykle w zdaniu nie ma podmiotu z zaimkiem rzeczownym, czyli *ja, ty, on, ona, ono, my, wy, oni, one*. Końcówki osobowe czasownika pomagają nam się zorientować, kto jest podmiotem.

Nie mów i nie pisz tak:

~~Ja~~ opiszę moją mamę. ~~Ja~~ bardzo ją kocham.

~~Ona~~ jest sympatyczna i wesoła.

~~Ona~~ lubi piesze wycieczki i jazdę na rowerze.

Mów i pisz tak:

Opiszę moją mamę. Bardzo ją kocham.

Jest sympatyczna i wesoła.

Lubi piesze wycieczki i jazdę na rowerze.

Zadanie 9.

Podkreśl zdania z podmiotem domyślnym.

Papkin mówi: „Jechałem tu bardzo szybko.

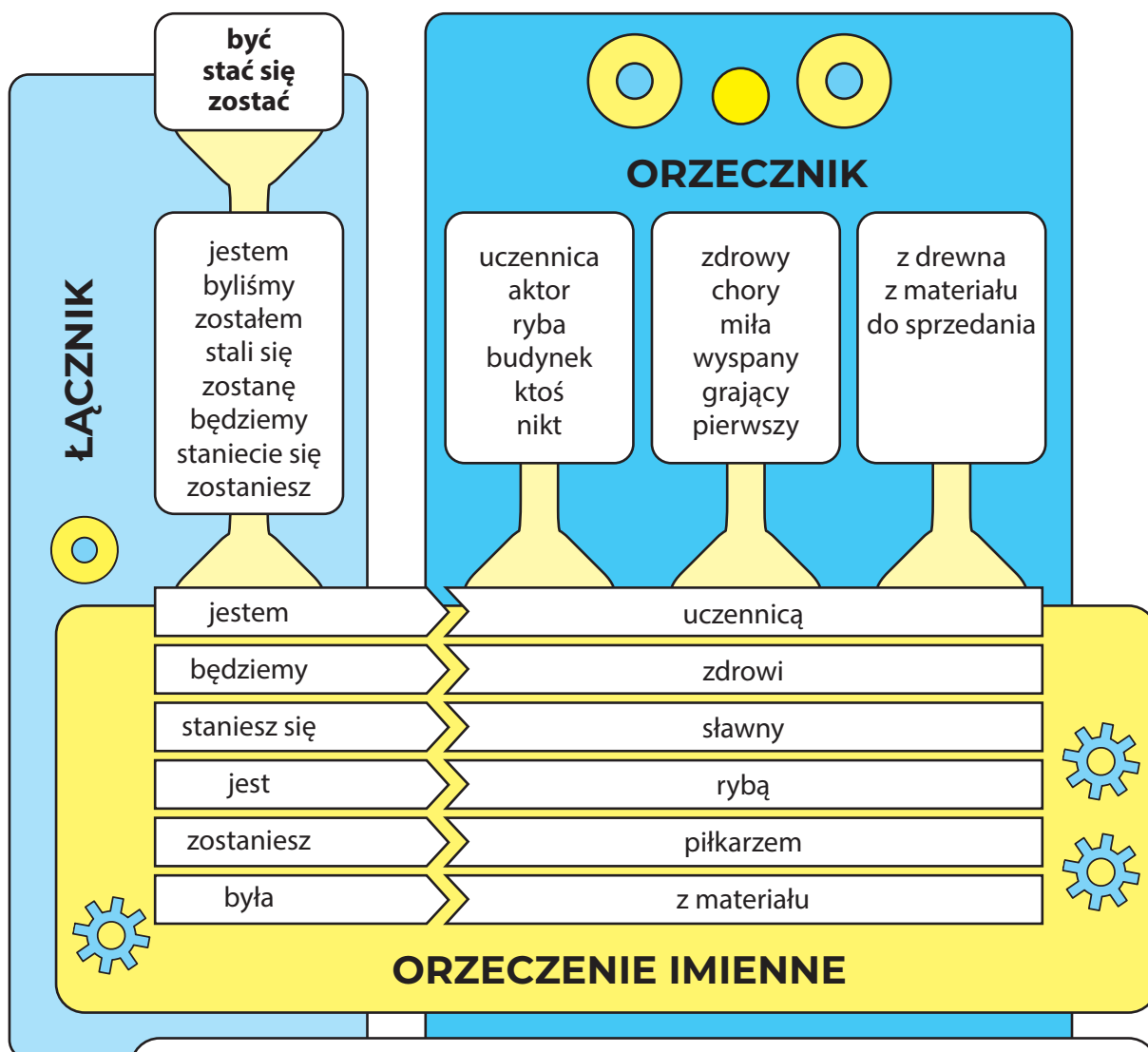
Spieszyłem się. Mój powóz się rozbił.

Strzelałem do człowieka z pistoletów. Dlatego się spóźniłem”.

Cześnik nie wierzy Papkinowi. Mówi, że Papkin oszukuje.

Nie strzelał do człowieka, ale do ptaków.

To jest fragment „Zemsty”, komedii napisanej przez Aleksandra Fredrę.
To nie jest tekst oryginalny, ale łatwiejszy do zrozumienia.

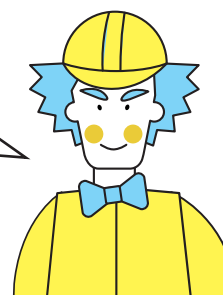

Twoje przykłady orzeczeń imiennych:

.....

.....

Moi Drodzy, chciałbym wam pokazać jeszcze jedną maszynę. Produkuje **orzeczenia imienne**. Są to orzeczenia składające się z dwóch części – **łącznika** i **orzecznika**. Łącznikiem jest forma czasownika *być, zostać, stać się*. Orzecznikiem są różne części mowy: rzeczownik, przymiotnik, zaimek rzeczowny, liczebnik, imiesłów przymiotnikowy, a także konstrukcja – wyrażenie przymiolkowe.

Zadanie 10.

Zbuduj orzeczenia imienne z podkreślonymi nazwami zawodów.

Rynek pracy cały czas potrzebuje dobrych programistów, administratorów, testerów oprogramowania oraz innych specjalistów.	W przyszłości będę <u>dobrym programistą /dobrą programistką.</u>
Coraz więcej sklepów przenosi swoją sprzedaż online, dlatego potrzebują dobrych specjalistów od reklamy oraz zarządzania projektami.	W przyszłości zostanę
W przyszłości na pewno nie zabraknie miejsca dla osób zajmujących się opieką zdrowotną. Popyt na usługi lekarzy, fizjoterapeutów, psychoterapeutów czy dietetyków cały czas rośnie.	W przyszłości będę lub
Jeśli zależy Ci na szybkim znalezieniu pracy, dobrym pomysłem mogą być szeroko pojęte usługi, m.in. manicurzystka, fryzjerka, asystentka stomatologiczna.	W przyszłości będę lub

Zadanie 11.

Kim jesteś? Kim chcesz zostać?
Opowiedz o sobie i swoich planach.

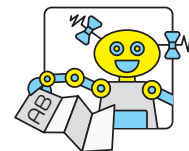
1. Kim chciałabyś/ chciałbyś być w przyszłości?
2. Jaką pracę chciałabyś/ chciałbyś wykonywać?
3. Jakie masz cechy charakteru i umiejętności?

Słowniczek

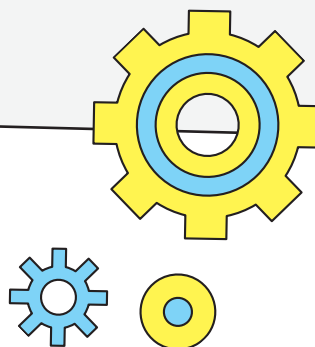
Jestem wytrwały/a, pracowity/a, sumienny/a, punktualny/a, odpowiedzialny/a, pomysłowy/a. Mam dobrą pamięć, szybko się uczę nowych rzeczy, łatwo się uczę języków obcych, mam zdolności artystyczne, techniczne, muzyczne. Umiejętności obsługiwać, naprawiać maszyny, komputery, samochody. Lubię malować, rysować, gotować, pomagać innym, występować publicznie, opiekować się roślinami.

Słowniczek Poli

zdanie	речення
równoważnik zdania	називне речення
zdanie oznajmujące	розповідне речення
zdanie pytające	питальне речення
zdanie rozkazujące	спонукальне речення
zdanie pojedyncze	proste речення
zdanie złożone	składne речення
orzeczenie	присудок
orzeczenie imienne	składений іменний присудок
podmiot	підмет
podmiot szeregowy	однорідні підмети
podmiot domyślny	невиражений підмет
dopełnienie	додаток
okolicznik	обставина
przydawka	означення

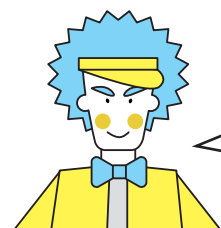

3. FABRYKA ZDAŃ POJEDYNCZYCH – SPOTKANIE DRUGIE

Poznajemy dopełnienie, okolicznik i przydawkę

3. ФАБРИКА ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ – ДРУГА ЗУСТРІЧ

Вивчаємо додаток, обставину і означення

Jesteśmy w drugiej części fabryki zdań pojedynczych. Nim przejdziemy dalej, proszę zróbcie proste zadanie. Maju, Wiktorio, Artemie, Patryku, weźcie do rąk kolorowe pisaki i znajdźcie ukryte nazwy części zdania!

Zadanie 1.

Zaznacz nazwy części zdania. W tabeli jest ich 5.

Uwaga! W tabeli ukryły się także nazwy części mowy.

P	X	X	P	R	Z	Y	I	M	E	K	O	O	L
R	Y	Y	O	P	O	D	M	I	O	T	U	J	L
Z	S	D	T	P	R	Z	Y	D	A	W	K	A	J
Y	S	O	P	R	Z	Y	M	I	O	T	N	I	K
S	D	P	L	X	E	K	C	B	B	M	M	M	K
Ł	F	E	L	X	C	Z	A	S	O	W	N	I	K
Ó	G	Ł	X	C	Z	K	A	S	S	C	F	F	J
W	H	N	R	Z	E	C	Z	O	W	N	I	K	G
E	H	I	L	C	N	L	Y	Y	Z	X	Y	Y	E
K	Q	E	D	L	I	C	Z	E	B	N	I	K	W
E	Q	N	O	C	E	U	S	P	Ó	J	N	I	K
E	Y	I	O	O	K	O	L	I	C	Z	N	I	K
A	Y	E	O	Z	A	I	M	E	K	F	F	B	M

Pamiętajcie, że część zdania to jest rola, którą grają części mowy, budując zdanie – podobnie jak aktorzy w filmie. W zdaniu trzeba obsadzić pięć podstawowych ról. Dwie z nich już poznaliście – to rola podmiotu i orzeczenia.

Zadanie 2.

Wpisz do tabeli podmioty i orzeczenia

zdań z kolumny pierwszej. Uwaga!

W kilku zdaniach są podmioty domyślne.

W jednym zdaniu jest orzeczenie,

które nigdy nie łączy się z podmiotem.

Adam Mickiewicz, Świtezianka (tekst uproszczony ze strony: <https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/DIHUbVOK5>)

Ballada <i>Świtezianka</i> A. Mickiewicza z podziałem na zdania	Podmiot - orzeczenie
Codziennie wieczorem nad jeziorem Świtez spacerują chłopak i dziewczyna	Podmiot: <u>chłopak i dziewczyna</u> Orzeczenie: <u>spacerują</u>
Są w sobie zakochani.	Podmiot: <u>domyślny - oni</u> Orzeczenie: <u>są zakochani</u>
Chłopak jest myśliwym.	Podmiot: Orzeczenie:
Mieszka w okolicy.	Podmiot: Orzeczenie:
Nic nie wiadomo o dziewczynie.	Podmiot: <u>nie ma</u> Orzeczenie:
Rano dziewczyna zawsze gdzieś ucieka	Podmiot: Orzeczenie:

Chłopak mówi do dziewczyny: „Powiedz, gdzie mieszkasz.	Podmiot: Orzeczenie:
Znamy się długo.	Podmiot: Orzeczenie:
Zawsze spotykamy się tylko nad jeziorem.	Podmiot: Orzeczenie:
Ty potem uciekasz.	Podmiot: Orzeczenie:
Zostań ze mną!	Podmiot: Orzeczenie:
Będziemy razem mieszkać w moim domu”.	Podmiot: Orzeczenie:
Dziewczyna odpowiada: „Nie ufam mężczyznom”.	Podmiot: Orzeczenie:
Nie wiem, czy zawsze będziesz mnie kochał”.	Podmiot: Orzeczenie:
Chłopak obiecał: „Zawsze będę kochał tylko ciebie”.	Podmiot: Orzeczenie:
Dziewczyna ostrzegła: „Pamiętaj o obietni- cy! Kto kłamie, tego spotyka kara”.	Podmiot: Orzeczenie:
I uciekła.	Podmiot: Orzeczenie:
Chłopak został sam.	Podmiot: Orzeczenie:

**Co się stało potem? Czy chłopak dotrzymał obietnicy?
Przeczytaj dalszy ciąg ballady Adama Mickiewicza i powiedz,
co się stało później.**

Tekst oryginalny ballady oraz uproszczony jest na stronie <https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5>.

dotrzymać obietnicy = zrobić to,
co się powiedziało, że się zrobi

*Będę cię kochał do końca życia!
Podleję kwiaty i sprzątnę mieszkanie.*

obietnica = обіцянка

**Czy Ty dotrzymujesz
obietnic?**

Zadanie 3.

**Z ballady Adama Mickiewicza wypisz zdania,
w których są orzeczenia imienne.
Podaj część mowy orzecznika.**

1. są zakochani; orzecznik: zakochani - przymiotnik
2.
3.

Orzeczenie — podobnie jak reżyser filmu — dobiera sobie współpracowników, czyli inne części zdania. Są orzeczenia (i czasowniki), które „pracują” tylko z podmiotem:

<i>Dziecko</i>	<i>śpi.</i>
<i>Słońce</i>	<i>świeci.</i>
<i>Psy</i>	<i>szczekają.</i>
podmiot	orzeczenie

Część czasowników „pracuje” i z podmiotem, i z dopełnieniem. **Dopełnienie** to kolejna ważna część zdania. Dopełnienie uzupełnia treść, którą przekazuje orzeczenie. Odpowiada na pytania przypadków oprócz mianownika, bo mianownik to podmiot.

Bez dopełnienia zdanie byłoby niepełne. Gdy ktoś powie: „Chory potrzebuje”. Osoba, która to usłyszy, zapyta: „Czego potrzebuje?”. Zapyta o brakującą część zdania, czyli o dopełnienie. Pierwsza osoba odpowie: „Lekarstwa”. W ten sposób uzupełni brakującą informację. W zdaniu tę brakującą informacją nazywamy dopełnieniem.

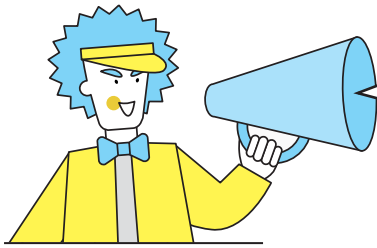
<i>Chory</i>	<i>potrzebuje</i>	czego?	<i>lekarstwa.</i>	dopełniacz
<i>Rodzice</i>	<i>ufają</i>	komu?	<i>dziecku.</i>	celownik
<i>Kucharz</i>	<i>przygotowuje</i>	co?	<i>kolację.</i>	biernik
<i>Premier</i>	<i> kieruje</i>	czym?	<i> rządem.</i>	narzędnik
<i>Naukowiec</i>	<i> opowiada</i>	o czym?	<i> o eksperymencie.</i>	miejscownik
podmiot	orzeczenie		dopełnienie	

Zadanie 4.

Uzupełnij tabelę. Użyj innych (orzeczeń) czasowników niż te, które są w tabeli wyżej.

.....	czego?	dopełniacz
.....	komu?	celownik
.....	co?	biernik
.....	czym?	narzędnik
.....	o czym?	miejscownik
podmiot	orzeczenie		dopełnienie	

Dopełnieniem może być rzeczownik, zaimek rzeczowny, wyrażenie przyimkowe (przyimek + rzeczownik) i bezokolicznik.

Zadanie 5.
Zobaczcie w tabeli, jakie części mowy są dopełnieniami. Podajcie własne przykłady.

Aktor	gra (kogo?)	rybaka.
podmiot	orzeczenie	dopełnienie rybaka – rzeczownik (mianownik = rybak)
Klasa VI b	organizuje (co?)
podmiot	orzeczenie	dopełnienie – rzeczownik
Aktor	gra (co?)	go.
podmiot	orzeczenie	dopełnienie go – zaimek rzeczowny
Tomek	lubi (co robić?)	pływać.
podmiot	orzeczenie	dopełnienie pływać – bezokolicznik
Sportowiec	chce (co zrobić?)
podmiot	orzeczenie	dopełnienie – bezokolicznik
Kasia	marzy (o czym?)	o rolkach.
podmiot	orzeczenie	dopełnienie o rolkach – wyrażenie przyimkowe: o – przyimek , rolkach – rzeczownik
Kasia	marzy (o czym?)
podmiot	orzeczenie	dopełnienie – wyrażenie przyimkowe

Zadanie 6.
Ułóż zdania z podanych wyrazów.
Podkreśl dopełnienia i napisz,
jaką częścią mowy jest wyrażone.

0. dziennikarz, ważną, dostał, znany, nagrodę

Zdanie: Znany dziennikarz dostał ważną nagrodę.

Dopełnienie: nagrodę – rzeczownik

1. znajomy, zepsuty, naprawia, informatyk, komputer

Zdanie:

Dopełnienie:

2. do, pożarnej, zadzwoniła, kobieta, straży, zdenerwowana

Zdanie:

.....

.....

Dopełnienie:

3. boi, mały, się, ulicę, przejść, chłopczyk, ruchliwą, przez

Zdanie:

.....

.....

Dopełnienie:

4. zupy, zapomniał, soli, o, kucharz, dodaniu, do, zmęczony

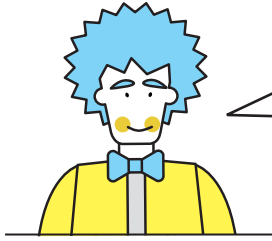
Zdanie:

.....

.....

Dopełnienie:

W zdaniu mogą być dwa dopełnienia:

Mama	kupiła (komu? co?)	córcie	laptop.
podmiot	orzeczenie	dopełnienie	dopełnienie

Zadanie 6.

Dopisz dwa dopełnienia do podanych orzeczeń. Jedno ma odpowiadać na pytanie *komu?* (celownik), drugie – na pytanie *co?* (biernik) lub *czego?* (dopełniacz).

- Ktoś dał *komu?* *co?*
- Kurier dostarcza *komu?*
co?
- komu?* brakuje *czego?*.....
- Dyrektor gratuluje *komu?*
czego?
- Przyjaciel napisał *komu?*
co?
- Chłopak obiecał *komu?*
co?
- Babcia opowiedziała *komu?*
co?
- Stewardesa życzy *komu?*
czego?
- Ktoś ukradł *komu?*
co?
- Kolega zazdrości *komu?*
czego?

W jednym ze zdań nie ma podmiotu – rzeczownika w mianowniku. Podaj numer tego zdania:

Zadanie 8.

Dopisz dwa dopełnienia do podanych orzeczeń.
Jedno ma odpowiadać na pytanie *komu?* (celownik)
i ma być zaimkiem rzeczownym, drugie ma być
bezokolicznikiem (może być z określeniami).

0. Radzę *komu?* ci.....

co zrobić? pojechać autobusem.....

1. Lekarz kazał *komu?*

co zrobić?

2. Znajomy poradził *komu?*

co zrobić?

3. Mama pozwoliła *komu?*

co zrobić?

4. Dziadek pomaga *komu?*

co zrobić?

5. Moja siostra obiecała *komu?*

co zrobić?

6. Wychowawca odradza *komu?*

co zrobić?

7. Hałas przeszkadza *komu?*

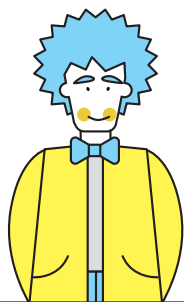
co zrobić?

8. Sąsiad zabrania *komu?*

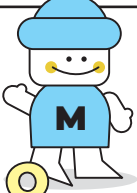

co zrobić?

9. Muzyka pomaga *komu?*

co zrobić?

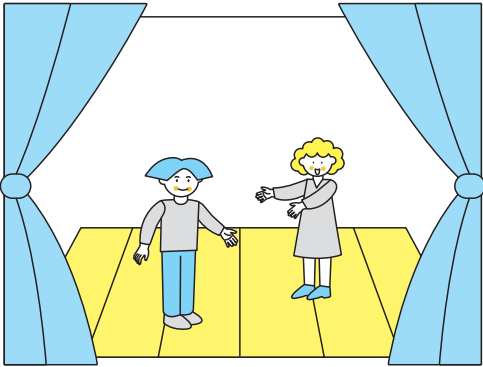

Maju, Wiktorio, Artemie, Patryku,
podejdźcie bliżej. Tutaj pracuje
drużyna **okoliczników**. Każdy dodaje
do orzeczenia inną informację.
Poznajcie je!

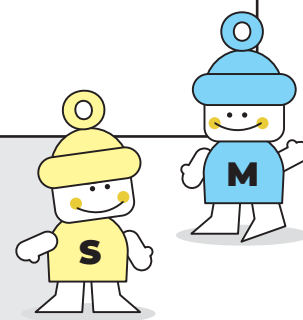
	Okolicznik czasu	<i>kiedy? od kiedy? do kiedy? jak długo?</i>	<i>teraz, dzisiaj, wczoraj, miesiąc temu, za rok, od wczoraj, od miesiąca, do wczoraj, długo, krótko</i>
	Okolicznik miejsca	<i>gdzie? skąd? dokąd? którędy?</i>	<i>tu, tam, w domu, na oknie, stąd, z domu, ze szkoły, od babci, tu, tam, do szkoły, na dworzec, tędy, tamtędy, przez las</i>
	Okolicznik sposobu	<i>jak? w jaki sposób?</i>	<i>dobrze, ładnie, źle, niestarannie, długopisem, farbami, po polsku, po ukraińsku</i>
	Okolicznik celu	<i>po co? w jakim celu?</i>	<i>po bilety, kupić bilety, dla przyjemności, w celu kupienia biletu</i>
	Okolicznik przyczyny	<i>dlatego? z jakiego powodu? z jakiej przyczyny?</i>	<i>dlatego ze strachu, z obowiązku, z powodu choroby, od krzyku</i>
	Okolicznik warunku	<i>pod jakim warunkiem?</i>	<i>pod warunkiem (czego) zdania egzaminu, w razie (czego) pożaru</i>
	Okolicznik stopnia i miary	<i>jak bardzo? w jakim stopniu?</i>	<i>bardzo, trochę, tyle, w małym stopniu, w dużym stopniu</i>

Okoliczniki uzupełniają treść zdania o informacje na temat czasu, miejsca, sposobu, celu, przyczyny wykonywania czynności. Łączą się z orzeczeniem, ale nie są przez nie wymagane. To znaczy, że bez okoliczników zdanie jest dobrze zbudowane, nie trzeba go uzupełniać. Zdanie bez okolicznika przypomina scenę w teatrze, na której są tylko aktorzy. Zdanie z okolicznikiem lub z kilkoma okolicznikami przypomina scenę z aktorami i dekoracjami.

Zdanie bez okolicznika	Zdanie z okolicznikiem
	
<i>Ania zrobiła zakupy.</i>	<i>Wczoraj Ania szybko zrobiła zakupy w supermarkecie.</i>
	

W zdaniach najczęściej używamy okoliczników czasu, miejsca i sposobu.

Zadanie 9.
Zamień przymiotniki na przysłówki
i wstaw w dobre miejsce.

dawny → dawno.....; stały →;
niedawny →; ciągły →;
długi →; doskonały →;
dobry →; mocny →;
wspaniały →

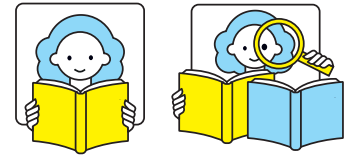
- Cześć, Kasiu, dawno⁰ cię nie widziałam. Co u ciebie słychać?
- Wszystko¹² przeprowadziliśmy się na wieś. Mieszkamy teraz razem z babcią. Jest³ chora, dlatego⁴ potrzebuje pomocy.
- To dlatego tak⁵ się nie widziałyśmy. Pamiętam twoją babcię. Odwiedziłam ją kiedyś podczas wakacji.⁶ gotowała. Proszę pozdrów ją ode mnie.
- Oczywiście! A co u ciebie?
-⁷ uczę się do egzaminów. W tym roku egzaminy będą w maju.
- Chyba nie musisz się martwić o wyniki! Zawsze⁸ się uczyłaś.
- No wiesz, egzamin to stres. Wszystko się może zdarzyć.
-⁹ trzymam za ciebie kciuki! Ja będę się stresować dopiero za rok.

Wstawione przysłówki są w zdaniu okolicznikami
(podaj typ okolicznika)

.....

Zadanie 10.
Przeczytaj tekst i wypisz z niego po dwa okoliczniki z typów podanych w tabeli.

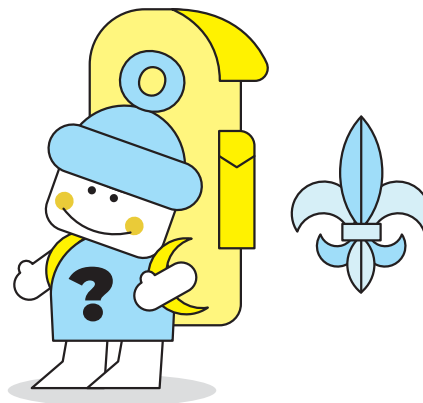

Jak spakować plecak na obóz harcerski?

Poprawnie spakowany plecak powinien być stabilny i nie sprawiać dyskomfortu podczas noszenia. Przed pakowaniem warto sporządzić listę potrzebnych rzeczy, aby zminimalizować ciężar i wziąć tylko to, co realnie się przyda. Usprawnia to też cały proces i minimalizuje szanse na pozostawienie czegoś w domu. Na sam dół, po stronie pleców pakujemy rzeczy cięższe (grube bluzy, ręcznik szybko schnący, koc, buty na zmianę itp.). Twarde, kanciaste przedmioty nie powinny dotykać pleców. Następnie pakujemy odzież, mundur harcerski oraz bieliznę. Na samej górze umieszczamy przedmioty, z których mamy zamiar korzystać najczęściej. My zazwyczaj wrzucamy tam kurtkę/ pelerynę przeciwdeszczową i apteczkę, aby była pod ręką, a także jedzenie oraz picie. Drobne, drogocenne przedmioty, takie jak klucze, legitymacja czy portfel, warto bardzo dobrze schować, na przykład do ukrytej kieszonki.

<i>poprawnie</i>	okolicznik sposobu
.....	okolicznik czasu
.....	okolicznik miejsca
.....	okolicznik stopnia i miary

- 1. Jakie rzeczy powinny się znaleźć w plecaku harcerza / harcerki? Co – Twoim zdaniem – nie przyda się podczas obozu?**
- 2. W jakiej kolejności ułożyć rzeczy w plecaku? Czy tak pakujesz na wyjazd swój plecak lub walizkę? A może masz inny sposób? Opowiedz o nim.**

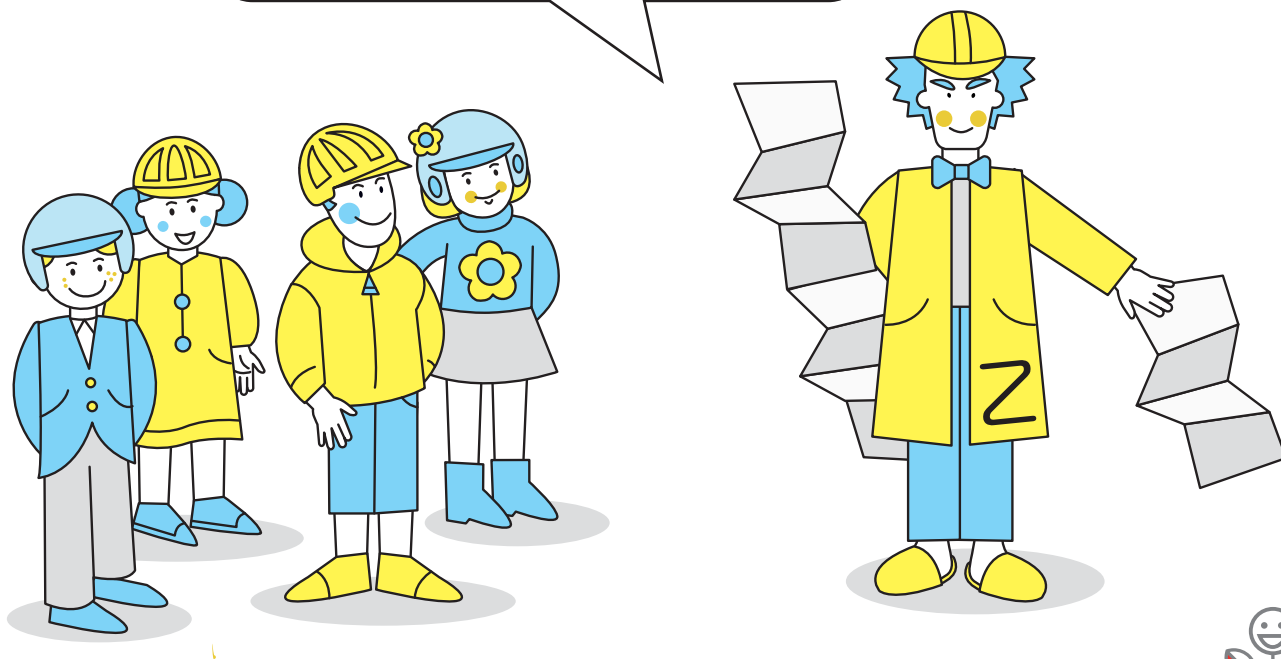

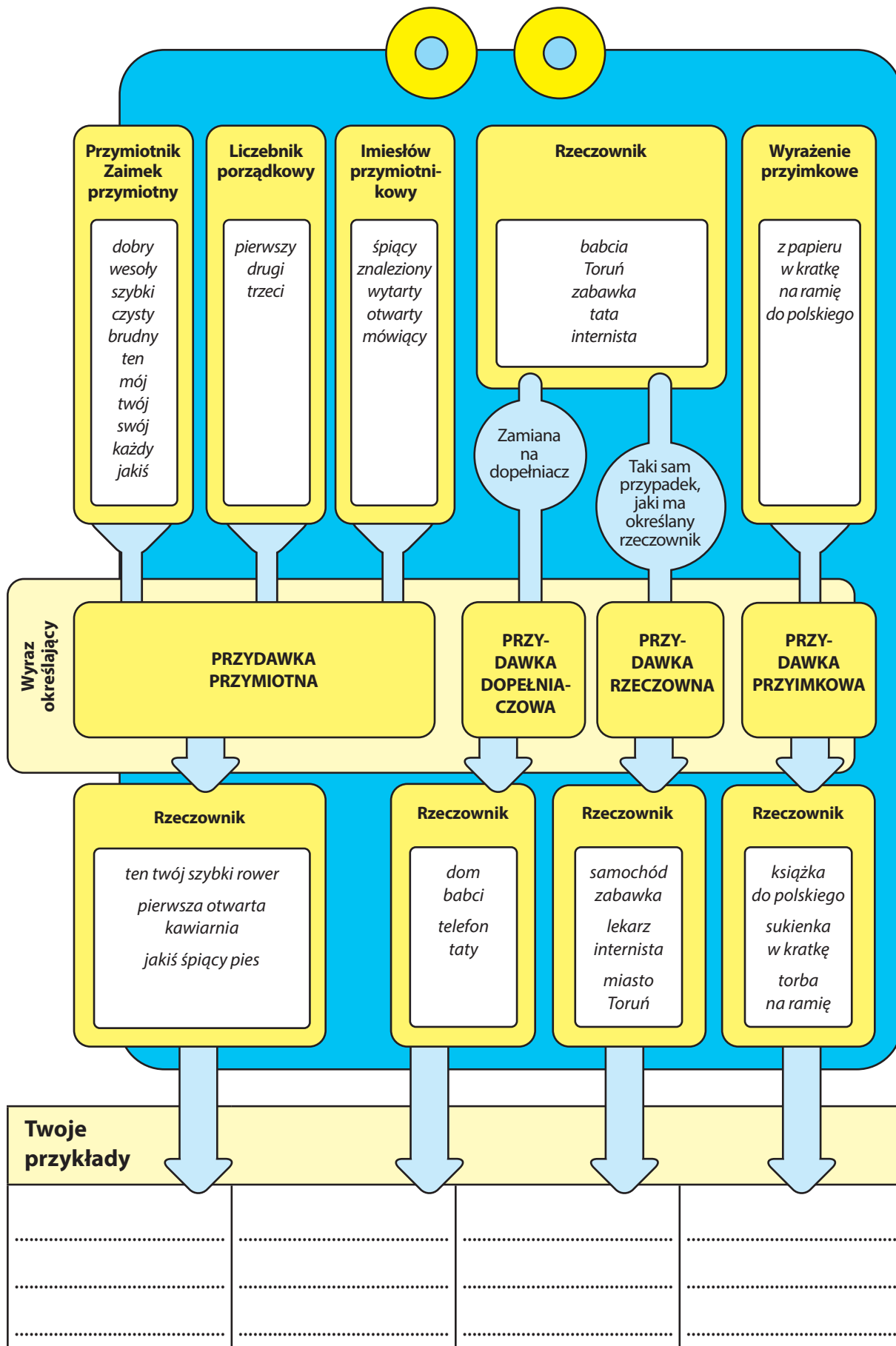
Zadanie 11.
Dodaj okoliczniki odpowiadające na podane pytania.

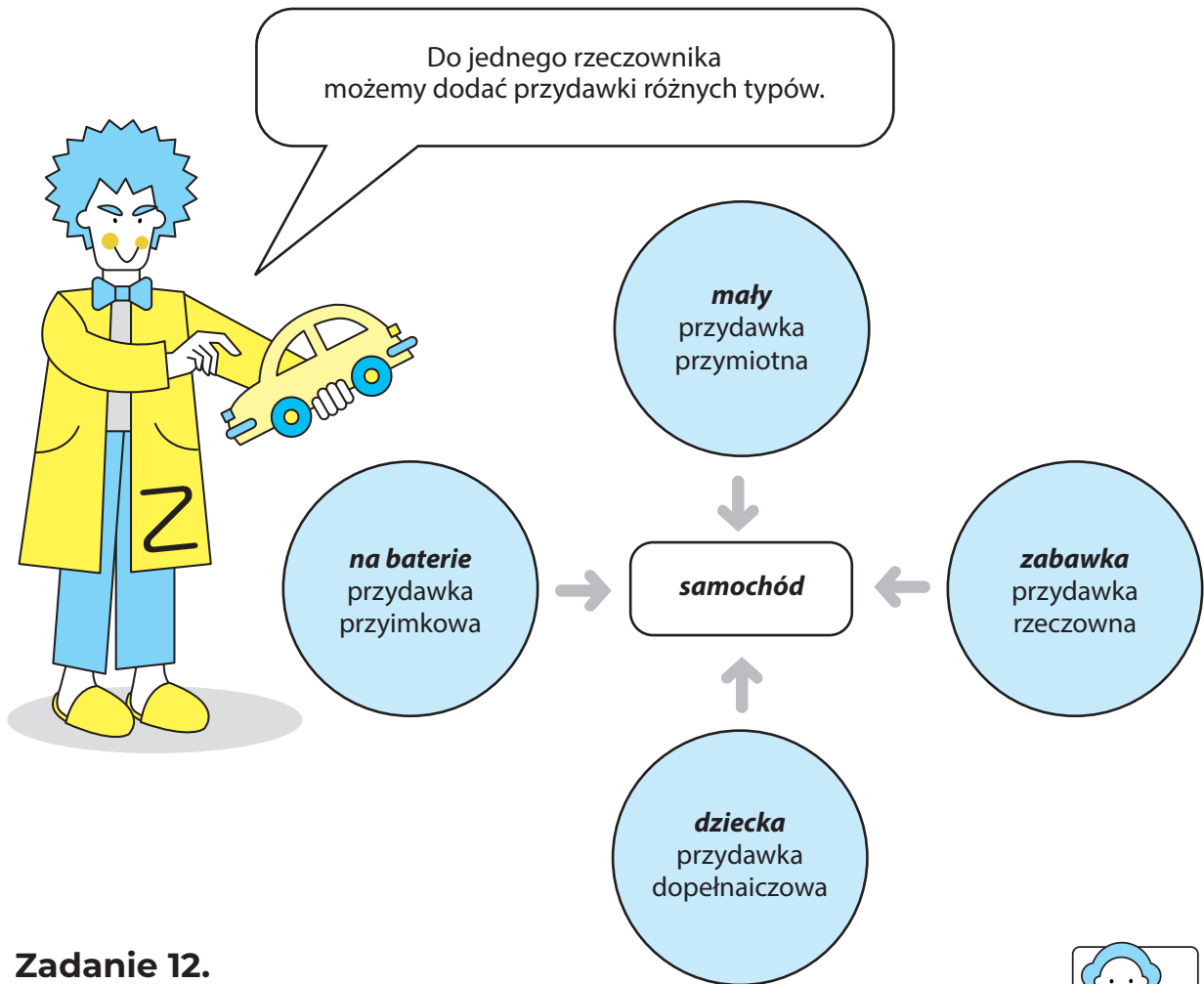

Oto rodzina Podróżnickich. Nie lubią⁰ (*w jakim stopniu?*) długo siedzieć w jednym miejscu. Co najmniej¹ (*jak często?*) do roku zmieniają miejsce pobytu.² (*kiedy?*) są w Polsce, a jutro już mieszkają³ (*gdzie?*). Dlaczego to robią? Pan Podróżnicki mówi, że nie ma celu, podróżuje dla⁴ (*z jakiej przyczyny?*). Pani Podróżnicka zawsze ma jakiś cel. Z każdej podróży przywozi inną pamiątkę. Na przykład do Włoch pojechała⁵ (*po co? w jakim celu?*). A dzieci państwa Podróżnickich? Czy one także podróżują dla⁶ (*z jakiego powodu?*)? Cóż, one nie mają wyboru. Nie są pełnoletnie. Jeżdżą⁷ (*dokąd?*), dokąd jadą ich rodzice.

Drodzy Młodzi Przyjaciele! Prezentuję wam ostatnią maszynę w tym pomieszczeniu. To maszyna do produkcji przydawek, czyli określeń rzeczowników.

Zadanie 12.
Opisz swoją ulubioną rzecz za pomocą przydawek.

Moja ulubiona rzecz (rzeczownik) to:

.....

Jaka jest ta rzecz? Opisz jej wielkość, kształt, kolor, materiał, z którego jest zrobiona.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 13.

Wyrazy z nawiasów wpisz w dobrej formie.

(Ostatni)**Ostatnie**.....⁰ badania dowodzą, że młodzież jest w wyższym stopniu narażona na (negatywny)¹ skutki stresu i silniej na niego reaguje niż dorośli. Poza tym (młody)² organizmy są dłużej wystawione na (destrukcyjny)³ działanie kortyzolu – hormonu (stres)⁴. W normach (fizjologiczny)⁵ hormon ten ma (korzystny)⁶ działanie: umożliwia adaptację (człowiek)⁷ do stresora, wyęźża zmysły, pozwala skupić się na zadaniu, zaopatruje organizm w dodatkową energię. Przewlekły stres osłabia jednak system immunologiczny i niekorzystnie wpływa na pamięć. Nie ma wątpliwości, że dzieci w wieku szkolnym doświadczają (przewlekły)⁸ stresu. Jest on związany z przemianami okresu (dojrzewanie)⁹ i konfliktami z rodziną, ale także z przeciążeniem zadaniami w szkole i poza nią.

Specjaliści mówią już nawet o zjawisku (wypalenie)¹⁰

uczniowskiego. Singapur jako pierwszy wyszedł naprzeciw temu problemowi i zrezygnował z egzaminów w szkołach.

Zamiast tego szkoła ma rozwijać kompetencje (społeczny)¹¹,

m.in. umiejętność współpracy między uczniami i myślenie krytyczne.

Zadanie 13.

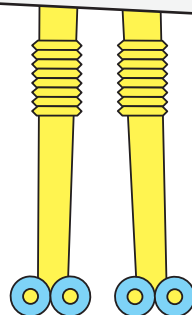
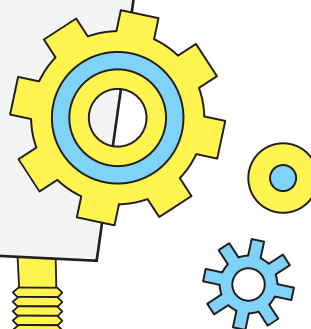
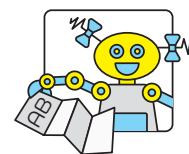
Z tekstu z zadania 12 wypisz sześć (6) przydawek przymiotnych, dwie (2) dopełniaczowe, jedną rzeczowną i jedną (1) przyimkową.

Przydawki przymiotne	Przydawki dopełniaczowe	Przydawka rzeczowna	Przydawka przyimkowa
ostatnie
.....		
.....		

Słowniczek Poli

orzeczenie podmiot dopełnienie okolicznik przydawka	присудок підмет додаток обставина означення
---	---

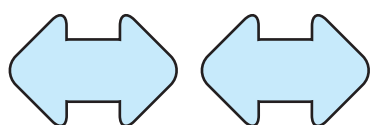

4. FABRYKA ZDAŃ ZŁOŻONYCH – SPOTKANIE PIERWSZE

Poznajemy zdania złożone podrzędnie

4. ФАБРИКА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ – ПЕРША ЗУСТРІЧ

Вивчаємо складнопідрядні речення

Stoimy przed kolejną maszyną. Oddziela zdania pojedyncze od złożonych.

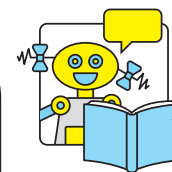
W szkole czuję się dobrze.
Najbardziej lubię przerwy.
Kiedy jest ładna pogoda, gram w piłkę na boisku szkolnym.
Mam wielu kolegów.
Spotykamy się i gramy w gry.
Ponieważ uwielbiam pływać, chodzę na basen. Rodzice chcieliby, żebym był lekarzem.
A ja nie lubię biologii, wolę matematykę. W przyszłości chciałbym zostać ratownikiem lub informatykiem.

Zdania pojedyncze

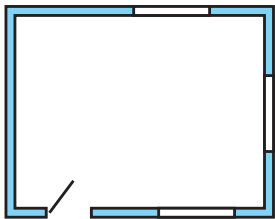
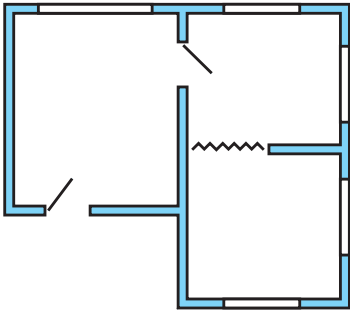
W szkole **czuję się** dobrze.
Najbardziej **lubię** przerwy.
Mam wielu kolegów.
W przyszłości **chciałbym** zostać ratownikiem.

Zdania złożone

Kiedy **jest** ładna **pogoda**, **gram** w piłkę na boisku szkolnym.
Spotykamy się i gramy w gry.
Ponieważ **uwielbiam** pływać, **chodzę** na basen.
Rodzice **chcieliby**, żebym **był** lekarzem.
A ja nie **lubię** biologii, **wolę** matematykę.

W zdaniu jest co najmniej 1 (jeden) czasownik w pierwszej, drugiej lub trzeciej osobie, czyli jest to czasownik w formie osobowej. Zdanie z jednym czasownikiem w formie osobowej to zdanie **pojedyncze**. Zdanie, w którym są co najmniej 2 (dwa) czasowniki, jest **zdaniem złożonym**. Zdanie pojedyncze jest jak mieszkanie składające się z jednego pokoju. Zdanie złożone to mieszkanie składające się z co najmniej dwóch pokoi.

Zdanie pojedyncze	Zdanie złożone
	
<i>Mieszkanie Kasi składa się z jednego pokoju.</i>	<i>Rodzina Basi ma mieszkanie, w którym znajdują się dwa pokoje.</i>

Zadanie 1.

Przeczytaj tekst. Podkreśl formy osobowe czasowników.

Policz zdania pojedyncze i złożone.

Elżbieta Cherezińska opowiedziała słuchaczom radia o swojej powieści „Gra w kości”. Książka mówi o historii zjazdu gnieźnieńskiego w 1000 roku. Pisarka uważa, że zjazdowi towarzyszyła gra polityczna między kancelariami Ottona III i Bolesława Chrobrego. Cherezińska powiedziała także, że inspiracją do stworzenia cyklu książek o dynastii Piastów była wizyta prezydenta USA w Polsce, George’a W. Busha w 2010 roku. Zauważyła, że cała Polska zajmowała się głównie organizacją wizyty i zabezpieczaniem terenu. Najważniejsze było bezpieczeństwo amerykańskiego prezydenta. Pisarka powiedziała, że któregoś wieczoru zaczęła się zastanawiać nad tym, czy wizyta Ottona III w roku 1000 była dla ludzi żyjących w tym czasie tak samo ważnym wydarzeniem.

Zdania pojedyncze:

Zdania złożone:

Pamiętajcie!
 USA = **Stany Zjednoczone**
Amerykanin, Amerykanka – osoba, która pochodzi z **Ameryki**, zwykle ze **Stanów Zjednoczonych**
Polska – Polak, Polka;
Ukraina – Ukrainiec, Ukrainka
Uwaga!
jaki? amerykański, polski, ukraiński

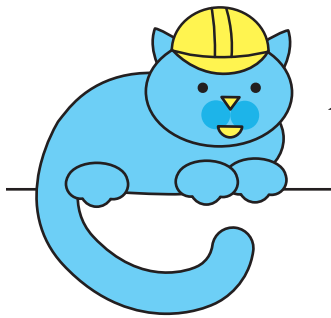

Zadanie 2.
Uzupełnij zdania.

Rzeczowniki będące nazwami państw (co?) oraz nazwami mieszkańców państw (kto?) zapisujemy od litery.
 Przymiotniki utworzone od tych nazw (jaki?) zapisujemy od litery.

Podaj własne przykłady ilustrujące tę zasadę zapisu.

Co? Państwo	Kto? Mieszkaniec	Kto? Mieszkanka	Jaki? Przymiotnik
Słowacja	Słowak	Słowaczka	słowacki
.....
.....
.....

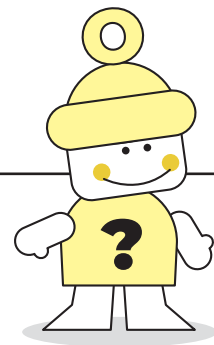
Nim przejdziemy do tej części laboratorium, w której budujemy zdania złożone, musimy sprawdzić, czy pamiętacie, jakie są części zdania.

Zadanie 3.
Do podanych części zdania dopasuj objaśnienie i przykład.

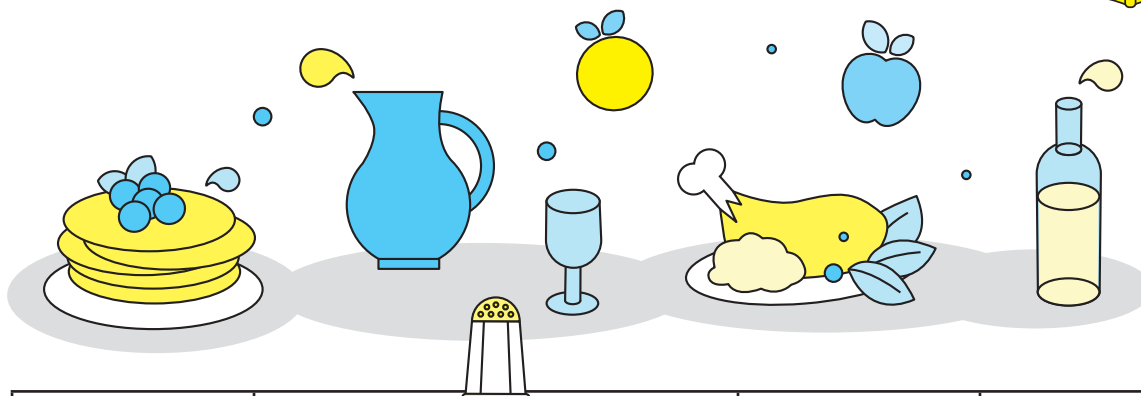

podmiot		dopełnienie		przydawka		okolicznik		orzecznik w orzeczeniu imiennym	
.....	1	A

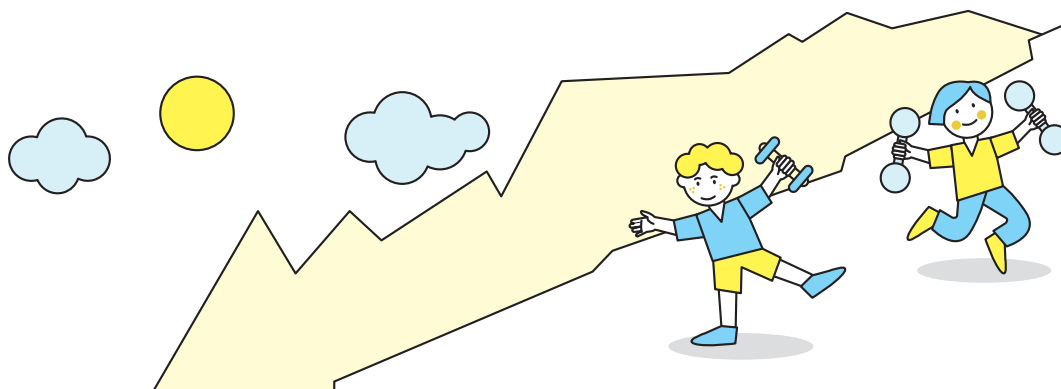
1	uzupełnia treść orzeczenia i odpowiada na pytania przypadków oprócz mianownika	A	Ania szybko zrobiła zakupy.
2	określa rzeczownik	B	Dostałam nowy rower.
3	uzupełnia treść zdania o informacje na temat czasu, miejsca, sposobu, celu lub przyczyny wykonywania czynności	C	Kucharz przygotowuje kolację .
4	nazywa wykonawcę czynności wyrażonej w orzeczeniu, odpowiada na pytanie mianownika	D	W przyszłości zostanę aktorem .
5	jest częścią orzeczenia złożonego, dodajemy go do łącznika	E	Babcia ciężko zachorowała.

Zadanie 4.
Zbuduj zdania według wzorów.

<i>Adam</i>	<i>samodzielnie</i>	<i>przygotował</i>	<i>dobrą</i>	<i>kolację.</i>
podmiot	okolicznik sposobu	orzeczenie	przydawka przymiotna	dopełnienie
.....
.....

<i>Podczas wakacji</i>	<i>młodzi</i>	<i>sportowcy</i>	<i>trenowali</i>	<i>w górach.</i>
okolicznik czasu	przydawka przymiotna	podmiot	orzeczenie	okolicznik miejsca
.....
.....

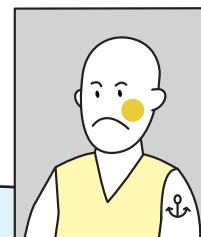
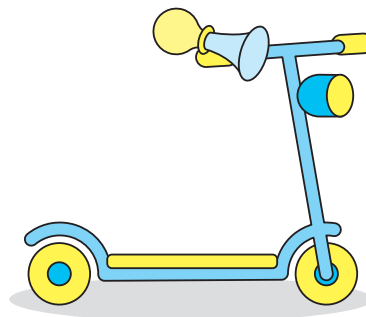
Zadanie 5.

Pomóż komisarzowi Janowi Wolskiemu ustalić, która z osób ukradła elektryczną hulajnogę Macieja Wiśniewskiego. Przeczytaj notatki z przesłuchania osób podejrzanych. Przedyskutuj z koleżankami i kolegami, kto mógł, a kto nie mógł dokonać kradzieży. Dlaczego tak uważacie?

NOTATKI KOMISARZA WOLSKIEGO

Kradzież hulajnowy zgłosił Maciej Wiśniewski, lat 25, student, zamieszkały w Toruniu przy ulicy Grudziądzkiej 42/2. Wiśniewski wrócił z uczelni 24 maja wieczorem, około godziny 19. Schował hulajnogę do piwnicy, którą zamknął na kłódkę. To była bardzo charakterystyczna kłódka, w kształcie serca. Następnego dnia rano zszedł do piwnicy około 7.30. Zobaczył, że piwnica jest otwarta, kłódki przy drzwiach nie było. Nie było też hulajnowy.

PODEJRZANY NR 1/121

Bartłomiej Kaczor, bezrobotny, mieszkaniec Torunia, lat 25. Mieszka przy ulicy Grudziądzkiej 41/4. Zna Macieja Wiśniewskiego, chodził razem z nim do szkoły podstawowej. Nie przyznaje się do kradzieży. Powiedział komisarzowi Wolskiemu, że 24 maja był poza Toruniem. 24 maja rano pociągiem pojechał do Olsztyna. Tam mieszkają jego dziadkowie. Dziadkowie w rozmowie telefonicznej z komisarzem Wolskim potwierdzili, że wnuk był u nich od 24 do 28 maja. Pomagał remontować łazienkę. Bartłomiej Kaczor zapytany o bilety kolejowe powiedział, że niestety ich nie ma. Wyrzucił po wyjściu z pociągu. Nikt z sąsiadów państwa Kaczorów z Olsztyna nie potwierdził, że widział Bartłomieja Kaczora w dniu 24 maja.

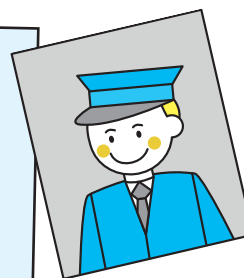

PODEJRZANA NR 2/121

Kamila Malinowska, lat 28. Pracuje na poczcie, mieszka w Toruniu. Jest sąsiadką Macieja Wiśniewskiego z parteru. W dniu 24 maja była cały dzień w domu, dlatego że była chora. Cały dzień przeleżała w łóżku z wysoką temperaturą. W nocy z 24 na 25 maja źle spała. Kilka razy się budziła. Około północy usłyszała jakiś hałas na zewnątrz mieszkania. Wyjrzała przez okno, ale nikogo nie zauważyła. Kamila Malinowska ma zwolnienie lekarskie.

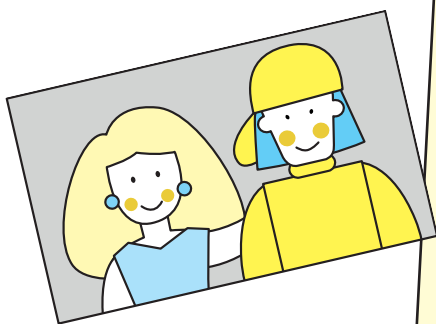
PODEJRZANY NR 3/121

Kuba Pomorski, lat 18, uczeń technikum kolejowego. Jest sąsiadem Macieja Wiśniewskiego z tego samego piętra. Kuba kolekcjonuje modele kolejowe. Wieczorem 24 maja około godziny 20 poszedł do paczkomatu po przesyłkę z zamówionym zestawem wagonów i lokomotyw. Potem pojechał autobusem odwiedzić kolegę mieszkającego na osiedlu Rubinkowo. Do domu wrócił dopiero krótko po północy. Przed domem spotkał Anetę Kowalską i jej chłopaka, **Pawła Wąsika**. Kuba ich zapamiętał, bo Aneta pochwaliła się, że idzie z Pawłem na most zawiesić tam kłódkę z ich inicjałami. Kuba nie pamięta, jaki kształt miała kłódka. Zauważył jednak, że Paweł chował coś za plecami.

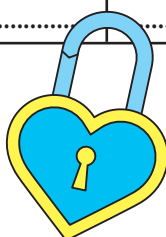
PODEJRZANA NR 4/121

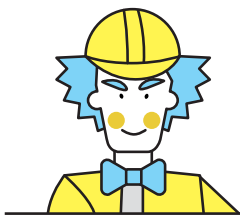
Aneta Kowalska, lat 20, mieszka w bloku przy ulicy Grudziądzkiej 41/4 na trzecim piętrze. Pracuje w aptece na Starym Mieście. 24 maja wyszła z pracy o godzinie 20. Spotkała się z Pawłem Wąsikiem i razem poszli do mieszkania Anety na kolację. Na kolacji była siostra Anety i jej rodzice. Siostra Anety powiedziała komisarzowi, że Aneta i Paweł wyszli z domu o 23.30. Pamięta godzinę, bo się zdziwiła, że Aneta tak późno wychodzi z domu. Aneta powiedziała siostrze, że idzie odprowadzić Pawła na nocny autobus.

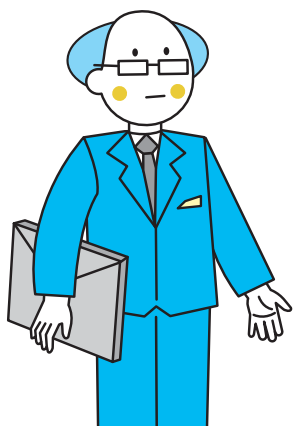
W notatkach komisarza Wolskiego jest dużo okoliczników. Znajdź trzy okoliczniki czasu i trzy okoliczniki miejsca.

okoliczniki czasu	okoliczniki miejsca
.....
.....
.....

W tej części laboratorium budujemy zdania złożone podrzędnie. Jedno zdanie jest ważniejsze, dlatego nazywamy je **zdaniami nadrzędnymi**. Zdanie nadrzędne to szef, który rządzi firmą, ale który nie ma pomocnika – pracownika, który uzupełni informacje, których nie ma szef. Pomocnik to **zdanie podrzędne**.

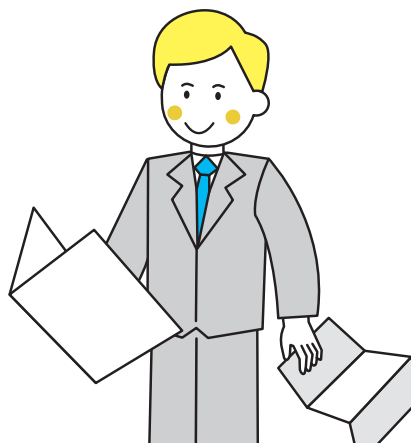

SZEF

Zdanie nadrzędne

Kierowca zatrzymał autobus,

dlatego?

PRACOWNIK

Zdanie podrzędne

dlatego że było czerwone światło.

Zdanie podrzędne uzupełnia brakującą część zdania nadrzędnego: brakujący podmiot, orzecznik w orzeczeniu imiennym, dopełnienie, okolicznik lub przydawkę.

Koleżanka powiedziała, ... co? – nie ma dopełnienia – dodajemy zdanie, które uzupełnia dopełnienie – *że dzisiaj do mnie nie przyjdzie*.
To **zdanie podrzędne dopełnieniowe**.

Pójdziemy do kina, ... kiedy? – nie ma okolicznika czasu – dodajemy zdanie, które uzupełnia okolicznik czasu – *gdy wrócisz ze szkoły*.
To **zdanie podrzędne okolicznikowe czasu**.

Ma sukcesy,... **kto?** – nie ma podmiotu – dodajemy zdanie, które uzupełnia podmiot – *kto ciężko pracuje*. **To zdanie podrzędne podmiotowe.**

Kupiłam płaszcz,... **jaki?** – nie ma przydawki – dodajemy zdanie, które uzupełnia przydawkę – *który się wszystkim podobał*. **To zdanie podrzędne przydawkowe.**

W przyszłości zostanę tym,... **kim zostanę?** – nie ma orzecznika w orzeczeniu imiennym – dodajemy zdanie, które uzupełni orzecznik – *kim zechcę*.
To zdanie podrzędne orzecznikowe.

Zadanie 6. Uzupełnij brakujące zdanie podrzędne.

0. Leśniczy zauważył,... (**co?** – zdanie podrzędne dopełnieniowe)

że ktoś wyrzucił do lasu śmieci.
.....
.....

1. Czuję się szczęśliwy,... (**kiedy?** – zdanie podrzędne okolicznikowe czasu)

.....
.....

2. Wyłączam niepotrzebne światła,... (**po co?** – zdanie podrzędne okolicznikowe celu)

.....
.....

3. Słyszeliśmy o ludziach,... (**jakich?** – zdanie podrzędne przydawkowe)

którzy
.....

4. Koledzy planują,... (**co?** – zdanie podrzędne dopełnieniowe)

że
.....

zdanie nadrzędne,

zdanie nadrzędne.

Maja kupiła wodę, ponieważ chciało się jej pić.

Ponieważ chciało się jej pić, Maja kupiła wodę.

Zdanie nadrzędne może być **przed** zdaniem podrzędnym albo **po** zdaniu podrzędnym.

Zadanie 7.

Dopasuj zdania do schematu A lub B.

0. a) Wyglądam przez okno, żeby sprawdzić pogodę.
b) Żeby sprawdzić pogodę, wyglądam przez okno.
1. a) Gdy chmury pokrywają całe niebo, zachmurzenie jest całkowite.
b) Zachmurzenie jest całkowite, gdy chmury pokrywają całe niebo.
2. a) Lodowce się topią, ponieważ mamy globalne ocieplenie.
b) Ponieważ mamy globalne ocieplenie, lodowce się topią.
3. a) Żeby zatrzymać zmiany klimatu, należy ograniczyć emisję gazów cieplarnianych.
b) Należy ograniczyć emisję gazów cieplarnianych, żeby zatrzymać zmiany klimatu.

A			B		
Zdanie nadrzędne	Postaw pytanie →	Zdanie podrzędne	Zdanie podrzędne	Postaw pytanie ←	Zdanie nadrzędne
0. Wyglądam przez okno.	po co?	żeby sprawdzić pogodę.	Żeby sprawdzić pogodę.	po co?	wyglądam przez okno.

Zadanie 8.
Wstaw brakujące przecinki.

(a) 2 przecinki	(b) 2 przecinki
<p><i>Zamek kiedyś należał do rodziny Horeszków. Właściciel zamku zginął podczas bitwy. Hrabia chciał żeby zamek był teraz jego. Sędzia też chciał mieć zamek. Hrabia z Sędzią długo kłócili się o zamek. Chodzili do różnych sądów. Nadal nie było decyzji kto dostanie zamek.</i></p>	<p><i>Sędzia widział że Tadeusz zachowywał się niegrzecznie. W trakcie rozmowy na kolację przyszedł ostatni gość. Była to kobieta. Tadeusz myślał że to dziewczyna, którą widział wcześniej w pokoju. Tadeusz się pomylił. To była inna osoba. Nazywała się Telimena.</i></p>

Fragmety uproszczonego „Pana Tadeusza” z platformy: file:///C:/Users/UMK/Downloads/Pan-Tadeusz__Lektury_dostepne.pdf

- 1. Powiedz, o co i dlaczego kłócili się Hrabia i Sędzia?**
- 2. Opowiedz, co się stało podczas kolacji.**

- Zadanie 9.**
Znany tenisista od 10 lat nie przegrał ani jednego meczu. Jak myślisz, dlaczego? Podziel się swoją opinią. Buduj zdania ze spójnikami wyrażającymi przyczynę: ponieważ, dlatego że, gdyż, bo.

*ma talent do tenisa
codziennie dużo ćwiczy na siłowni
systematycznie trenuje bieganie
ma dobrego trenera
ma dobry refleks
jest odporny na stres*

Moim zdaniem tenisista nie przegrał meczu, gdyż...

Według mnie...

Myślę, że...

zdania złożone podrzędnie okolicznikowe przyczyny

Zadanie 10.

W jakim celu do siebie dzwonimy, piszemy? Uzupełnij cel działania, używając spójników *żeby*, *aby*, *by*.

Adam wysłał SMS-a,	żeby
Jola wstawiła post na Instagrama,	by
Tata zadzwonił,	aby

Zadanie 11.

Basia interesuje się życiem zwierząt w oceanie. Dużo wie o ich życiu.

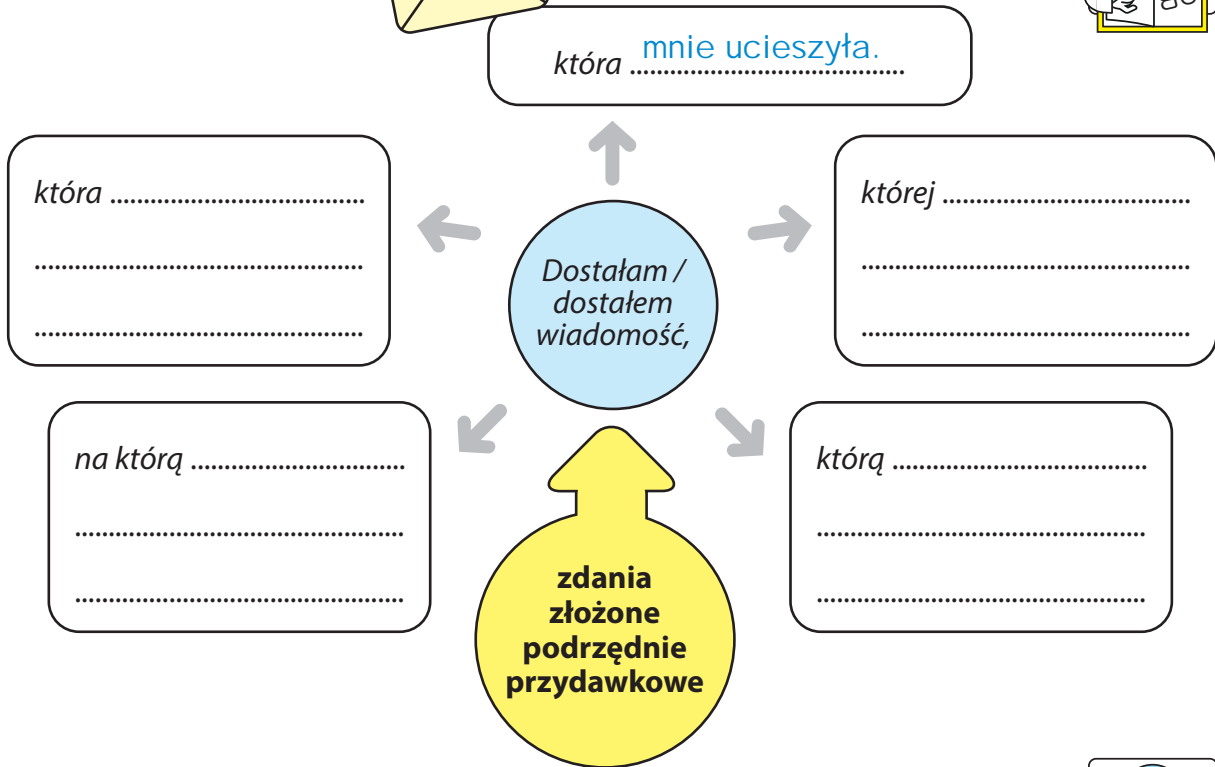

Basia wie, że w oceanach żyją żółwie, które zdecydowaną część swojego życia spędzają blisko dna. Wie także, że wieloryb jest morskim ssakiem, dlatego nie potrafi oddychać w wodzie.

A czym Ty się interesujesz?
Co wiesz? Opowiedz o tym, używając zdań z *wiem*, *że*...

Zadanie 12.
Uzupełnij zdanie.

Zadanie 13.
Wskaż dobre miejsce dla podanych zdań.

Czy jest życie poza Ziemią, A

Ponieważ za tydzień będzie egzamin, B

gdy wyzdrowieję C

Dzisiaj zapomniałam, D

Pójdę na basen,

kiedy? C

nie wiedzą nawet naukowcy.

..... czego?

.....

o czym? by nakarmić psa.

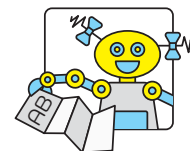
.....

muszę więcej się uczyć.

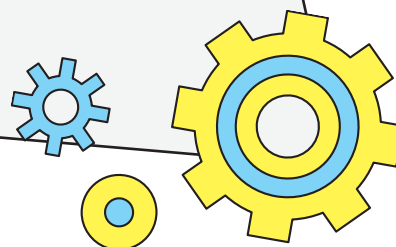
..... dlaczego?

Słowniczek Poli

zdanie pojedyncze	просте речення
zdanie złożone	складне речення
zdanie złożone podrzędnie	складнопідрядне речення
zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe	складнопідрядне речення з підрядним з'ясувальним
zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe	складнопідрядне речення з підрядними обставинним
zdanie złożone podrzędnie przydawkowe	складнопідрядне речення з підрядним означальним

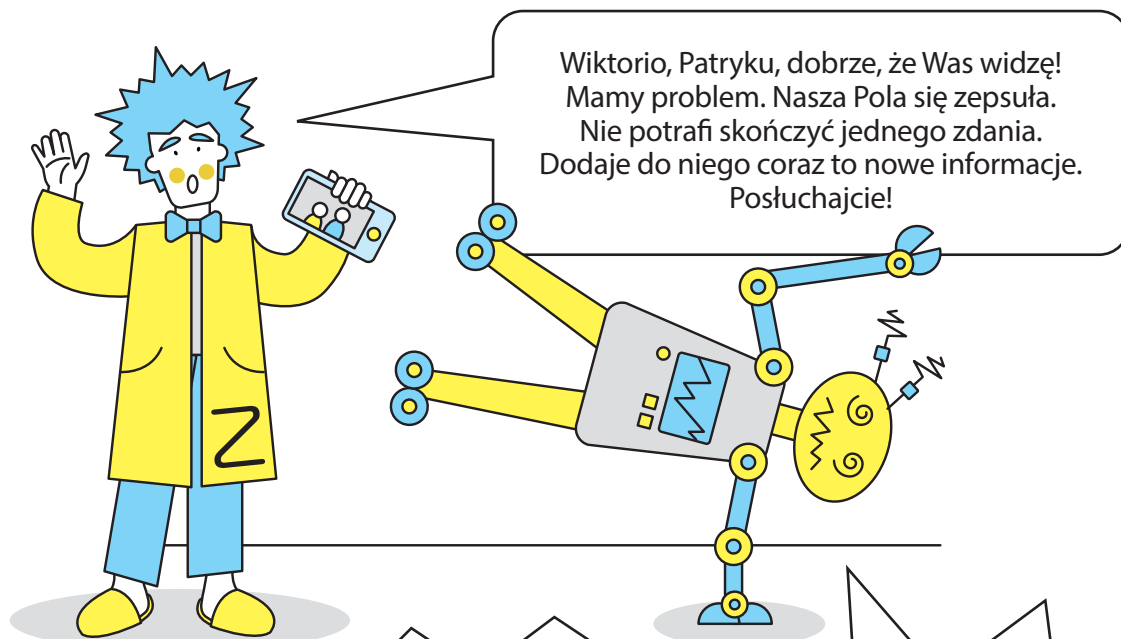

5. FABRYKA ZDAŃ ZŁOŻONYCH – SPOTKANIE DRUGIE

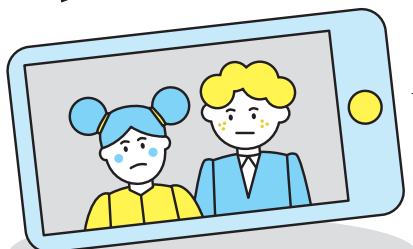
Poznajemy zdania złożone współrzędnie

5. ФАБРИКА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ – ДРУГА ЗУСТРІЧ

Вивчаємо складносурядні речення

Sztuczna inteligencja pozwala budować inteligentne maszyny i potrafi rozwiązywać problemy i potrafi się uczyć, i przetwarza język naturalny, i podejmuje decyzje, i ma zastosowanie w przemyśle, medycynie, finansach, edukacji, i ma jeszcze wiele innych zastosowań, i jest bardzo potrzebna ludziom, i wcale nie chce przejść władzy nad ludźmi, i sztuczna inteligencja przypomina inteligencję ludzką, polega na procesach uczenia się podobnych do tych dotyczących człowieka...

Ojej, gdybym tak mówił na lekcji polskiego,
moja nauczycielka nie byłaby zadowolona.
Takie długie zdanie trudno zrozumieć.

I nie jest ładne.

Tak, jest bardzo monotonne. Pola musi iść
do serwisu, a my poprawimy to zdanie!

Zadanie 1.

W wypowiedzi Poli podkreśl osobowe formy czasowników. Przekształć wypowiedź Poli tak, by składała się z kilku zdań z 1 (jednym) czasownikiem (zdanie pojedyncze) lub z 2 (dwoma) czasownikami (zdanie złożone). Możesz dodawać spójniki i inne elementy łączące treść oraz wyrzucać niepotrzebne.

Sztuczna inteligencja pozwala budować inteligentne maszyny i potrafi rozwiązywać problemy, i potrafi się uczyć, i przetwarza język naturalny, i podejmuje decyzje, i ma zastosowanie w przemyśle, medycynie, finansach, edukacji, i ma jeszcze wiele innych zastosowań, i jest bardzo potrzebna ludziom, i wcale nie chce przejąć władzy nad ludźmi, i sztuczna inteligencja przypomina inteligencję ludzką, wykorzystuje typowe dla człowieka procesy uczenia się.

Możesz zacząć tak:

Sztuczna inteligencja pozwala budować inteligentne maszyny. Potrafi także

.....

.....

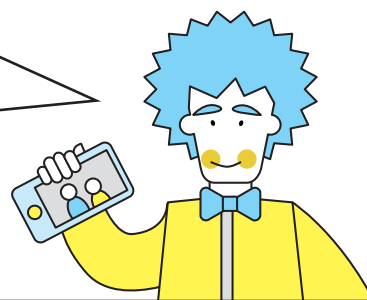
.....

.....

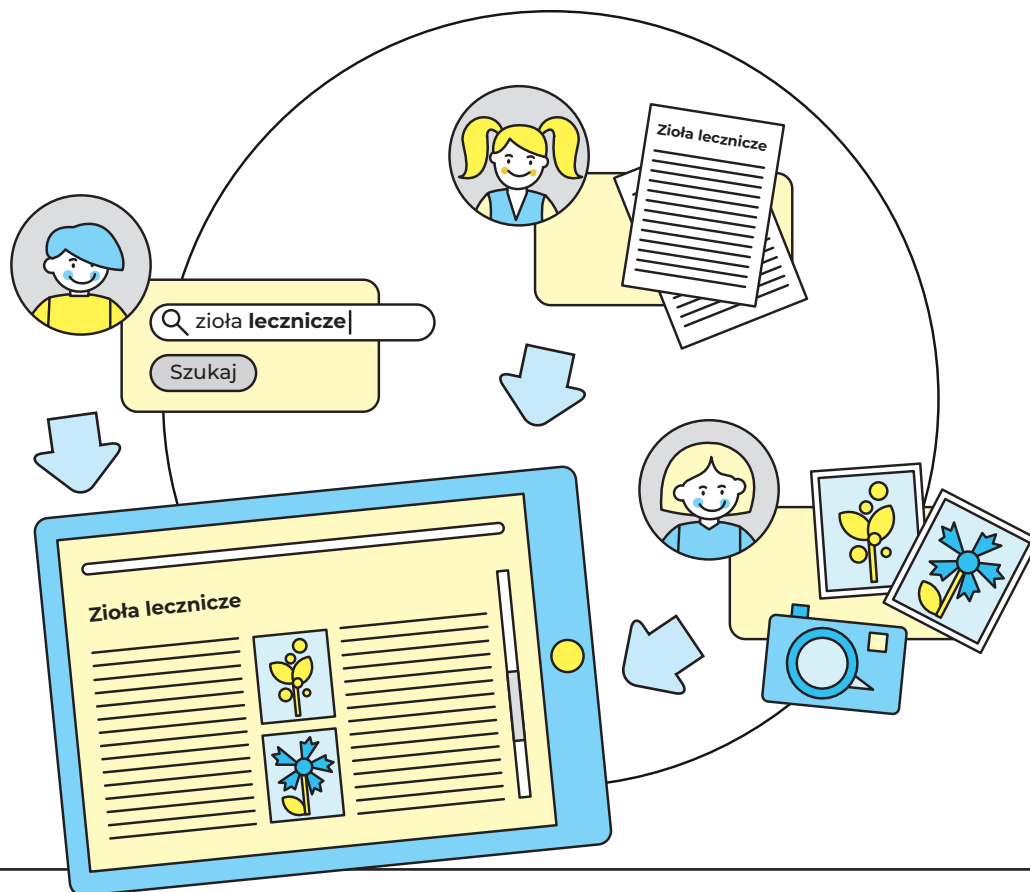
.....

Podejrzewam, że u Poli zepsuł się przełącznik zdań. Jak pamiętacie, zdania, które budujemy, mogą być pojedyncze lub złożone, czyli z jedną formą osobową czasownika lub z co najmniej dwiema formami osobowymi czasownika. W poprzednim laboratorium poznaliście **zдания złożone podrzędnie**. Składają się ze zdania nadrzędnego i podrzędnego, tj. z szefa i pracownika (albo nauczyciela i ucznia).

W języku mamy także zdania złożone, które składają się ze zdań bardziej samodzielnych, które łączą się ze sobą nie dlatego, że jedno zdanie (nadrzędne) wymaga drugiego zdania (podrzędnego), ale dlatego, żeby razem przekazać określoną treść. To **zдания złożone współrzędnie**.

Spróbuję Wam objaśnić, na czym polega sposób łączenia zdań składowych (pojedynczych) w zdanie złożone współrzędnie na przykładzie uczniów wspólnie robiących jeden projekt.

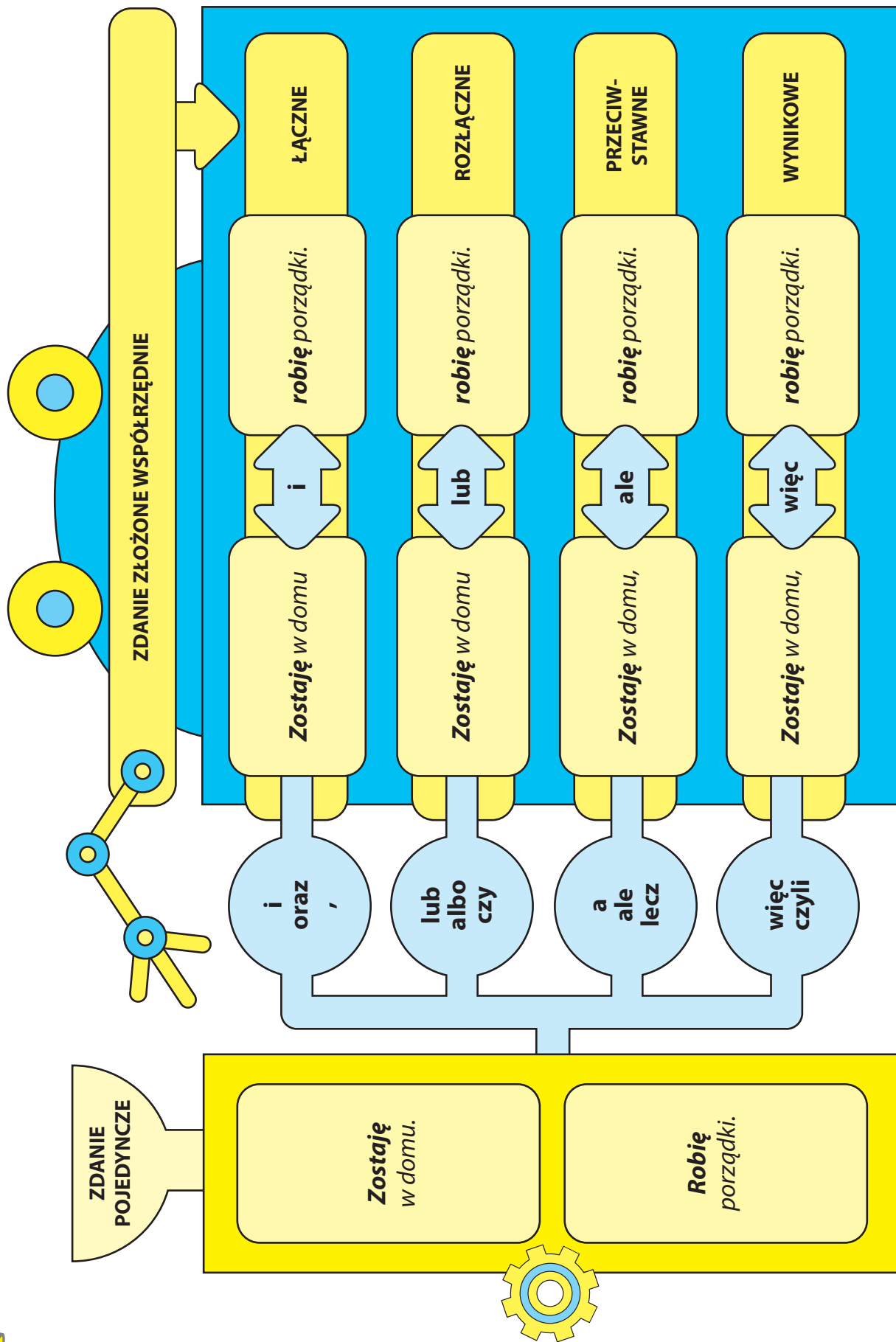

Wyobraźcie sobie, że kilkoro uczniów ma za zadanie przygotować gazetkę szkolną na jakiś temat, np. ziół. Pracują razem, w zespole. Każda osoba z zespołu ma do zrobienia jedno zadanie. Ktoś szuka informacji o ziołach, inna osoba pisze na ich podstawie tekst, jeszcze inna osoba szuka zdjęć ilustrujących teksty lub sama je robi. Potem osoby z zespołu łączą wszystkie materiały w gazetkę i publikują ją na stronie internetowej szkoły. Pracuje zespół, ale każdy członek zespołu jest samodzielnie odpowiedzialny za swoje zadanie. Na efekt pracy – gazetkę szkolną – składa się praca pojedynczych osób.

Podobnie jest zbudowane zdanie złożone współrzędnie. Składają się na nie samodzielne zdania pojedyncze. Każde zdanie zawiera jakąś informację, czyli przekazuje treść. Zdania pojedyncze łączymy za pomocą spójników.

Spójniki są bardzo ważne. Od spójnika zależy efekt końcowy, czyli treść całego zdania złożonego współrzędnie.

Popatrzcie na naszą maszynę na kolejnej stronie.

Zadanie 2.

Z podanych zdań pojedynczych zbuduj 4 (cztery) zdania złożone współrzędnie. Możliwe są różne połączenia.

1

Julka zaczyna wakacje.

2

Pomaga odzyskać skradzione dzieło sztuki.

3

Julka nieświadomie ułatwia kradzież obrazu z mieszkania ciotki.

4

Jedzie do nielubianej ciotki.

zdanie pojedyncze	spójnik	zdanie pojedyncze	zdanie złożone współrzędnie
3	lecz	2	przeciwstawne
.....	i	łączne
.....	ale	przeciwstawne
.....	i	łączne
.....	więc	wynikowe

Zadanie 3.

Wybierz jedno ze zdań ułożonych w tabeli z zadania 2. To będzie początek Twojego opowiadania o przygodach Julki. Opowiedz tę przygodę.

Możesz zacząć tak:

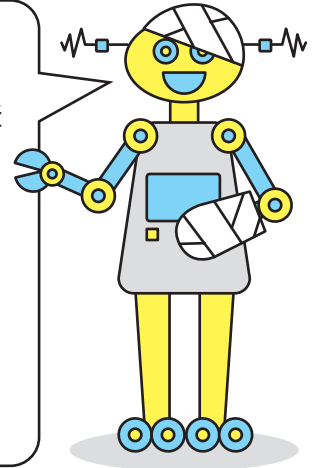
Julka nieświadomie ułatwia kradzież obrazu z mieszkania ciotki, lecz pomaga odzyskać skradzione dzieło sztuki. Wszystko wydarzyło się latem. Julka...

O, Pola wróciła!
Czy już jesteś
zdrowa – przepraszam
– naprawiona?

Tak, wszystko w porządku.
Mój mechanizm budowania zdań
działa już dobrze. Potrafię budować
wszystkie rodzaje zdań:
**pojedyncze, złożone podrzędnie
i złożone współrzędnie.**

Pan Zdanie fachowo wyjaśnił
Wam, jak się buduje zdania
złożone współrzędnie.
Ja chciałabym Wam
przypomnieć o interpunkcji.

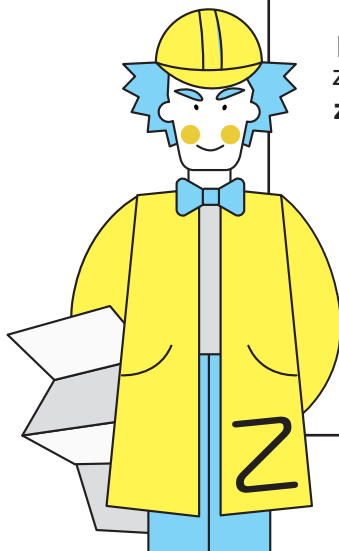
zdanie 1.	przecinek spójnik	zdanie 2.	
Zaczęła się wiosna	i oraz	dzień jest dłuższy.	
Maria zrobiła zakupy		poszła z dziećmi do kina.	
Pójdziemy do muzeum	lub albo czy	zwiedzimy planetarium.	
Spacerowaliśmy nad morzem		a ale lecz	była bardzo brzydka pogoda.
Udało nam się kupić bilety	,	więc czyli	pójdziemy dziś do kina.

W zdaniach **złożonych współrzędnie
łącznych** nie zawsze jest spójnik. Zdania
mogą być oddzielone **przecinkiem**:
*Ta książka uczy nas, inspiruje
do działania, bawi.*

Zadanie 4. Wstaw przecinki, jeśli to potrzebne.

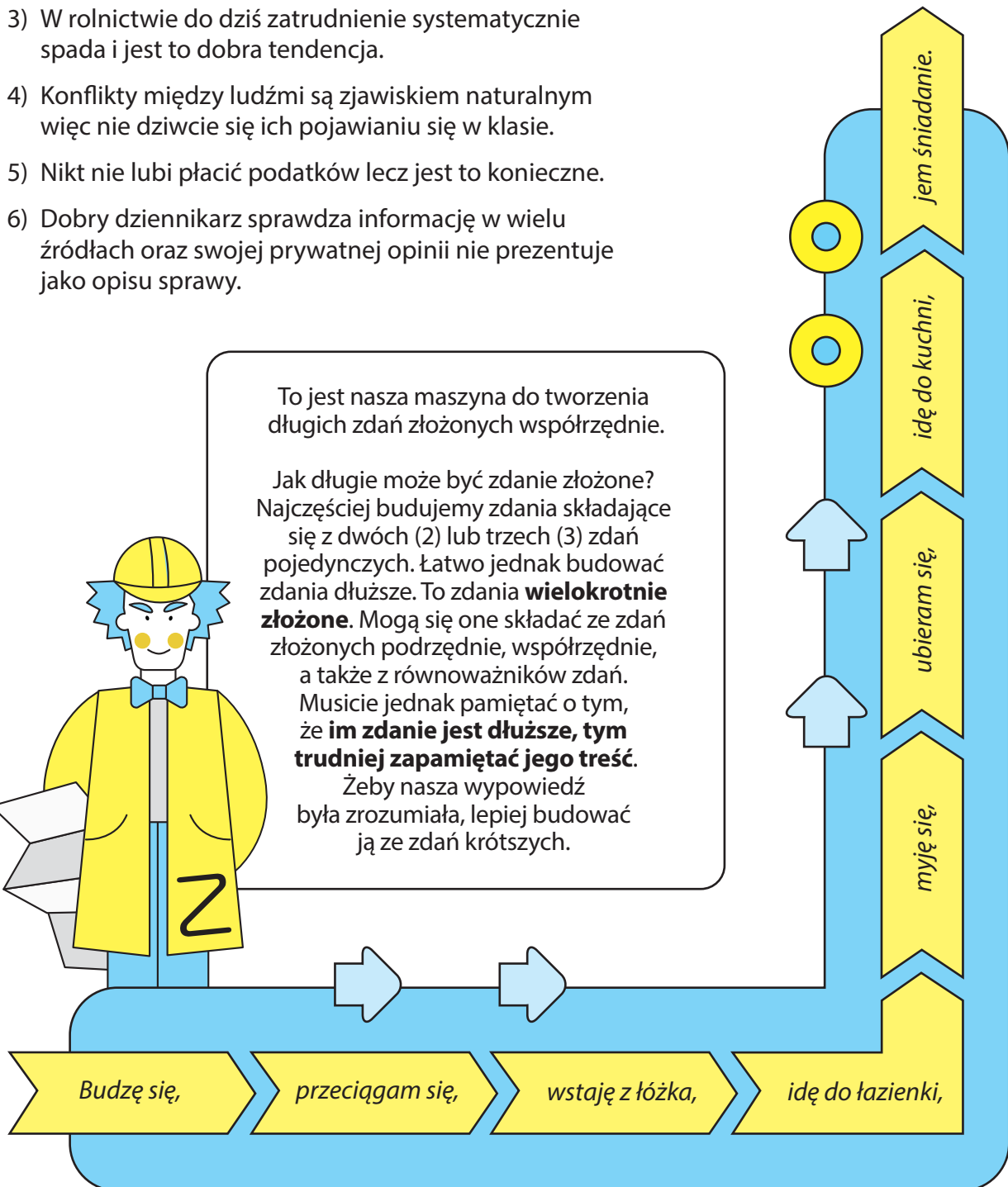
- 1) Przyjrzyj się fotografiom lub zapoznaj się z ich opisami.
- 2) Zawartość torebki z galaretką dokładnie wymieszaj do rozpuszczenia ale nie gotuj.
- 3) W rolnictwie do dziś zatrudnienie systematycznie spada i jest to dobra tendencja.
- 4) Konflikty między ludźmi są zjawiskiem naturalnym więc nie dziwcie się ich pojawianiu się w klasie.
- 5) Nikt nie lubi płacić podatków lecz jest to konieczne.
- 6) Dobry dziennikarz sprawdza informację w wielu źródłach oraz swojej prywatnej opinii nie prezentuje jako opisu sprawy.

To jest nasza maszyna do tworzenia długich zdań złożonych współrzędnie.

Jak długie może być zdanie złożone? Najczęściej budujemy zdania składające się z dwóch (2) lub trzech (3) zdań pojedynczych. Łatwo jednak budować zdania dłuższe. To zdania **wielokrotnie złożone**. Mogą się one składać ze zdań złożonych podrzędnie, współrzędnie, a także z równoważników zdań. Musicie jednak pamiętać o tym, że **im zdanie jest dłuższe, tym trudniej zapamiętać jego treść**.

Żeby nasza wypowiedź była zrozumiała, lepiej budować ją ze zdań krótszych.

Zadanie 5.
Połącz podane elementy w zdanie wielokrotnie złożone.

1. z których jedna należy do Cześnika Raptusiewicza, druga do Rejenta Milczka.

który jest podzielony murem na dwie części,

Akcja toczy się w zamku,

Odpowiedź:

.....
.....
.....
.....

2. na co nie zgadza się Cześnik.

Cześnik i Rejent ciągle się kłócą,

gdy Rejent wynajmuje murarzy do naprawienia muru granicznego,

a nowa awantura wybucha wtedy,

Odpowiedź:

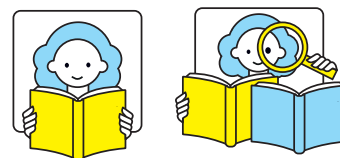
.....
.....
.....
.....
.....

**W jakim utworze została opowiedziana ta historia?
Podaj jego tytuł i autora.**

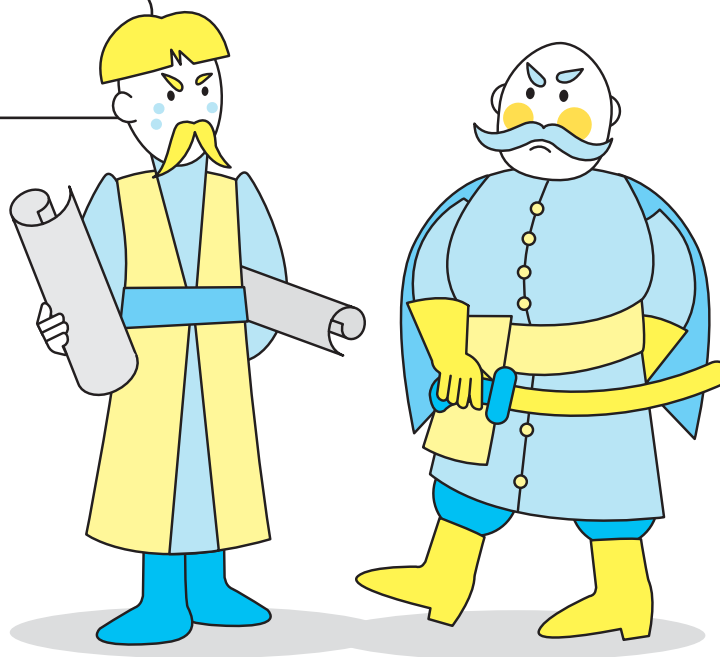
.....
.....

Zadanie 6.
Wstaw spójniki w dobre miejsca.

którą, żeby, gdy, że, i, że,
dlatego, Kiedy, ale, który, a

Cześnik, Rejent
to nazwiska
bohaterów „Zemsty”
i nazwy
dawnych polskich
urzędów.

Tematem „Zemsty”, komedii w czterech aktach,⁰ którą Aleksander Fredro napisał prawdopodobnie w 1833 roku (w tysiąc osiemset trzydziestym trzecim roku), jest spór dwóch szlachciców o zrujnowany zamek. Stanowił on ich wspólną własność. Konflikt między Cześnikiem a Rejentem zaostrza się,¹ jeden z nich zaczyna naprawiać mur dzielący zamek na dwie części. Cześnik chce się zemścić na sąsiedzie,² zwabia podstępem do siebie Waclawa,³ jest synem Rejenta,⁴ następnie zmusza go do ślubu z Klarą, będącą córką brata Cześnika. Nie wie jednak,⁵ działa tak, jak chcą Klara i Waclaw. Cześnik chciałby także,⁶ Podstolina została jego żoną. Rejent z kolei Podstolinę planuje wydać za mąż za swojego syna Waclawa.⁷ okazuje się,⁸ majątek nie należy do Podstoliny,⁹ do Klary, Rejent zgadza się na ślub Waclawa z Klarą¹⁰ zawiera zgodę z Cześnikiem.

Budowę zdań złożonych współrzędnie można pokazać na schematach. Każdemu zdaniu odpowiada jedna pozioma kreska. Kreski rysujemy w tej samej linii, dlatego że zdania nie są od siebie zależne. Zdania numerujemy w kolejności od lewej do prawej. Spójnik nie jest częścią zdań składowych. Możemy go wpisać między kreskami. Strzałki między poziomymi kreskami informują o typie zdania współrzędnego.

A.

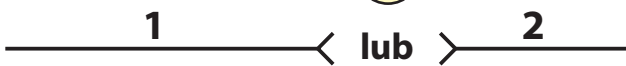
1 Jacek jedzie hulajnogą, **a** 2 Kacper jedzie rowerem.

zдание
złożone
współrzędnie
przeciwstawne

B.

1 Jacek pojedzie hulajnogą, **lub** 2 pójdzie pieszo.

zдание
złożone
współrzędnie
rozłączne

C.

1 Jacek jedzie hulajnogą, **więc** 2 przyjedzie szybciej niż Anka.

zдание
złożone
współrzędnie
wynikowe

D.

1 Jacek jedzie hulajnogą **i** 2 rozgląda się wokół siebie.

zдание
złożone
współrzędnie
łączne

Zadanie 7.

Napisz, który schemat przedstawia budowę podanych zdań złożonych współrzędnie.

Obok zdania napisz literę A, B, C lub D.

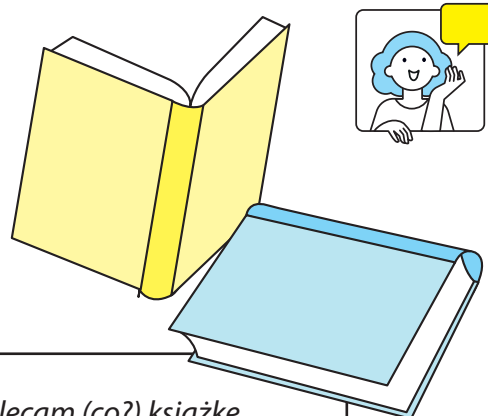
A – przeciwstawne, B – rozłączne, C – wynikowe, D – łączne

0.	Książka przedstawia rozwój i budowę mózgu oraz wyjaśnia sposób jego funkcjonowania.	D
1.	Książka odsłania wiele sekretów i inspirowuje do samodzielnych eksperymentów.
2.	Bohaterce książki na początku niezbyt dobrze się wiedzie, ale po kilku miesiącach pobytu w Warszawie jej los się zmienia.
3.	Tę książkę od pierwszych stron pokochacie lub natychmiast przestaniecie czytać.
4.	Mnie zaciekała ta książka, więc i wam powinna się spodobać.
5.	Bohater tej książki jest ciężko chory, lecz nie traci pogody ducha i wiary w wyzdrowienie.
6.	W księgarni okładka tej książki przyciągnęła mój wzrok niezwykłym połączeniem kolorów, więc książkę musiałam kupić.

Zadanie 8.

Którą z przeczytanych książek zapamiętałaś/ zapamiętałeś? Podaj jej tytuł i autora. O czym opowiadała? Co Ci się w niej podobało? Zachęć swoje koleżanki i swoich kolegów do przeczytania tej książki.

książka (jaka?)

przygodowa, historyczna, obyczajowa,
psychologiczna, sensacyjna, fantastyczna,
młodzieżowa, interesująca, wzruszająca,
lekka, dobrze napisana, zabawna,
fascynująca, znakomita, ma wartość,
pomysłową, wciągającą akcję,
porusza ważny temat

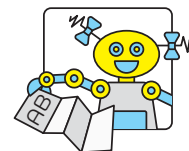
Polecam (co?) książkę...

Zachęcam do przeczytania
(czego?) książki...

Nie będziecie żałowali, jeśli
sięgniecie po (co?) książkę...

Musicie przeczytać
(co?) książkę...

Słowniczek Poli

zdanie złożone
współrzędnie

складносурядне
речення

zdanie złożone
współrzędnie łączne

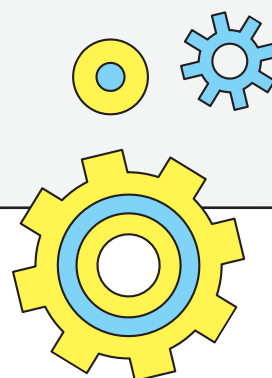
складносурядне речення
з єднальними сполучниками

zdanie złożone
współrzędnie rozłączne

складносурядне речення
з розділовими сполучниками

zdanie złożone
współrzędnie
przeciwstawne

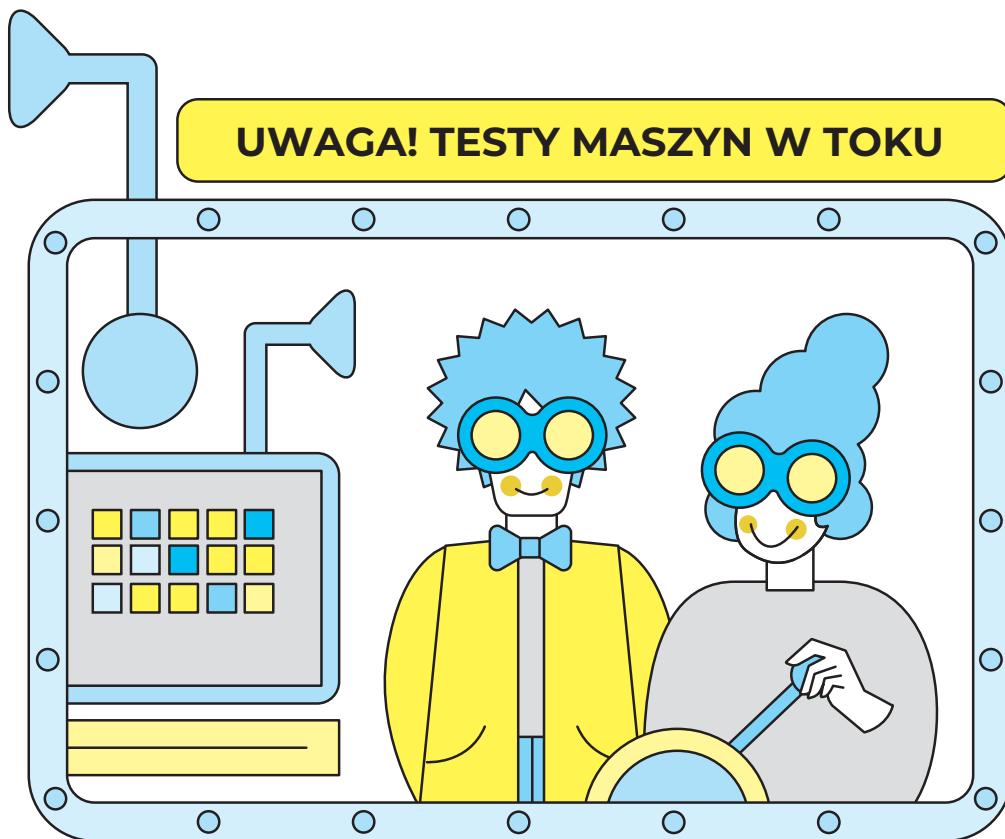
складносурядне речення
з протиставними
сполучниками

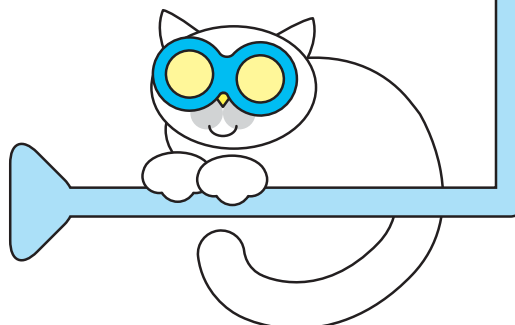
6. KONTROLA JAKOŚCI
Powtarzamy wiadomości
o budowie zdań

6. КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ
Повторюємо відомості
про будову речень

UWAGA! TESTY MASZYN W TOKU

Witajcie ponownie.
Jesteśmy w miejscu,
w którym
kontrolujemy jakość
wyprodukowanych zdań.
Zabieramy się do pracy!
Jak najszybciej
musimy przetestować
pracę maszyn!

Zadanie 1.
Połącz elementy z kolumn A, B i C.
Zbuduj z nich 4 zdania.

A	B	C
Twarz Pana Kleksa	siadać na	wysyła jedno oko balonikiem na tamto miejsce.
Kiedy Pan Kleks	ozdabia wielki nos	wypełnione skarbami.
Niezwykły profesor potrafi	są niezliczone kieszenie	nieistniejącym krzesła.
Ciekawostką w stroju Pana Kleksa	jest założycielem i jedynym	wykładowcą okazałej Akademii.
Pan Kleks	chce zobaczyć coś w oddali	przekrzywiony raz w prawo, raz w lewo.

0. Twarz Pana Kleksa ozdabia wielki nos przekrzywiony raz w prawo, raz w lewo.

1.

2.

3.

4.

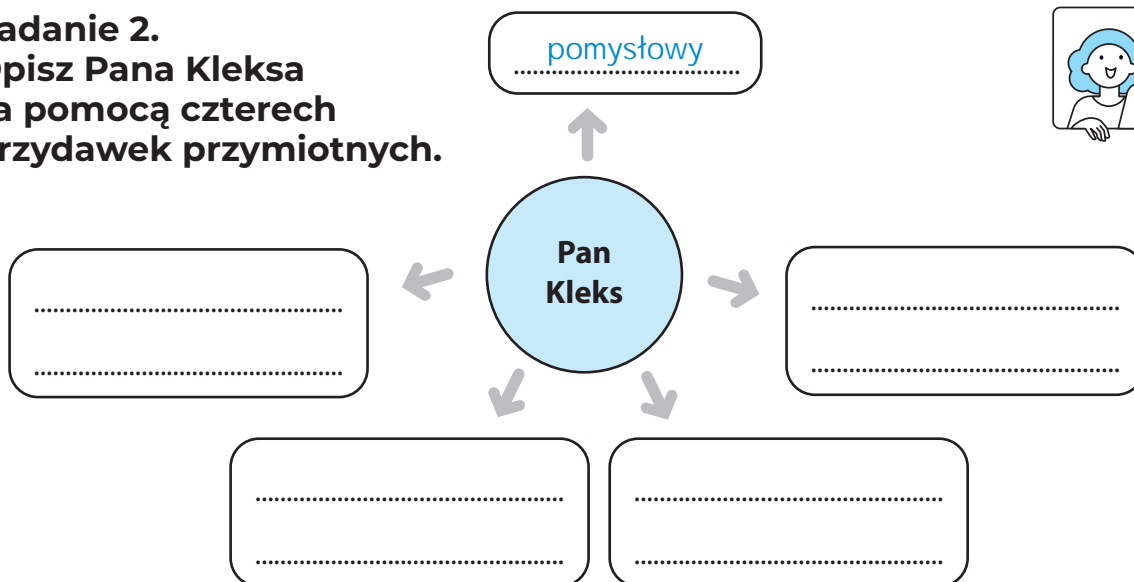
**Bohaterem jakiej powieści jest Ambroży Kleks?
Podaj jej tytuł i autora.**

Odpowiedź:

.....

Zadanie 2.
**Opisz Pana Kleksa
za pomocą czterech
przydawek przymiotnych.**

Zadanie 3.
**Znajdź 5 czasowników, które od rzeczownika
wymagają biernika, np. kupić – co? – kwiaty,
budzić – kogo? – siostrę.**

K	O	P	A	Ć	X	X	S	E	Z	B	B
A	W	A	X	Q	Q	D	L	F	N	H	J
A	H	D	O	D	A	Ć	I	H	A	O	O
D	G	A	X	Z	Y	Q	C	J	Ć	M	M
C	F	Ć	X	S	U	I	Z	L	Q	E	Q
T	A	Y	X	T	U	W	Y	B	R	A	Ć
R	S	Ł	U	C	H	A	Ć	A	I	N	K
J	E	C	H	A	Ć	K	K	E	I	H	H
A	Y	Y	C	N	M	S	Z	U	K	A	Ć

Zadanie 4.

Podkreśl czasownik i rzeczownik, który jest z nim w związku rządu. Podaj nazwę przypadku, którego od rzeczownika wymaga czasownik (związek rządu).

0. *Jan Kowalski po raz pierwszy dyryguje orkiestrą.*

wymagany przypadek – narzędnik

1. *Rodzice lubią słuchać muzyki klasycznej.*

wymagany przypadek –

2. *Zakupy robimy w małym, osiedlowym sklepie.*

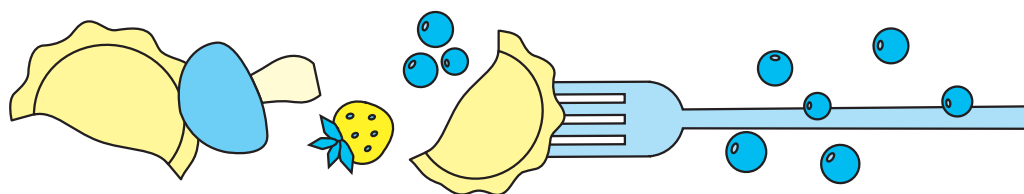
wymagany przypadek –

3. *Szukam kwiatów dla babci.*

wymagany przypadek –

4. *Spróbuj pierogów, są bardzo smaczne.*

wymagany przypadek –

5. *Dostałam odpowiedź na mój wczorajszy mail.*

wymagany przypadek –

6. *Podziękuj cioci za prezent.*

wymagany przypadek –

7. *Dokarmiamy ptaki przez całą zimę.*

wymagany przypadek –

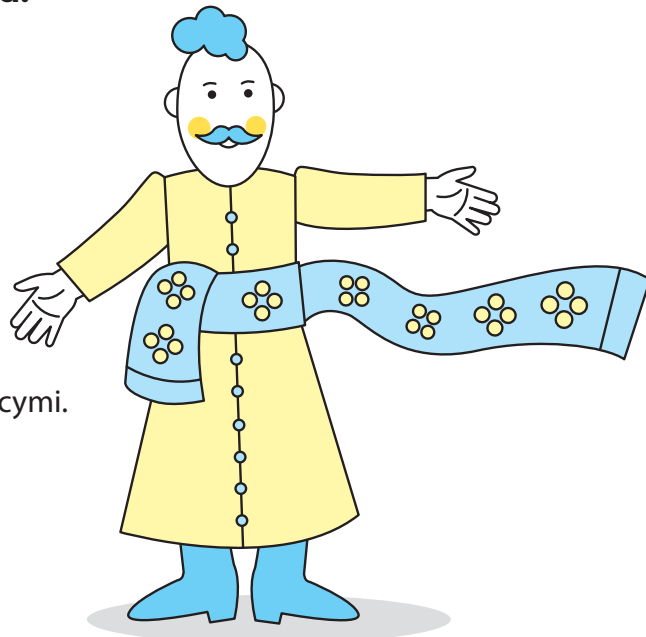
8. *Musisz nauczyć się zarządzać czasem.*

wymagany przypadek –

Zadanie 5.
Przeczytaj fragment „Pana Tadeusza”
Adama Mickiewicza w wersji
uproszczonej i wykonaj zadania.

1. Kolacja się skończyła.
2. Goście wrócili do swoich pokojów.
3. Tadeusz cały czas myślał o Telimienie.
4. Chciał ją lepiej poznać.
5. Wszyscy poszli spać.
6. Sędzia i Woźny poszli spać na końcu.
7. Sędzia przed snem rozmawiał ze służącymi.
8. Woźny pomógł Sędziemu zdjąć pas.
9. Sędzia był szlachcicem.
10. Szlachta nosiła pasy.
11. Pas był bardzo długi.
12. Miał różne kolorowe wzory.

[Tekst ze strony: <https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5>]

1. Podaj numery zdań, w których jest podmiot domyślny.

.....

2. Podaj numer zdania, w którym jest podmiot szeregowy.

.....

3. Podaj numery zdań, w których jest orzeczenie imienne.

.....

4. Podaj numer zdania, w którym jest okolicznik miejsca.

.....

5. Podaj numery zdań, w których dopełnienie jest wyrażeniem przyimkowym (przyimek + rzeczownik).

.....

6. Podaj numer zdania, w którym dopełnienie jest zaimkiem rzeczownym.

.....

Zadanie 6.
Znajdź w tekście piosenki
podane części zdania.

„Jestem twoją bajką”
– fragment tekstu piosenki z filmu „Akademia Pana Kleksa”

<i>Dzisiaj jestem tylko wspomnieniem</i>	okolicznik czasu	dzisiaj.....
<i>Echem dziecięcych lat</i>	przydawka przymiotna
<i>Kiedyś byłam twoim marzeniem</i>	orzeczenie imienne
<i>Do mnie należał świat</i>	podmiot
<i>Świat twoich zabaw, myśli i słów</i>	przydawka dopełniaczowa
<i>Pierwszych radości i pięknych snów</i>	przydawka przymiotna
<i>Dzisiaj, gdy przymkniesz oczy</i>	dopełnienie
<i>Na szarym pamięci tle</i>	przydawka dopełniaczowa
<i>Pośród wyblakłych przeźroczy</i>	przydawka przymiotna
<i>Zobaczysz właśnie mnie</i>	dopełnienie
<i>Jestem twoją bajką, jestem twoją bajką</i>	orzeczenie imienne
<i>Jestem bajką twego snu</i>	przydawka dopełniaczowa

Całej piosenki możesz posłuchać na przykład w wykonaniu Sanah na stronie: <https://www.youtube.com/watch?v=GGiJstlgkq4>
 [Fragment tekstu piosenki „Jestem twoją bajką”, autorstwa Krzysztofa Gradowskiego, z filmu „Akademia Pana Kleksa”;
 tekst ze strony: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=sanah+%E2%80%93+Jestem+Twoj%C4%85+Bajk%C4%85+tekst>]

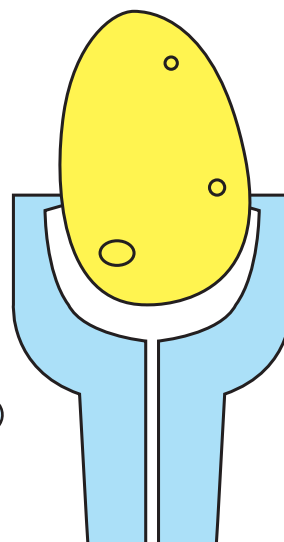
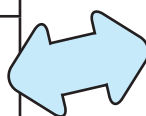
Czy – Twoim zdaniem – bajki są utworami
tylko dla dzieci?

Zadanie 7.
Połącz zdanie z nazwą jego typu.

1	<i>Nie wiecie, gdzie wybrać się na zimowy weekend?</i>
2	<i>Gdy znudzą wam się spacerunki po lesie, wędrówki po górach lub atrakcje miast, zaplanujcie wycieczkę do jednego z niezwykłych, nietypowych i zabawnych pomników.</i>
3	<i>Może słyszeliście, że w Polsce stoi pomnik ziemniaka.</i>
4	<i>W naszym kraju znaleźć można wiele śmiesznych i oryginalnych rzeźb, ich odszukanie może być dobrą zabawą i pomysłem na wycieczkę o każdej porze roku.</i>
5	<i>Każdy z nietypowych polskich pomników ma swoją historię, za każdym kryje się jakaś inspiracja.</i>
6	<i>Poznajcie najbardziej nietypowe pomniki w Polsce.</i>
7	<i>Zobaczcie pomniki, które budzą śmiech.</i>
8	<i>Możecie pojechać do Radomia, żeby obejrzeć pomnik serka homogenizowanego.</i>

A	zdanie złożone współrzędnie łączne
B	zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
C	zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe czasu
D	zdanie pojedyncze
E	zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe celu
F	zdanie złożone podrzędnie przydawkowe

Odpowiedzi:

1	2	3	4	5	6	7	8
B

Zadanie 8.

Która informacja jest prawdziwa, a która fałszywa?

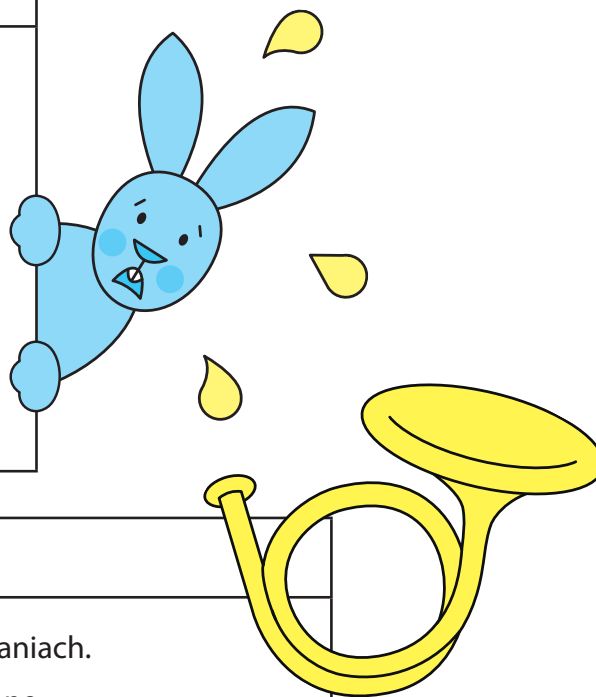
		P/F
0	Przysłówek jako wyraz nieodmienny łączy się z czasownikiem związkiem przynależności.	P
1	O wyrazach, które mają taki sam przypadek, rodzaj, taką samą liczbę, mówimy że są połączone związkiem zgody.
2	Równoważnik zdania to wyrażenie, w którym jest niesobowa lub osobowa forma czasownika.
3	Podmiot nazywa wykonawcę czynności wyrażonej w orzeczeniu. Może także nazywać rzecz lub sytuację, o której coś mówi orzeczenie. O podmiot pytamy jak o rzeczownik w mianowniku: kto?, co?
4	Podmiotem szeregowym może być połączenie rzeczownika z przymiotnikiem albo z innym rzeczownikiem w formie dopełniacza.
5	Dopełnienie uzupełnia treść, którą przekazuje orzeczenie. Odpowiada na pytania przypadków oprócz mianownika.
6	Bezokolicznik nie może być w zdaniu dopełnieniem.
7	Okolicznik jest określeniem rzeczownika i przymiotnika.
8	Przydawka wyrażona przyimkiem z rzeczownikiem to przydawka przyimkowa.

Zadanie 9.
Wstaw przecinki brakujące w zdaniach złożonych.

3 przecinki

Myśliwi spotkali się na polu.
Rejent i Asesor mieli swoje psy.
Byli gotowi żeby polować na zająca.
Chcieli ustalić czyj pies jest lepszy.
Sędzia dał znak żeby rozpocząć polowanie.
Rejent i Asesor puścili psy.
Psy zaczęły gonić zająca.

4 przecinki

Rejent zaczął z Asesorem rozmowę o polowaniach.
Narzekał że polowanie było źle zorganizowane.
Powiedział że Hrabia się zna na polowaniach.
Hrabia zawsze mówił że w Polsce polowania są źle organizowane.
Za granicą są lepsze polowania.
Nawet Rosjanie polują według określonych zasad.
Kto u nich łamie zasady dostaje karę.

Fragment „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza w wersji uproszczonej, z strony:
<https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5>

Wypisz z tekstu zdanie złożone podrzędnie podmiotowe:

.....

.....

.....

Zadanie 10.
Wstaw brakujące spójniki i zaimki.

Zawody przyszłości

A. Kosmiczna farmerka

Żeby, lub, oraz, by, które, jakie

Czym zajmuje się kosmiczna farmerka? Uprawą ziemskich roślin na różnych planetach, księżycach, stacjach kosmicznych i innych obiektach pozaziemskich⁰ *Żeby*⁰ taka uprawa się udawała i przynosiła zadowalające plony, muszą bardzo dobrze znać się na gatunkach roślin,¹ są w stanie rosnąć w warunkach innej niż ziemska grawitacji,² nawet w stanie nieważkości na stacjach kosmicznych. Wiem,³ składniki pokarmowe muszą dostarczyć roślinom,⁴ dobrze się rozwijały i zdrowo rosły⁵ produkowały owoce i nasiona, wykorzystywane jako żywność lub pasze, i jak takie warunki uzyskać w kosmicznych obiektach.

B. Terapeutka robotów

czyli, które, jeśli, więc, albo, czy, którzy

W przyszłości w codziennym życiu będą nam towarzyszyć roboty różnego rodzaju. Potrzebna¹ będzie praca specjalistów,² będą uczyć roboty rozpoznawania ludzkich emocji i prawidłowego reagowania na nie. To będzie szczególnie ważne w przypadku tzw. robotów asystujących,³ na przykład będą opiekować się dziećmi⁴ osobami starszymi czy pomagać w pielęgnacji chorych w szpitalach. Im więcej robot będzie mieć do czynienia z ludźmi, tym bardziej użytecznym dla niego będzie,

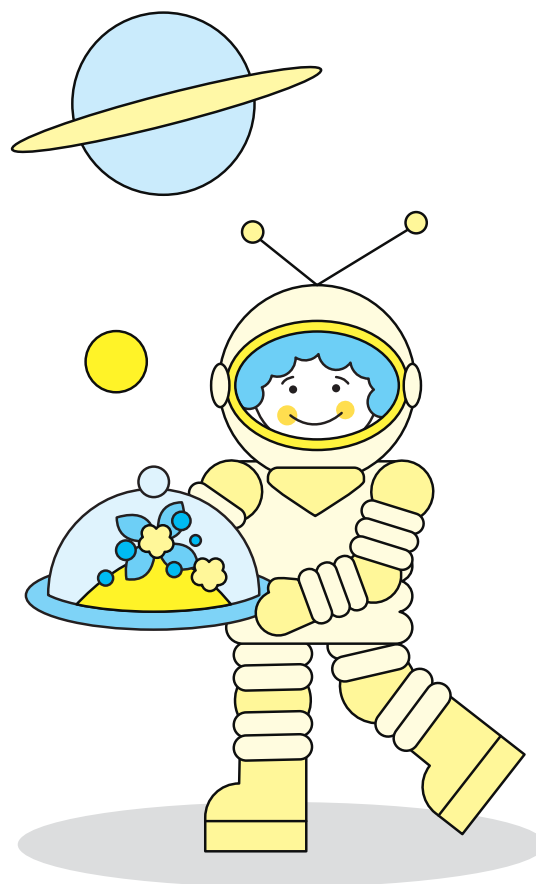
.....⁵ będzie potrafić rozpoznawać ludzki nastrój i reakcje wyrażane w sposób niewerbalny,⁶ bez użycia słów. Robot, zwłaszcza opiekujący się dziećmi lub obsługujący chorych, będzie musiał umieć sprawnie oceniać,⁷ człowiek jest zadowolony, smutny, przestraszony, zły, senny, czy odczuwa ból. Dzięki właściwej ocenie i adekwatnej reakcji będzie mógł w porę uspokoić przestraszoną osobę, zaproponować podanie leków przeciwbólowych, odwołać zaplanowane aktywności, np. spotkania ze znajomymi, zasugerować wezwanie specjalistycznej pomocy.

Teksty ze strony: <https://mapakarier.org/sciezki-kariery/?filter=futurejob&page=1>

Zadanie 11.
Odpowiedz na pytania do tekstów z zadania 10.

1. Zawodów przyszłości opisanych w zadaniu 10. jeszcze nie ma. Jak myślisz, za ile lat mogą okazać się potrzebne?
2. Powiedz, czym będzie się różniła praca kosmicznej farmerki od farmerki „ziemskiej”.
3. Powiedz, dlaczego roboty będą potrzebowały terapeutki.
4. Podaj męskie nazwy opisanych w zadaniu 10. zawodów przyszłości:
 - a)
 -
 - b)
 -
5. Jak myślisz, jaki zawód, którego dziś nie ma, może się przydać w przyszłości?

1. JAK PRACUJE PANI SKŁADNIA?

Zadanie 1.

Tworzą związek składniowy: setkami lat, wyobrażano sobie, Ziemia jest, jest płaska, była kulą, ludzie żyjący, przeciwnej stronie, ludzie by pospadali, nie dzieje się, każde ciało, działa siła ciężkości, Ziemia przyciąga, przyciąga wszystko, jej pobliżu

Nie tworzą związku składniowego: przed lat, lat wyobrażano, gdyby kulą, kulą ludzie, żyjący stronie, działa grawitacją, Ziemia wszystko

Zadanie 2.

Wyrażenia, które trzeba skreślić, bo nie tworzą sensownego połączenia:

szybko rower, szybko samochód, późno godzina, późno lato, lepiej list, dobrze język, najlepiej przyjaciel, najlepiej odpowiedź

Wniosek: Przysłówki (np. szybko, późno, lepiej, dobrze) łączą się z czasownikami i imiesłowami przymiotnikowymi, a nie łączą się z rzeczownikami.

Zadanie 3.

stopień równy, stopień wyższy, stopień najwyższy

szybko, szybciej, najszybciej; wolno, wolniej, najwolniej; późno, później, najpóźniej; wcześniej, wcześniej, najwcześniej; daleko, dalej, najdalej; źle, gorzej, najgorzej

Zadanie 4.

Możliwe są różne połączenia, np. Maja świetnie gra na gitarze, Artem doskonale tańczy, Maja ślicznie śpiewa, Artem znakomicie pływa, Artem fantastycznie maluje, Maja dobrze jeździ na rolkach, Maja chętnie się uczy, Artem nieźle gra w gry, Maja szybko biega.

Zadanie 5.

chłopiec chodzący na piłkę nożną, wyjeżdżanie (wyjazd) na wakacje,
uczniowie mieszkają w internacie, uczniowie mieszkający w internacie,
koleżanki spotykają się w parku, spotkanie się w parku

Zadanie 6.

0. najpiękniejszych zjawisk, 1. takiego miejsca, 2. zakopany skarb,
3. czerwonej okładce, 4. barwy czerwonej, 5. naszego oka,
6. kolor czerwony, 7. całym świecie, 8. przejazdach kolejowych

Przypadek i liczba:

0. najpiękniejszych zjawisk – dopełniacz, liczba pojedyncza,
1. takiego miejsca – dopełniacz, liczba pojedyncza,
2. zakopany skarb – mianownik, liczba pojedyncza,
3. czerwonej okładce – miejscownik, liczba pojedyncza,
4. barwy czerwonej – dopełniacz, liczba pojedyncza,
5. naszego oka – dopełniacz, liczba pojedyncza,
6. kolor czerwony – mianownik, liczba pojedyncza,
7. całym świecie – miejscownik, liczba pojedyncza,
8. przejazdach kolejowych – miejscownik, liczba mnoga

Zadanie 7.

0. walizkę, plecak, 1. pociągu, 2. niepewności, 3. oczekiwania, 4. je, 5. je,
6. podróż, 7. planu, 8. tego, 9. planu, 10. zabawę, 11. lekcje, 12. Godzinę

Zadanie 9.

0. pakujesz walizkę, plecak, 1. wypatrując pociągu, 2. uniknąć niepewności,
3. uniknąć oczekiwania, 4. znaleźć je, 5. znając je, 6. zaplanować podróż,
7. przestrzegać planu, 8. nie odkładaj tego, 9. trzymaj się planu,
10. przerwać zabawę, 11. odrabiasz lekcje, 12. zaplanuj godzinę
Te czasowniki z rzeczownikami są połączone związkiem rządu.

Zadanie 10.

Związek zgody: podstawowym sposobem, innymi osobami,
niewyspany człowiek, nowych informacji, niemowlęta przesypiają,
młody człowiek, dorosły śpi, osoby starsze, krótkie drzemki, wysiłek fizyczny

Związek rządu: odnawia siły, tempo pracy, powoduje rozkojarzenie,
ma kłopoty, sprawiają nam, czytanie książek, oglądanie telewizji,
formy wypoczynku, uprawianie sportu, wykonują pracę

Związek przynależności: bardziej podatny, dobrze się wyspać,
często sypiają, odpoczywać aktywnie

Zadanie 11.

1 – P; 2 – P, 3 – F, 4 – P, 5 – P, 6 – F

Zadanie 12.

1 – E, 2 – D, 3 – A, 4 – B, 5 – C

Zadanie 13.

boję się → burzy, choroby, wypadku, egzaminu

kibicuję → drużynie piłkarskiej, sportowcom, zawodnikowi, koleżance

Wpisane czasowniki tworzą z rzeczownikami związek rządu.

2. FABRYKA ZDAŃ POJEDYNCZYCH – CZĘŚĆ PIERWSZA

Zadanie 1.

0 – zbadaj, 1 – Rozejrzyj się, 2 – sprawdź, 3 – zapytaj, 4 – choruje, 5 – zapisz, 6 – zadzwoń, 7 – opisz, 8 – znajduje się, 9 – ułóż, 10 – oddychać

Zadanie 2.

1 – D, 2 – B, 3 – A, 4 – E, 5 – F, 6 – C

Zadanie 3.

W tekście są przede wszystkim zdania rozkazujące, dlatego odpowiedzi mogą być różne.

Przykładowe odpowiedzi:

Rozejrzyj się po okolicy. → Rozejrzę się po okolicy.

Upewnij się, że udzielenie pierwszej pomocy nie będzie dla ciebie niebezpieczne

→

Upewnię się, że udzielenie pierwszej pomocy nie będzie dla mnie niebezpieczne.

W kolejnym kroku oceń stan osoby poszkodowanej.

→

W kolejnym kroku oceniam / ocenię stan osoby poszkodowanej.

Zadanie 5.

Odpowiedzi na pytania:

- 1) W starożytności zakazano urządzania igrzysk, dlatego że uznano je za zwyczaj pogański, czyli niezgodny z religią chrześcijańską.
- 2) Na pomysł powrócenia do organizowania igrzysk olimpijskich wpadł Francuz, historyk i pedagog – Pierre de Coubertin.
- 3) Symbol pięciu kółek towarzyszy igrzyskom od 1920 roku, od igrzysk w Antwerpii.
- 4) Znicz olimpijski po raz pierwszy zapalono na igrzyskach w Amsterdamie w 1928 roku.

W tekście są trzy zdania złożone:

Starożytne igrzyska odbywały się do 394 roku naszej ery, kiedy to zostały zakazane jako pogański zwyczaj.

Dzięki majątkowi Coubertina został utworzony Międzynarodowy Komitet Olimpijski, którego celem miała być organizacja igrzysk i czuwanie nad uczciwością zawodników.

Ceremonia zapalenia znicza olimpijskiego miała miejsce po raz pierwszy w 1928 roku podczas igrzysk w Amsterdamie, a zwyczaj przenoszenia ognia z Olimpiii został zapoczątkowany w 1936 roku (od igrzysk w Berlinie).

Których zdań jest w tekście więcej – pojedynczych czy złożonych?

Odpowiedź: W tekście jest więcej zdań pojedynczych.

Zadanie 6.

0. ferie, 1. Uczniowie, 2. zima, 3. młodzież, 4. ktoś, 5. ktoś,
6. Niektórzy, 7. wszyscy, 8. samorząd

Podmioty wyrażone zaimkiem: ktoś (dwa razy), niektórzy, wszyscy

Zadanie 7.

potok i rzeka płynęli; potok śmiał się; rzeka odpowiedziała;
ty płyniesz; ja płynę; i ty, i ja wpadniemy

Zadanie 8.

1 – C; 2 – F; 3 – D; 4 – A; 5 – B; 6 – E

Zadanie 9.

Zdania z podmiotem domyślnym: Spieszyłem się. Strzelałem do człowieka z pistoletów.

Dlatego się spóźniłem. Nie strzelał do człowieka, ale do ptaków.

Podmiot domyślny jest także w pierwszym zdaniu

– „Mówi” – w zdaniu złożonym „Mówi, że Papkin oszukuje”.

Zadanie 10.

Zdania z orzeczeniem imiennym:

W przyszłości będę dobrym programistą. W przyszłości zostanę dobrym specjalistą od reklamy. W przyszłości będę fizjoterapeutą lub dietetykiem. W przyszłości zostanę manicurzystką albo fryzjerką.

Nazwy zawodów mogą zostać podane w formie żeńskiej:

dobrą programistką, dobrą specjalistką od reklamy, fizjoterapeutką, dietetyczką, lub w formie męskiej: manicurzystą, fryzjerem.

3. FABRYKA ZDAŃ POJEDYNCZYCH – CZĘŚĆ DRUGA

Zadanie 1.

Należy zaznaczyć 5 części zdania:

podmiot, orzeczenie, dopełnienie, okolicznik, przydawka.

Zadanie 2.

Ballada <i>Świtezianka</i> A. Mickiewicza z podziałem na zdania	Podmiot - orzeczenie
Codziennie wieczorem nad jeziorem Świtez śpacerują chłopak i dziewczyna	Podmiot: domyślny - oni
Są w sobie zakochani.	Orzeczenie: są zakochani
Chłopak jest myśliwym.	Podmiot: chłopak Orzeczenie: jest myśliwym
Mieszka w okolicy.	Podmiot: domyślny – on, chłopak Orzeczenie: mieszka
Nic nie wiadomo o dziewczynie.	Podmiot: nie ma
Rano dziewczyna zawsze gdzieś ucieka	Podmiot: dziewczyna Orzeczenie: ucieka

Chłopak mówi do dziewczyny: „Powiedz, gdzie mieszkasz.	Podmiot: chłopak Orzeczenie: mówi
Znamy się długo.	Podmiot: domyślny – my Orzeczenie: znamy się
Zawsze spotykamy się tylko nad jeziorem.	Podmiot: domyślny – my Orzeczenie: spotykamy się
Ty potem uciekasz.	Podmiot: ty Orzeczenie: uciekasz
Zostań ze mną!	Podmiot: domyślny - ty Orzeczenie: zostań
Będziemy razem mieszkać w moim domu”.	Podmiot: domyślny - my Orzeczenie: będziemy mieszkać
Dziewczyna odpowiada: „Nie ufam mężczyznom”.	Podmiot: dziewczyna Orzeczenie: odpowiada
Nie wiem, czy zawsze będziesz mnie kochał”.	Podmiot: domyślny - ja Orzeczenie: (nie) wiem
Chłopak obiecał: „Zawsze będę kochał tylko ciebie”.	Podmiot: chłopak Orzeczenie: obiecał
Dziewczyna ostrzegła: „Pamiętaj o obietnicy! Kto kłamie, tego spotyka kara”.	Podmiot: dziewczyna Orzeczenie: ostrzegła
I uciekła.	Podmiot: domyślny - ona Orzeczenie: uciekła
Chłopak został sam.	Podmiot: chłopak Orzeczenie: został sam

Zadanie 3.

1. są zakochani; orzecznik: zakochani - przymiotnik
2. jest myśliwym; orzecznik: myśliwym - rzeczownik
3. został sam; orzecznik: sam - zaimek przymiotny

Zadanie 4.

Tabelę można uzupełnić różnymi wyrazami. Przykładowe uzupełnienie:

Ania	szuka	<i>czego?</i>	plecaka.	dopełniacz
Kot	przygląda się	<i>komu?</i>	ptakowi.	celownik
Kasjer	sprzedaje	<i>co?</i>	bilety.	biernik
Dzieci	jadą	<i>czym?</i>	autobusem.	narzędnik
Nauczyciel	mówi	<i>o czym?</i>	o wycieczce	miejscownik
podmiot	orzeczenie		dopełnienie	

Zadanie 6.

- Zdanie:** Znajomy informatyk naprawia zepsuty komputer.
Dopełnienie: komputer – rzeczownik
- Zdanie:** Zdenerwowana kobieta zadzwoniła do straży pożarnej.
Dopełnienie: do straży – wyrażenie przyimkowe
- Zdanie:** Mały chłopczyk boi się przejść przez ruchliwą ulicę.
Dopełnienie: przejść – bezokolicznik
- Zdanie:** Zmęczony kucharz zapomniał o dodaniu soli do zupy.
Dopełnienie: o dodaniu – wyrażenie przyimkowe

Zadanie 7.

Uzupełnienia mogą być różne, np.

- Kurier dostarcza klientowi paczkę.
- Chłopcu brakuje pomysłów.
- Dyrektor gratuluje uczniowi wygranej w konkursie.
- Przyjaciel napisał jej dedykację.
- Chłopak obiecał koledze pomoc.
- Babcia opowiedziała wnuczce bajkę.
- Stewardesa życzy pasażerom miłego lotu.
- Ktoś ukradł nam komputer.
- Kolega zazdrości sportowcowi kondycji.

W jednym ze zdań nie ma podmiotu – rzeczownika w mianowniku.

Podaj numer tego zdania: 2.

Zadanie 8.

Uzupełnienia mogą być różne, np.

1. Lekarz kazał mi zrobić badania.
2. Znajomy poradził im wyjechać na wieś.
3. Mama pozwoliła mu zagrać na komputerze.
4. Dziadek pomaga jej piec naleśniki.
5. Moja siostra obiecała ci pożyczyć notatki.
6. Wychowawca odradza wysłać tę pracę na konkurs.
7. Hałas przeszkadza mi zasnąć.
8. Sąsiad zabrania nam korzystać z grilla.
9. Muzyka pomaga jej się relaksować.

Zadanie 9.

dawny → dawno; stały → stale; niedawny → niedawno; ciągły → ciągle;
ciężki → ciężko; długi → długo; doskonały → doskonale; dobry → dobrze;
mocny → mocno; wspaniały → wspaniale

0. dawno; 1. dobrze; 2. niedawno; 3. ciężko; 4. stale; 5. długo; 6. wspaniale;
7. mocno; 8. doskonale; 9. mocno

Wstawione przysłówki są w zdaniu okolicznikami sposobu.

Zadanie 10.

<i>poprawnie</i>	<i>realnie, dobrze</i>	okolicznik sposobu
<i>podczas noszenia</i>	<i>przed pakowaniem, zazwyczaj</i>	okolicznik czasu
<i>na dół</i>	<i>po stronie, na górze</i>	okolicznik miejsca
<i>najczęściej</i>	<i>bardzo</i>	okolicznik stopnia i miary

Zadanie 11.

Przykładowe odpowiedzi:

0. bardzo; 1. raz/ kilka razy; 2. dziś; 3. gdzie indziej / w innym miejscu/ w Hiszpanii;
4. przyjemności / zabawy / przygody; 5. po makaron / po przyprawę;
6. przyjemności / zabawy; 7. tam / w te miejsca

Zadanie 12.

0. Ostatnie; 1. negatywne; 2. młode; 3. destrukcyjne; 4. stresu; 5. fizjologicznych;
6. korzystne; 7. człowieka; 8. przewlekłego; 9. dojrzewania; 10. wypalenia; 11. społeczne

Zadanie 14.

Przydawki przymiotne: jest ich w tekście kilkanaście, np. ostatnie, negatywne, młode, destrukcyjne, fizjologicznych, ten, korzystne, dodatkowa, przewlekły, immunologiczny, szkolnym, temu, przewlekłego, społeczne;

Przydawki dopełniaczowe: stresu, kortyzolu, człowieka, okresu, dojrzewania, wypalenia, współpracy;

Przydawka rzeczowna: hormonu (w grupie: kortyzolu – hormonu);

Przydawki przyimkowe: w wieku (w grupie: dzieci w wieku), z rodziną (w grupie: konfliktami z rodziną), w szkole (w grupie: zadaniami w szkole), poza nią (w grupie: zadaniami poza nią), w szkołach (w grupie: egzaminów w szkołach), między uczniami (w grupie: współpracy między uczniami)

4. FABRYKA ZDAŃ ZŁOŻONYCH – CZĘŚĆ PIERWSZA

Zadanie 1.

Tekst z podkreślonymi formami osobowymi czasowników.

Elżbieta Cherezińska opowiedziała słuchaczom radia o swojej powieści „Gra w kości”. Książka mówi o historii zjazdu gnieźnieńskiego w 1000 roku. Pisarka uważa, że zjazdowi towarzyszyła gra polityczna między kancelariami Ottona III i Bolesława Chrobrego. Cherezińska powiedziała także, że inspiracją do stworzenia cyklu książek o dynastii Piastów była wizyta prezydenta USA w Polsce, George’a W. Busha w 2010 roku. Zauważyła, że cała Polska zajmowała się głównie organizacją wizyty i zabezpieczaniem terenu. Najważniejsze było bezpieczeństwo amerykańskiego prezydenta. Pisarka powiedziała, że któregoś wieczoru zaczęła się zastanawiać nad tym, czy wizyta Ottona III w roku 1000 była dla ludzi żyjących w tym czasie tak samo ważnym wydarzeniem.

Zdania pojedyncze: 3

Zdania złożone: 4

Zadanie 2.

Rzeczowniki będące nazwami państw (*co?*) oraz nazwami mieszkańców państw (*kto?*) zapisujemy od wielkiej litery. Przymiotniki utworzone od tych nazw (*jaki?*) zapisujemy od małej litery.

Zadanie 3.

podmiot		dopełnienie		przydawka		okolicznik		orzecznik w orzeczeniu imiennym	
4	E	1	C	2	B	3	A	5	D

Zadanie 5.

Hulajnogę najprawdopodobniej ukradli Aneta Kowalska i Paweł Wąsik, dlatego że Aneta miała kłódkę, Paweł chował coś za plecami. Może uciekł Pawłowi nocny autobus i nie miał czym wrócić do domu, dlatego wpadł na pomysły zabrania cudzej hulajnogi?

Przykłady okoliczników czasu:

wieczorem, 25 maja, godziny 19, od 24 do 28 maja, po wyjściu, dzień, około północy...

Przykłady okoliczników miejsca:

w Toruniu, z uczelni, w piwnicy, do piwnicy, przy drzwiach, tam, na poczcie, na zewnątrz, przez okno...

Zadanie 7.

Schemat A: zdania 1 b), 2 a), 3 b)

Schemat B: zdania 1 a), 2 b), 3 a)

Zadanie 8.

Teksty z uzupełnionymi przecinkami:

(a) 2 przecinki	(b) 2 przecinki
<i>Zamek kiedyś należał do rodziny Horeszków. Właściciel zamku zginął podczas bitwy. Hrabia chciał, żeby zamek był teraz jego. Sędzia też chciał mieć zamek. Hrabia z Sędzią długo kłócili się o zamek. Chodzili do różnych sądów. Nadal nie było decyzji, kto dostanie zamek.</i>	<i>Sędzia widział, że Tadeusz zachowywał się niegrzecznie. W trakcie rozmowy na kolację przyszedł ostatni gość. Była to kobieta. Tadeusz, myślał że to dziewczyna, którą widział wcześniej w pokoju. Tadeusz się pomylił. To była inna osoba. Nazywała się Telimena.</i>

Zadanie 9.

Przykładowe zdania:

Moim zdaniem tenisista nie przegrał meczu, gdyż systematycznie trenuje bieganie i codziennie ćwiczy na siłowni. Według mnie wygrał, ponieważ ma dobrego trenera i jest odporny na stres.

Zadanie 10.

Przykładowe zdania:

Adam wysłał SMS-a, żeby wziąć udział w loterii.
Jola wstawiła post na Instagrama, bo chce być popularna.
Tata zadzwonił, aby złożyć mi życzenia.

Zadanie 12.

Przykładowe zdania:

Dostałam wiadomość, której się bałam.
Dostałem wiadomość, którą wysłała mi koleżanka.
Dostałam wiadomość, na którą od dawna czekałam.
Dostałem wiadomość, która poprawiła mi humor.

Zadanie 13.

Poprawnie zbudowane zdania:

Pójdę na basen, gdy wyzdrowieję.
Ponieważ za tydzień będzie egzamin, muszę więcej się uczyć.
Dzisiaj zapomniałam, by nakarmić psa.
Czy jest życie poza Ziemią, nie wiedzą nawet naukowcy.

5. FABRYKA ZDAŃ ZŁOŻONYCH – CZĘŚĆ DRUGA

Zadanie 1.

Sztuczna inteligencja pozwala budować inteligentne maszyny i potrafi rozwiązywać problemy i potrafi się uczyć, i przetwarza język naturalny, i podejmuje decyzje, i ma zastosowanie w przemyśle, medycynie, finansach, edukacji, i ma jeszcze wiele innych zastosowań, i jest bardzo potrzebna ludziom, i wcale nie chce przejąć władzy nad ludźmi, i sztuczna inteligencja przypomina inteligencję ludzką, wykorzystuje typowe dla człowieka procesy uczenia się.

Przykładowe przekształcenie tekstu:

Sztuczna inteligencja pozwala budować inteligentne maszyny. Potrafi także rozwiązywać problemy i się uczyć. Może przetwarzać język naturalny i podejmować decyzje. Dlatego ma wiele zastosowań, na przykład w przemyśle, medycynie, finansach i edukacji. Z tego powodu sztuczna inteligencja jest bardzo potrzebna ludziom. Nie chce natomiast przejąć władzy nad ludźmi. Sztuczna inteligencja przypomina inteligencję ludzką, gdyż wykorzystuje typowe dla człowieka procesy uczenia się.

Zadanie 2.

Przykładowe połączenia:

zdanie pojedyncze	spójnik	zdanie pojedyncze	zdanie złożone współrzędnie
3	lecz	2	przeciwstawne
1	i	4	łączne
3	ale	2	przeciwstawne
1	i	2	łączne
1	więc	4	wynikowe

Zadanie 4.

Przecinki trzeba wstawić do zdań 2), 4), 5).

- Zawartość torebki z galaretką dokładnie wymieszaj do rozpuszczenia, ale nie gotuj.
- Konflikty między ludźmi są zjawiskiem naturalnym, więc nie dziwcie się ich pojawianiu się w klasie.
- Nikt nie lubi płacić podatków, lecz jest to konieczne.

Zadanie 5.

1. Akcja toczy się w zamku, który jest podzielony murem na dwie części, z których jedna należy do Cześnika Raptusiewicza, druga do Rejenta Milczka.
2. Cześnik i Rejent ciągle się kłóca, a nowa awantura wybucha wtedy, gdy Rejent wynajmuje murarzy do naprawienia muru granicznego, na co nie zgadza się Cześnik.

Historia została opowiedziana w „Zemście” Aleksandra Fredry.

Zadanie 6.

0. którą, 1. gdy, 2. dlatego, 3. który, 4. a, 5. że, 6. żeby, 7. Kiedy, 8. że, 9. ale, 10. i

Zadanie 7.

0. – D; 1. – D; 2. – A; 3. B; 4. – C; 5 – A; 6. – C

5. KONTROLA JAKOŚCI

Zadanie 1.

1. Kiedy Pan Kleks chce zobaczyć coś w oddali, wysyła jedno oko balonikiem na tamto miejsce.
2. Niezwykły profesor potrafi siadać na nieistniejącym krześle.
3. Ciekawostką stroju Pana Kleksa są niezliczone kieszenie wypełnione skarbami.
4. Pan Kleks jest założycielem i jedynym wykładowcą okazałej Akademii.

Ambroży Kleks jest bohaterem powieści Jana Brzechwy pt. „Akademia Pana Kleksa”.

Zadanie 2.

Przykładowe przydawki przymiotne: Pan Kleks – pomysłowy, niesamowity, piegowaty, tajemniczy, niezwykajny, nadzwyczajny.

Zadanie 3.

Czasowniki wymagające biernika to: kopać, dodać, liczyć, znać, wybrać.

Czasowniki jechać, szukać i słuchać nie łączą się z rzeczownikiem w bierniku.

Zadanie 4.

1. słuchać muzyki – dopełniacz; 2. robimy zakupy – biernik;
3. szukam kwiatów – dopełniacz; 4. spróbuj pierogów – dopełniacz;
5. dostałam odpowiedź – biernik; 6. podziękuj cioci – celownik;
7. dokarmiamy ptaki – biernik; 8. zarządzać czasem – narzędnik

Zadanie 5.

1. Podmiot domyślny: 4, 12
2. Podmiot szeregowy: 6
3. Orzeczenie imienne: 9, 11
4. Okolicznik miejsca: 2
5. Dopełnienie jest wyrażeniem przymikowym: 3, 7
6. Dopełnienie jest zaimkiem rzeczownym: 4

Zadanie 6.

<i>Dzisiaj jestem tylko wspomnieniem</i>	okolicznik czasu	<i>dzisiaj</i>
<i>Echem dziecięcych lat</i>	przydawka przymiotna	<i>dziecięcych</i>
<i>Kiedyś byłam twoim marzeniem</i>	orzeczenie imienne	<i>byłam marzeniem</i>
<i>Do mnie należał świat</i>	podmiot	<i>świat</i>
<i>Świat twoich zabaw, myśli i słów</i>	przydawka dopełniaczowa	<i>zabaw, myśli, słów</i>
<i>Pierwszych radości i pięknych snów</i>	przydawka przymiotna	<i>pierwszych, pięknych</i>
<i>Dzisiaj, gdy przymkniesz oczy</i>	dopełnienie	<i>oczy</i>
<i>Na szarym pamięci tle</i>	przydawka dopełniaczowa	<i>pamięci</i>
<i>Pośród wyblakłych przeźroczy</i>	przydawka przymiotna	<i>wyblakłych</i>
<i>Zobaczysz właśnie mnie</i>	dopełnienie	<i>mnie</i>
<i>Jestem twoją bajką, jestem twoją bajką</i>	orzeczenie imienne	<i>jestem bajką</i>
<i>Jestem bajką twego snu</i>	przydawka dopełniaczowa	<i>snu</i>

Zadanie 7.

1 – B; 2 – C; 3 – B; 4 – A; 5 – A; 6 – D; 7 – F; 8 – E

Zadanie 8.

0. – P; 1. – P; 2. – F; 3 – P;
4. – F; 5. – P; 6. – F; 7. – F; 8. – P

Zadanie 9.

4 przecinki	3 przecinki
Rejent zaczął z Asesorem rozmowę o polowaniach. Narzekał, że polowanie było źle zorganizowane. Powiedział, że Hrabia się zna na polowaniach. Hrabia zawsze mówił, że w Polsce polowania są źle organizowane. Za granicą są lepsze polowania. Nawet Rosjanie polują według określonych zasad. Kto u nich łamie zasady, dostaje karę.	Myśliwi spotkali się na polu. Rejent i Asesor mieli swoje psy. Byli gotowi, żeby polować na zająca. Chcieli ustalić, czyj pies jest lepszy. Sędzia dał znak, żeby rozpocząć polowanie. Rejent i Asesor puścili psy. Psy zaczęły gonić zająca.

Zdanie złożone podrzędnie podmiotowe: Kto u nich łamie zasady, dostaje karę.

Zadanie 10.

A. Kosmiczna farmerka

0. Żeby; 1. które; 2. lub; 3. jakie, 4. by; 5. oraz

B. Terapeutka robotów

1. więc; 2. którzy; 3. które; 4. albo; 5. jeśli; 6. czyli; 7. czy

Zadanie 11.

4. a) kosmiczny farmer, b) terapeuta robotów

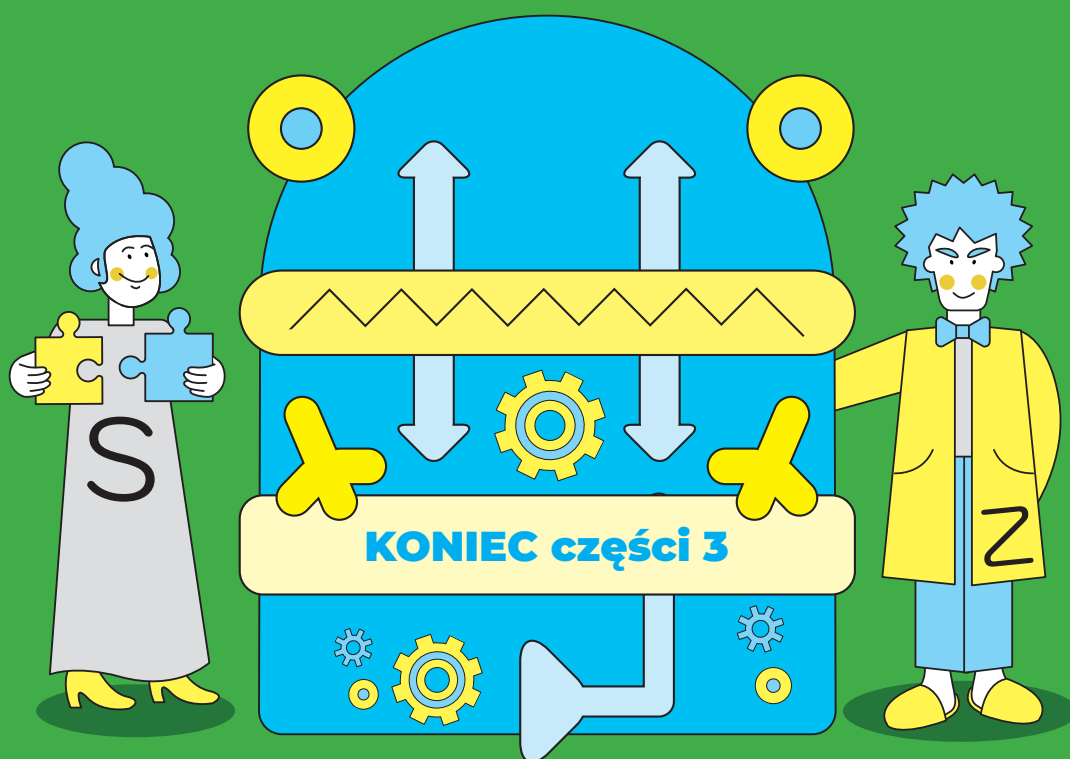

ISBN: 978-83-972142-4-8

Projekt pn.
„Integracja przez język. Platforma dla nauczycieli
pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy”,
przyjęty do finansowania w drodze konkursu
na realizację projektów w ramach programu
pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa”,
ogłoszonego komunikatem Ministra Edukacji i Nauki
z dnia 1 lipca 2021 r., numer rej. NdS/552155/2022/2022.

<http://integracja.fwmp.pl>

Opracowanie „Uczeń z Ukrainy w laboratorium mowy” to zestaw materiałów, których celem jest wsparcie nauczycieli języka polskiego pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy w zakresie nauczania gramatyki języka polskiego. Materiały realizują autorską koncepcję integracyjnego nauczania wiedzy o języku polskim. Jej podstawowym przejawem jest stosowanie zasady, że nauka o języku ma być procesem świadomym, dzięki któremu osoby uczące się będą miały możliwość zrozumienia roli gramatyki w procesie komunikacji.

O AUTORCE:

dr hab. Małgorzata Gębka-Wolak, prof. UMK – językoznawczyni, pracuje w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prowadzi badania w zakresie współczesnego językoznawstwa polonistycznego opisowego i stosowanego, języka prawnego i prawniczego, językoznawstwa sądowego oraz dydaktyki i glottodydaktyki polonistycznej. W szczególności interesuje się nauczaniem gramatyki w szkołach polonijnych, w ramach nauczania języka polskiego jako obcego oraz w szkołach polskich w odniesieniu do uczniów z doświadczeniem migracyjnym. Jest autorką lub współautorką ponad 120 prac naukowych oraz kilku materiałów do nauczania języka polskiego. Prowadzi zajęcia z dydaktyki języka polskiego oraz warsztaty metodyczne dla studentów i nauczycieli języka polskiego w Polsce i za granicą